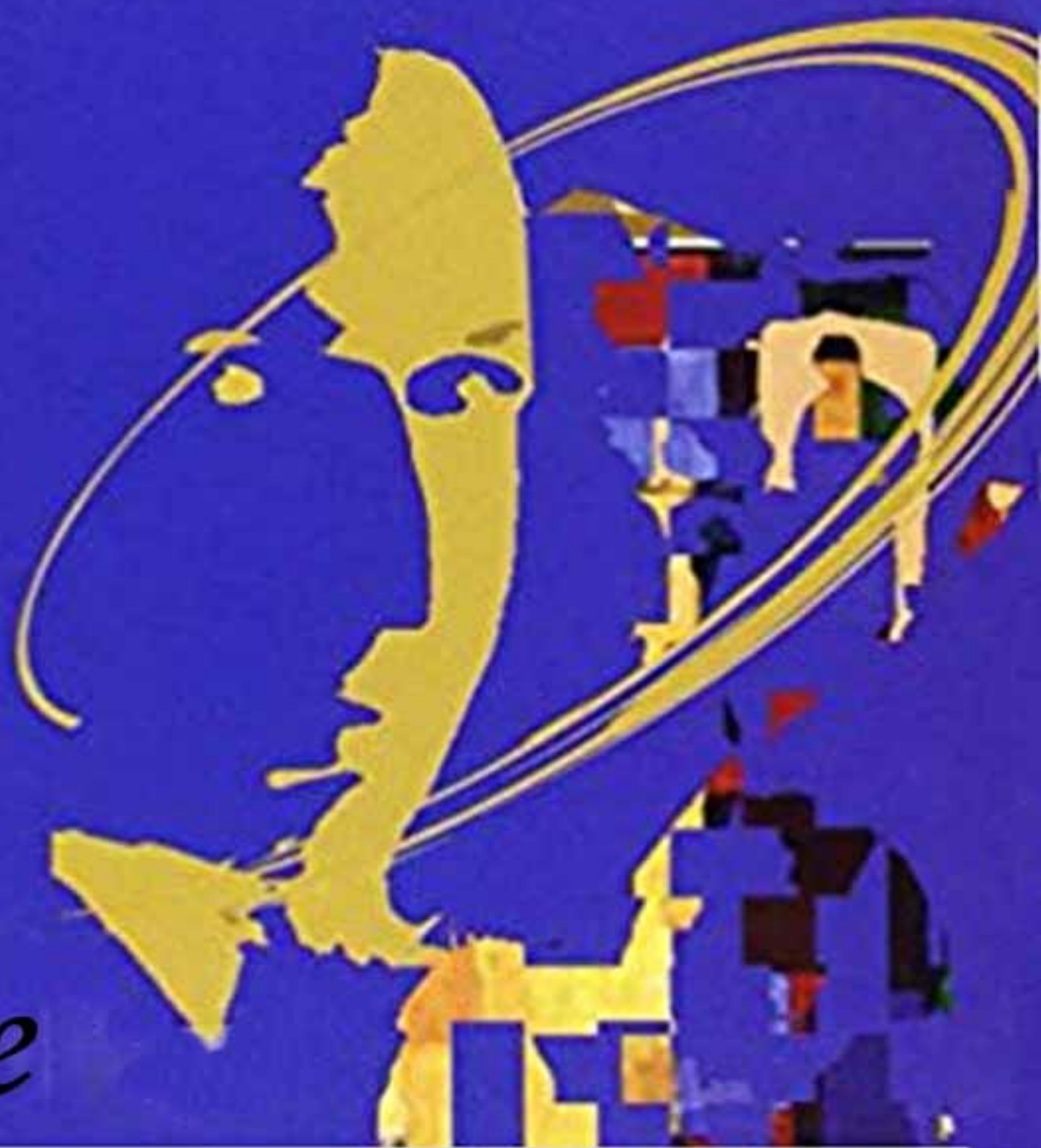

Manuel de Pedrolo

Successimultani

se

A «Successimultani», la Jordina ha après del seu pare a viatjar en el temps. Això només és possible de fer-ho cap a un passat anterior a la naixença; d'una banda, perquè un no pot coincidir amb un mateix —el present— i, de l'altra, perquè l'esdevenidor encara no existeix —el futur. A partir d'aquesta idea inicial, la novel·la narra i a la vegada esmena la nostra història recent. La vida diària i la lluita constant d'uns personatges que ens són propers hi queda reflectida amb imaginació i amb rigor, amb ràbia i amb tendresa, però també amb intriga i amb sensualitat. Escrita l'any 1979 ens mostra un Pedrolo capaç de construir amb èxit una història dins el gènere de la ciència-ficció.

Manuel de Pedrolo

Successimultani

ePub r1.0

Titivillus 06.05.2019

Títol original: *Successimultani*
Manuel de Pedrolo, 1979

Editor digital: Titivillus
ePub base r2.1

Índex de continguts

Portada

Successimultani

I. RETORN?

1
2

II. RECONSTRUCCIÓ DEL VIATGE

III. INVESTIGACIÓ EN EL PRESENT

1
2
3
4
5
6

IV. DESCOBRIMENT EN EL PASSAT

1
2
3

V. L'ORIGEN

1
2
3

VI. BLOC DE NOTES DE LA JORDINA

APÈNDIX: UNA CARTA I UN COMENTARI

Sobre l'autor

I. RETURN?

1

Un passatger desbalanç interior, que interpreta com un lleu mareig, i una incredulitat embarassada el priven de fer-se preguntes, de reaccionar com cal a una situació insòlita de debò. La noia, vestida de blanc i amb una còfia que li recull els cabells, és al fons de l'habitació rectangular, asseguda a la comuna, on orina. Ha parpellejat un moment, com sobtada per una presència que ell mateix troba inexplicable i que al capdavall no deu pas deixar-la tan sorpresa si ara, en fitar-lo decidida des de la clapa de sol que li vessa la finestra, a la seva esquerra, matisa el brandament de cap entre admiratiu i reprovador amb un somriure quasi irònic.

—Hola, Damià —diu sense moure's de la tassa—. Confiava que tornaries, però calia que fos aquí, ara?

—Damià? —barboteja el noi, encara no del tot recuperat, dret al costat del lavabo que completa la instal·lació de la cambra, però sense repenjar-s'hi—. Em dic Ricard Sureda. I t'asseguro que no volia...

—Damià Borràs, diuen els papers —l'interromp ella—. Els vaig trobar tots. És a dir, fins que estava a punt de néixer el teu fill. No sé si en vas escriure més.

—Quin fill? —se sobresalta—. Deu ser una confusió... No entenc res.

—Ni jo! —i ara la noia riu—. Per sort, hi vas afegir la fotografia... Però no ens entretinguem, que podria venir algú i, la veritat, a la direcció no li agradaria de saber que m'han trobat tancada a la comuna dels pacients amb un xicot... i les companyes no em perdonarien que sigui tan ben plantat —afegeix amb desèiximent.

—La direcció?... On som?

—No ho saps? A la clínica Barcino.

S'aixeca i, amb un gest ràpid i natural es puja les calces caigudes una mica més amunt dels genolls, sobre les mitges també blanques.

—Sembla que eres el meu amant —comenta en adonar-se que ell li contempla les cuixes un instant exposades tot i la discreció de la maniobra, i es deixa caure les faldilles—. De debò no et recordes de res?

—Jo?

Però ella ja li demana:

—Mira si hi ha algú al passadís...

Al bar de la clínica, un local ample i airejat de la planta baixa, on la noia es concedeix deu minuts de descans després d'haver parlat amb una altra infermera que la deu substituir durant la seva absència, exposa:

—Si no fos per la fotografia, tindria els meus dubtes, és clar, encara que t'hagis materialitzat tot d'una. Perquè no has entrat per la porta, desenganya't. No hi podies

entrar; estava tancada.

En Ricard, assegut al seu davant, es mira el got de cafè amb llet amb un posat entre desvalgut i suspicax, però res en ella, encara que digui coses incomprensibles, sense sentit aparent, no fa pensar en una orada, i ara, des que ha pronunciat la paraula «materialitzar-se», se li torna a fer present que no sap com ha entrat a la comuna, que no recorda res d'un període immediatament anterior, quan versemblantment devia acudir a la clínica i pujar fins al segon pis, on de cop i volta s'ha trobat prop seu. Són quarts d'una i té la impressió que en aquesta hora hauria d'ésser al Museu d'Art Modern, com s'havia proposat en llevar-se.

—No és normal oblidar-ho tot —prosegueix la noia—. I ho dic per tots dos. O potser més i tot per mi —rectifica—, perquè no m'he mogut del meu temps, ni m'ha passat res de particular, mentre tu pots haver tingut d'altres experiències traumàtiques al darrer moment... Ja és prou admirable que visquis, ni que sigui amb un altre nom.

—I tu, com te dius? —li pregunta aleshores.

—Jordina.

És un nom bonic. Ho és tota ella. Deu trobar-se a frec de la trentena i té una cara optimista, oberta, amb uns grans ulls que l'alegren i una boca carnosa, sensual. L'uniforme d'infermera, més aviat sever, no amaga del tot el volum dels pits ni la corba robusta de les anques, i les cuixes que li ha vist fugaçment tenien un fus seductor...

—Jordina —fa—, no sé de què parles. Quan és que he canviat de nom, segons tu?

—Durant el viatge —contesta la noia amb simplicitat.

—Quin viatge?

—En el temps. Véns del passat, Damià.

—Ricard —la rectifica.

—Sí, Ricard. I si ara no ens reconeixem és perquè devies modificar-hi alguna cosa. A part del que va passar amb els teus pares, que no s'explica gens.

Un viatge en el temps? No sap si riure, però no en té ganes, i es limita a moure el cap. Llevat que hauria d'ésser al Museu en lloc de trobar-se en una clínica on no té cap familiar ni cap amic malalts, tot sembla prou corrent. El bar, la noia que hi serveix, les dues dones massa grasses i l'home per contrast vagament cadavèric que seuen en una altra taula, el calendari amb la data, dinou de setembre de 1973, la mateixa que ha vist a casa abans de sortir... Amb una involuntària ironia pregunta:

—Una màquina? Com a la novel·la de Wells?

—No; cap màquina.

—Com, doncs?

Ella es pensa la resposta, agafa el got amb cafè i llet, en beu un glop i, en deixar-lo, diu:

—Pots venir a casa, aquest vespre? Jo acabo el torn a les set, avui. Ara no tenim temps de parlar-ne. I podràs veure els papers que em vas deixar al canterano.

—Jo o aquest Damià Borràs?

—Ja ho decidiràs tu, això —contesta la Jordina—. Són pàgines manuscrites... Deixen lapses, però jo m'he esforçat a reconstruir tota la història.

—Per escrit?

—Sí, per escrit. Sempre m'ha intrigat molt.

—Molt bé. On vius?

—Al carrer de Castellnou, en una torreta. Apunta...

També això és normal: el bolígraf que arreplega de la butxaca, l'agenda amb adreces d'agències i d'editors, notes, títols de llibres que potser no comprarà mai i, si els compra, tardarà anys a llegir... En salta el carnet d'identitat, al qual dóna un cop d'ull abans de passar-lo a la noia.

—Mira.

Ricard Sureda i Ribes, fill de Ricard i Carme, dissenyador, nat a Barcelona el dia vint de setembre de 1951, domiciliat al carrer de Buenos Aires...

—Demà és el teu natalici! —exclama la Jordina—. Fas vint-i-dos anys.

Ell assenteix, bo i apuntant l'adreça del carrer de Castellnou, i li fa remarcar:

—Aquesta targeta és de l'any setanta, i ja veus que em deia igual que ara, que no m'he inventat un nom...

Ella el fita, greu, meditabunda, escorcollant-li l'expressió, que s'ha anat asserenant, li torna la targeta, que ell recull i posa un altre cop entre les cobertes de l'agenda.

—No em creus de res, oi?

—Jo no ho diria així —matisa en Ricard—. Hi ha coses que no tenen explicació, com això de trobar-me a la comuna sense haver-hi entrat, o sense recordar que hi he entrat... Ho sento, Jordina, si he estat inoportú.

—No és culpa teva —diu la noia, i s'aixeca—. Quan hi has entrat, en un altre temps, no hi devia haver ningú, i jo encara no era infermera; tot just tenia nou anys, perquè ara estic a punt de fer els trenta-un.

—No lliga gaire —afegeix ell, seguint-la cap a la porta, on la Jordina s'atura.

—Lliga del tot, Ricard. Aquest vespre ho veuràs. Si és que véns.

—Vindré. Cap a les vuit?

—T'esperaré.

Encaixen, i aleshores, quan anaven a separar-se, unes paraules d'ella li tornen a la memòria.

—Has dit que va passar alguna cosa amb els meus pares?

—Sí, Ricard. Els vas matar.

Però la mare és viva, i ben viva. El pare no; es va morir ara fa tres anys, d'una afecció gastrointestinal a la qual, de primer, ningú, començant per ell, no havia donat cap importància. Tot va ser molt desagradable, amb aquelles ploraneres incontenibles,

amb aquells esgarips histèrics, amb aquells silencis adustos que es prolongaven, que canviaven el caràcter de la mare...

Ara és diferent; des de fa un any hi ha en Víctor, aquell antic pretendent recuperat que no viu amb la dona. Torna a ser la d'abans, i millor i tot que la d'abans, car l'exciten l'amor fora d'hora, les cites clandestines, aquesta vida si fa no fa secreta que, així i tot, no ha pogut dissimular a tothom. Ell li ho respecta, potser una mica admirat, en el fons, que als seus cinquanta-tres anys un home li sigui tan necessari.

Avui, com sempre que s'ha de veure amb l'amant, es mostra anormalment efusiva mentre dinen i li conta entre rialles la darrera facècia de la veïna del costat, la qual, per setena o vuitena vegada, s'ha oblidat les claus del pis i ha hagut de saltar per les eixides, que gairebé es toquen, però no del tot.

—Ha volgut que li deixés uns culots —afegeix— perquè no en portava i, a baix, hi havia els nois del sastre que, només senten soroll, alcen el cap.

Ell la deixa dir, contribueix al seu enjogassament amb algun comentari i àdhuc aconsegueix de distreure's un xic de la seva aventura en pensar en la senyora Alcorrúbia i les sorpreses que sempre els dóna. No deu anar mai vestida del tot, puix que el darrer cop, sis o set setmanes enrere, va ser ell qui, en assistir-la, es beneficià de l'espectacle que li procurava la seva deixadesa. Hauria pogut saltar al seu lloc, però la dona s'hi oposà:

—Imagina que rellisques i caus... Massa responsabilitat. I jo ja hi començo a estar acostumada.

I era cert. Es manejà amb una habilitat sorprenent, més àgil que no feia preveure la seva corpulència, però no va poder evitar que, en inclinar-se per passar la cama a l'altra banda de la barana, unes mamelles impressionants se li escapessin de l'escot; aquell dia no duia els sostenidors.

—És una desordenada en tots els sentits! —diu la mare, com si li endevinés el pensament—. Però és tan bona dona!...

Retreu d'altres detalls que els donen tema de conversa fins que ella, recordant que havia d'anar al Museu d'Art Modern, li pregunta per una visita que tan inescrutablement no ha pogut fer i que, així i tot, el noi narra com si hagués tingut lloc; és massa absurd parlar a la mare, o a qui sigui, d'aquells incidents del matí amb una noia que es diu Jordina i que, pel que sembla, viu en un clima interior de ciència-ficció.

I tanmateix, reflexiona quan, havent ajudat la mare a desparar taula, es tanca una estona a la seva habitació-estudi, hi ha aquell lapse que precedí la seva recuperació a la comuna, enfront d'ella... Recuperació, sí. Rememora, reviu gairebé aquell malestar, aquella sensació de desequilibri, com si dintre seu s'anés ajustant ràpidament quelcom que s'havia desajustat, alguna cosa que, en l'espai d'uns segons, no encaixava. Ara que, tot sol, té lleure d'entretenir-s'hi sense que el destorbin, s'adona que era una mena d'estat pel qual no havia passat mai. No precisament dolorós, però d'alguna manera inconfortable. Per sort, s'ha fet fonedís sense deixar

cap rastre. Fos el que fos allò que li esdevingué, ara torna a ser el mateix de sempre. Ho era ja al bar de la clínica, i abans, quan deixaren furtivament la comuna on s'havien conegut.

Feia riure la idea que, com ella pretenia, foren amants, i això només perquè així ho deien uns misteriosos papers que un desconegut Damià va escriure qui sap quan i ella va trobar en un canterano. En una altra circumstància hauria cregut que tot era una facècia que la Jordina s'inventava per tal d'encuriosir-lo, d'atreure-se'l, però l'encontre fou inesperat per a tots dos i, en aquella breu fracció de temps de què disposà entre l'instant de la seva suposada materialització a la comuna i els mots amb els quals la noia hi reaccionà, no podia haver-se inventat res, per molt imaginativa que fos, i menys encara una història tan peregrina, tan sensacional i, alhora, tan tremendament ridícula. Viatges en el temps!

No ha progressat gaire en les seves cogitacions quan, a quarts de sis, la mare, que durant quaranta minuts no ha parat de moure's pel pis, entra a dir-li que se'n va a la perruqueria. És una visita obligada de cada dijous, amb independència que després es vegi amb en Víctor, amb el qual, li recorda innecessàriament, avui soparà i anirà al teatre, de manera que pot ser que torni tard.

—Trobaràs espàrrecs i croquetes a la nevera —l'assabenta—. O, si t'ho estimes més, també hi ha una truita de patates. Per postres, si no vols fruita, t'he fet un flam.

Els plaers no li fan oblidar mai les seves obligacions de mare i de mestressa de casa, i el noi somriu a la repetició d'un ritual que, no sap per què, li és agradable en lloc d'impacientar-lo. Per això bromeja:

—Potser m'ho menjaré tot.

—Mentre no et faci mal, per a això és... Has de sortir, tu?

—Una estona.

El breu intercanvi el distreu de les seves cabòries i, al cap de mitja hora, quan, enfonsat en una butaca tan plàstica que s'avé a qualsevol posició del cos, burxava de nou en l'incident, el n'arranca un cop de timbre de la senyora Alcorrúbia, que, de moment, en trobar-se amb l'absència de la mare, sembla que no gosi revelar-li el motiu de la seva visita: tornar-li les calces que li ha manllevat. La bona dona, amb tants salts d'eixida, ja ha exhibit repetidament gairebé totes les parts íntimes de la seva anatomia, però això no fa que no tingui uns certs moviments púdics, i ara envermelleix un xic i tot quan, decidint-se a lliurar la peça, s'excusa amb una sapastreteria també ben característica:

—Volia rentar-les, però he pensat que tardarien a eixugar-se, amb aquesta humitat, i que si ella les necessitava...

—Em sembla que en té d'altres —diu ell, seriós.

—Sí, la senyora Carme és previsor. No fa com jo...

—Vol dir que no en porta, ara?

—Bé, jo... No ben bé. —Deu adonar-se, però, que li està facilitant una mena de diàleg que acabaria de desconcertar-la, i retrocedeix cap a la porta, cap al replà—. No t'oblidis de dir-li que les hi he tornades... I dóna-li les gràcies —afegeix ja a ran del seu pis.

El noi tanca, rient per a ell mateix. És amb bon humor que torna a l'habitació-estudi, on en vint-i-cinc minuts enllesteix, com inspirat, el disseny d'una coberta amb el qual maldava, en va, des de feia dos dies.

2

—Has estat puntual —li somriu la noia en obrir-li la porta—. Entra.

Enllà d'un vestíbul ample i impersonal, on una colla de generacions deuen haver barrejat mobles, si no és que algú els ha comprat de vell, el precedeix per un corredor amb retrats, a banda i banda, i cap a una habitació il·luminada de la dreta on l'espera una imprevista flamarada de colors, vermells, blancs, grocs, negres, que es matisen o es contrasten des de la roba del divan al paper de les parets i des del teixit de la cortina que tanca una gran finestra al dibuix de la catifa. Les coloraines dels pòsters, repartits com a l'atzar però força calculadament al llarg dels envans, acaben de crear una atmosfera en la qual a l'acte se sent confortable. Hi ha llibres, en mobles baixos, i lleixes amb petites estructures de metall i de fusta, un pick-up, una ràdio, un menut aparell de televisió, una tauleta de potes curtes, dos tamborets, coixins... Tot junt dóna intimitat a una cambra extensa i gairebé triangular gràcies al mur exterior que es corba cap dins per tal d'evitar un angle innecessari.

—És la teva habitació? —li pregunta.

—És on faig vida, i per això l'he agençada al meu gust. Les altres peces de la torre són ben diferents. Tal com van deixar-les els meus pares.

Se li gira, apartant els ulls d'un cartell de l'Exposició Universal que, algun cop, ha vist reproduït i que ell també té, en un gravat en blanc i negre procedent d'un vell número de «La Veu de Catalunya» recuperat al mercat de llibres de Sant Antoni.

—Vius sola, potser?

—Sí; era filla única i no sóc casada. Tampoc no tinc cap amant, en aquest moment.

—Confio que no és per culpa meva... —ironitza ell.

La Jordina el mira, més esplèndida que mai amb la seva cabellera ara caiguda sobre les espatlles, vestida amb texans d'un color blanc brut i un jersei fosc, gruixut i amb mànegues, sobre el tors que sembla lliure de roba interior, però en lloc de contestar, diu simplement:

—No et moguis d'on ets.

Si l'ordre és estranya, més ho resulta que, vorejant la tauleta, on hi ha tot de papers subjectats per una grapa i un altre plec dins un plàstic, se'n vagi cap al divan com si tingués la intenció d'asseure-s'hi mentre el deixa dret, o de recollir-hi alguna cosa, sense que en definitiva faci res, puix què pot fer algú que, al capdavant, deu haver estat una aparició que ara es dissol en l'aire?

És el primer pensament, fugitiu i esbalaït, que li travessa el cervell, quan tot d'una la noia que era allí, a dues o tres passes de distància d'on ell s'ha quedat, ja no hi és, ni és enlloc! No és l'ordre que d'ella ha rebut, és l'esverament que no tan sols el priva d'avançar, sinó que el manté en una immobilitat absoluta, gairebé impròpia d'un organisme viu. Perquè ni parpelleja, ni belluga els llavis, ni se li contreu cap múscul, ni li vibra cap nervi. Uns segons, és com si s'hagués petrificat. Però la ment treballa, refusa aquella idea que ha improvisat i n'improvisa d'altres que no arriben a ordenar-se, a adquirir una consistència suficient.

És ella qui la recobra amb la mateixa brusquedat que l'ha perduda quan, trencada aquella inèrcia que el tenia com clavat a terra, fa una passa, i s'ha d'aturar de nou, vençut, ara, per les batzegades del cor, per l'anihilament, diria, de les sinapsis nervioses i neuromusculars. És un instant ferotge, dolorosíssim, i la Jordina sembla que el respecti, immobilitzada també a ran del moble, silenciosa, en una actitud com reservada, esperant pacientment que ell es recobri, que dintre seu es restitueixi una connexió neuronal imprescindible, que el cor busqui un altre cop la norma del seu batec i s'hi reguli.

No és fins aleshores, quan el noi reprèn la passa interrompuda per atansar-se al divan, que es gira cap a un moblet i en treu una copa on vessa tres dits de conyac abans d'allargar-la-hi. Diu:

—He anat fins l'any quaranta-u.

En Ricard es beu el licor amb una mà a la qual li costa de donar fermesa i després, deixant la copa, s'abat més que no s'asseu sobre la superfície flexible, que cedeix lleugerament i augmenta la zona de depressió quan la noia l'imita, i és potser aquesta proximitat del cos que el frega, sòlid del tot, que l'obliga a negar-se allò que tenia, fa un moment, per una evidència dels ulls. Il·lusionisme, suggestió, un fenomen possible, si no corrent, que algú ben dotat i amb entrenament pot produir, simular que produeix... Acut, doncs, novament a la ironia quan, en lloc de contradir-la o de posar en dubte aquella afirmació, pregunta:

—I per què, tan lluny?

Però ella, que no es permet cap comentari sobre la reacció que ha pogut observar, té la resposta preparada, si és que no ment:

—No puc anar més ençà del dia que vaig néixer; suposo que és perquè em duplicaria.

—Suposes? —fa automàticament.

—Sí. Ningú no em pot dir res, ningú no em pot ensenyar res. He de fer suposicions raonables.

Raonables? Branda el cap, però no contesta. Ho diu amb tanta naturalitat, com si fos una certesa demostrada, que li mata la ironia. Sota la seva mirada, que espia el joc de les faccions, acaba de beure's el cul de conyac que queda a la copa, es treu el paquet de cigarretes de la butxaca de la caçadora, n'estira una i, posant-se-la entre els llavis, confessa:

—Reconec que m'he impressionat... —I, com si tornessin a començar, inquireix —: Què has fet, exactament, Jordina?

—T'ho he dit. Em pensava que ara em creuries.

Encén amb un gest lent, sense fer-li objeccions, mirant-la al seu torn per veure si no sorprèn, en els seus ulls, una espurna de malícia, l'indici d'un ànim afeccionat a la superxeria. Però el rostre sembla amoïnat o decebut per les seves reaccions, massa greu l'expressió perquè pugui amagar segones intencions.

—Tenia entès —li diu— que era jo qui feia viatges en el temps...

—Això no priva que en pugui fer jo. El més probable, si és cert que vas ser el meu amant —i amb un gest assenyala els papers de damunt la tauleta—, és que ho aprenguessis de mi. No sé de ningú més que en faci —prosegueix ara en un to loquaç—. És a dir, tampoc no ho dirien; ho callarien, com jo. Però a tu t'ho devia confiar, i ensenyar-te'n la manera. Si no, com s'explica que m'escrivissis i que, com dius, deixessis aquests papers en un indret on sabies que els hauria de trobar als vint-i-dos anys?

Immediatament, amb la lucidesa que retorna, es formula tot d'objeccions, algunes irrefutables, al seu parer, però al moment de parlar-ne tem que, si les expressa, la noia pot tancar-se a la defensiva abans de comunicar-li uns antecedents que l'encurioseixen. Pregunta, doncs:

—I a tu qui t'ho va ensenyar? O bé ho vas descobrir?

—No. Ho va descobrir el meu pare, el qual va espantar-se de les conseqüències que podia tenir aquest descobriment si el feia públic. T'imagines, per exemple, una guerra entre enemics que poden traslladar-se a èpoques anteriors i modificar, cadascú pel seu costat, la història? Quin caos, oi? Decidí, doncs, que no en diria mai res a ningú i que el secret moriria amb ell. A la fi, però, féu una excepció amb mi. Vaig haver de prometre-li i jurar-li que mai per mai no se me n'escaparia una paraula, que no fos per transmetre aquest coneixement, en les mateixes condicions, a un fill, si en tenia i em semblava que n'era digne... No entenc encara —pondera— com vaig fallar-li. Et devia estimar molt per faltar a la meua paraula amb tu. Però com, quan? Si t'estimava tant, com he pogut oblidar-te?

Ell fuma, vagament emocionat pel sentiment que la noia posa en la interrogació que es fa i que prossegueix:

—On i en quin moment et vaig conèixer? No pot pas fer tant de temps si tot just tens vint-i-dos anys. I no dic res dels vuit que ens separaven, perquè també ens separen ara, naturalment, i això no priva que em senti atreta...

S'interromp quan la mà d'en Ricard reposa en la seva cuixa, a frec mateix dels genolls, on els pantalons tiben, i es mira els llavis que parlen:

—També tu m'atreus, Jordina, però que ens hàgim estimat és una altra història. Puc acceptar que ha passat alguna cosa estranya, però per què vols convèncer-me que he fet un viatge en el temps, que tu en pots fer i que en feia el teu pare?

—Ja has vist que me n'anava...

—Admetem-ho. Però on, Jordina? No entens que el passat hauria d'existir sempre, per sempre, si s'hi podia viatjar des de qualsevol època?

—No, Ricard. Quan jo hi viatjo, vull dir que vaig al moment en què existia. No a cap altre, ni a una persistència d'aquell, sinó a l'únic que hi ha hagut, quan era.

—I al futur...

—No —el talla ella—; al futur no s'hi pot anar. No existeix, no ha existit mai. Encara s'ha de fer.

—Ho has provat?

—Que no es pugui provar és la prova.

Una resposta tan categòrica l'emmudeix, i continua fumant, ara incòmode per aquella obstinació que res no explica i que, d'una manera o altra, introdueix elements pertorbadors en la realitat. Fita la mà que llavors enretira de la cuixa, i alça de nou els ulls cap a la cara en l'instant que la noia precisa:

—No es pot anar al futur, i és per això que saps que vius a l'extrem del temps, o sigui a l'època que et pertoca i no en un moment del passat, des d'on sempre pots tornar a un moment que aleshores no és. Vull dir per a ells, per a la gent d'aquella època, no per a tu que hi has retrocedit però ets d'aquest altre món, d'aquest avui, el darrer que hi ha ara... No sé si ho dic d'una manera gaire entenedora.

—Sí, molt entenedora. És com una línia que en cada instant s'acaba en un lloc, des del qual pots anar enrere i tornar. Però aquesta línia no és igualment llarga per a tothom. Per a cadascú, l'extrem se situa en el moment que viu.

—Una cosa així.

—De primer, però, m'has dit que ningú no podia entrar en un instant anterior del seu propi temps viscut. I, tanmateix, bé hi deus entrar si continues vivint uns quants anys en el passat que precedí el teu naixement.

Però la Jordina ho nega:

—Si et quedes fins aleshores, al moment en què estàs a punt d'entrar en el teu temps i, doncs, de duplicar-te, tornes automàticament a l'actual. Ho he comprovat.

—O sia que és com si aquell temps no hagués transcorregut...

—No —el contradia la noia—. L'actual al qual tornes ja no és aquell que vas deixar, perquè el temps no s'atura pel fet que tu hi viatgis. Si te'n vas l'any seixanta i t'estàs dos anys en el passat, en tornar et trobes al seixanta-dos. Ara mateix ho has vist. En retornar, tu no eres ja on t'havia deixat; t'havies mogut.

S'aixeca, cada cop més inconfortable, colpit per aquelles explicacions certament inversemblants, però lúcides. Sap que ho són perquè si viatjar en el temps fos

possible, tot allò que ha dit fins ara és lògic, d'una evidència impressionant. Si el futur s'ha de fer, és clar que no s'hi pot anar; ningú no pot traslladar-se a un lloc que no existeix. També és raonable que hom no pugui trobar-se amb ell mateix i existir alhora en dues edats, com s'esdevindria si, d'adult, entraves en el món de la teva infantesa...

—Tens resposta per a tot —li diu, girant-se des de l'altra banda de la tauleta, cap on s'ha mogut—. No es pot negar que hi has reflexionat.

—És natural, oi? Fa prop de set anys que hi reflexiono, des que vaig fer el primer viatge, cal dir que molt espantada tot i que el meu pare havia seleccionat curosament el lloc.

—L'època, vols dir.

—No, el lloc. L'indret físic. Com jo, després, he escollit aquest racó de divan... No em miris així —li somriu—. Pensa en el que passaria si, allí on vas, coincidissis amb un altre cos. Us desintegràrieu mútuament. Dins del possible, doncs, cal assegurar-se que l'indret serà buit.

—Com ho pots fer? Com pots saber que en un lloc no hi haurà ningú?

—Del tot, no ho pots saber. Sempre t'exposes una mica... El meu pare va trobar un indret al jardí on, abans de construir aquesta torre, que és del 1887, hi havia un camp. I jo, partint d'allí, vaig poder veure que en un lloc d'aquesta habitació, precisament aquí on sóc, no hi havien posat mai cap moble, res que fos un entrebanc. Durant anys i anys, abans de néixer jo, va ser un salonet...

—On la gent entrava, feia visita —se li acut a ell.

—És cert; però no a la nit, que és quan normalment l'utilitzo.

—No pas avui.

—També avui —el rectifica la Jordina—. Ja et pots pensar que he aprofitat alguns viatges per escollir uns moments precisos, quan sé que, en un determinat temps, no hi ha ningú. Un cop —i ara riu—, l'any 1902, vaig viure tres mesos a la torre, de criada dels meus besavis.

Però ell no l'acompanya i, cellajunt, esclafa contra un cendrer la cigarreta que ja està a punt de cremar-li els dits. Després, redreçant-se, es queixa:

—En fas un gra massa. Començaves a fer-me dubtar... Què vols, Jordina?

—Què vull? —i la cara se li enfosqueix, com indignada—. Algú, des dels anys 50 i 51, m'envia uns papers, em conta una història que només jo podia entendre... a mitges, i després, ara, se'm presenta en plena comuna de la clínica... Què vols que vulgui? Ets tu, qui vol! —l'acusa, i llavors, impulsiva, s'inclina cap a la tauleta, on, de sota els papers recollits a l'interior del plàstic, enretira un sobre i, de dins, una foto—. Té, mira! I digues-me que no ets tu!

No, no ho pot dir. La foto, que semblaria contemporània si no fos per la cartolina que revela el pas del temps, el mostra tal com és ara, si bé amb els cabells tallats més curts i vestit amb una americana de ratlles que no ha tingut mai. No és la fotografia d'un afeccionat, sinó d'un professional, i al fons, una mena de drap que penja d'una

paret fa pensar en un estudi. Al dors, que consulta, hi ha efectivament el nom del fotògraf.

—Un establiment que hi havia al carrer de la Diputació una vintena d'anys enrere i que va plegar —l'informa la noia—. Em vaig prendre la molèstia de comprovar-ho, i també tu ho pots fer, si vols. No és una fotografia d'ara que m'he procurat...

—No —assenteix en Ricard, i l'estudia de bell nou, amb ganes, es diria, de descobrir un detall, un tret, que no correspongui a la seva fesomia. Però hi corresponen tots.

—Damià o Ricard —fa encara la Jordina—, ets tu. Acompanyava els papers... Dóna-hi un cop d'ull, home!

—Ja ho faré —li contesta, però una rara indolència, si no és reluctància, el priva de lliurar-se a l'acte a aquell examen i, en deixar caure la foto, que es queda cap per avall en un extrem de la taula, es passa la mà pel front, se'l prem amb els dits, els quals baixen cap a l'ull esquerre i el tanquen—. M'has dit que els vas trobar als vint-i-dos anys, o sigui el seixanta-cinc. Si els vaig escriure i hi vaig afegir la foto el cinquanta, com s'explica que durant els primers quinze anys no els trobés ningú?

—S'explica molt bé, i aleshores tu ho sabies. —En lloc de prosseguir, deixa el divan i li demana—: Vine...

Fora de l'habitació, travessen part de la casa fins unes escales que puguen al pis de sobre, i allí, al fons de tot d'un altre corredor més estret i que queda interromput, la noia obre una porta darrere la qual hi ha més graons. Pitja un botó que els il·lumina des de dalt i el precedeix cap a un sota teulada on s'amunteguen tot d'andròmines, baguls i mobles atropellats, entre ells un canterano de potes i de calaixos filigranats que es dreça contra la paret. N'estira dues vares de fusta, laterals, que faran de suport al tauler que tanca la part superior del moble, i explica:

—Feia anys i anys, no sé quants, que ningú no tocava res d'aquestes golfes on jo no havia pujat des de petita quan, un dia, em vaig decidir a tafanejar una mica. No hi havia res de particularment curiós o interessant, els baguls eren buits i aquí, al canterano, s'apilaven tot de rebuts vells i esgrogueïts de la contribució i escriptures de finques que a casa havien tingut i que es van vendre, perquè la família havia anat a mal borràs... Però sense adonar-me'n vaig tocar un dispositiu que va fer sortir un petit calaix, aquest —i ara repeteix el gest d'antany, pressionant darrere un angle, i el calaixet, potser d'un pam de profunditat i d'uns quinze centímetres d'amplada, s'esmuny lleugerament cap enfora—. Ara, com veus, no hi ha res, però aleshores hi havia aquests papers que tinc a baix. Ni el pare ni la mare no en devien tenir idea, d'aquest compartiment secret. No en sabia res ningú.

—Els en vas parlar?

—No. La mare ja era morta, però el pare encara vivia... No sé per què vaig ocultar-li la troballa, ja que els papers eren prou intrigadors. No els vaig entendre, no els podia entendre, i no els vaig tocar de lloc. No els vaig treure i me'ls vaig quedar fins que el pare ja m'havia ensenyat això dels viatges en el temps. De cop i volta

tenien sentit, era un missatge que m'enviava algú que sabia que jo descobriria el calaixet i els hi posà, abans que el descobrís, perquè els trobés. Algú, doncs, que havia fet el viatge i al qual, temps a venir, comunicaria l'existència de l'amagatall. Te n'adones, Ricard? Ens hem estimat...

La veu, que no es trenca ben bé, se li posa com humida, tova, i ell mateix sent com pel seu ànim creix i s'escampa una emoció corprenedora que el fa estremir quan, sense cap premeditació, endut per una espontaneïtat que risca de fer-lo impertinent, l'enllaça amb un braç que la serra més estretament que no aconsella un simple gest amical, destinat a confortar algú. I la Jordina, que no el rebutja, ans frega la seva cara amb els cabells, mormola:

—També jo em dic que és impossible, perquè no pot ser que tornis com si fossis un altre, no pot ser ni que visquis... —Alça el cap—. He fet molts viatges, alguns ben lluny, i mai no he perdut ni la memòria ni la identitat...

Ell la prem més, breument, i se'n separa.

—Anem, Jordina.

Quan sopen, perquè ella ha volgut que es quedés, ja ho sap tot de la seva vida. Els papers, en canvi, només els ha fullejat per reconèixer, ja sense gaire admiració, que aquella cal·ligrafia, si no és idèntica, s'assembla força a la seva. Els fulls són nombrosos, i també és relativament llarga la reconstrucció dels fets amb què va entretenir-se la Jordina, i s'ho vol llegir tot amb calma, diu per amagar una reluctància que no el deixa, un cop al corrent de tot el que pot contar-li ella, ben ambientat, doncs, amb aquell misteri dels viatges.

El seu pare, mort de càncer quan la noia tenia vint-i-tres anys —la mare ja en feia més de dos que havia sucumbit al mateix flagell—, fou un metge que, tot just acabats els estudis, va haver de lluitar, potser pel sol fet que es trobava en aquesta banda, contra els exèrcits de Franco. No fou fins després, durant els primers anys de la postguerra, que la repressió del feixisme contra el poble català va despertar-li la consciència política. Relacionat amb un modest grup de resistència, va ésser detingut dues vegades i, la darrera, va haver de complir dos anys de presó dels tres a què fou condemnat pel TOR. La mare, que simpatitzava amb aquestes activitats sense intervenir-hi, treballava en una farmàcia propietat d'un oncle, i gràcies a això la família no va conèixer mai la misèria, únicament les privacions compartides per tota la població. Als Artola, antany rics, ja només els quedava la torre on vivien.

Ella, la Jordina, que volia estudiar farmàcia, empesa per la mare, esperançada d'heretar l'establiment de l'oncle, home solter i sense fills, se sentí de seguida repel·lida per les fórmules químiques, hi renuncià i, després d'un període d'indecisió, va cursar els estudis d'infermera. Ara feia prop de dos anys que treballava a la clínica Barcino, la seva segona col·locació.

Quant a l'habilitat de passar d'una època a l'altra, únicament s'havia avingut a dir-li, per ara, que el pare l'adquirí en plena maduresa, d'una manera accidental, i que se n'aprofità poc per un motiu que, convencional i tot com és, planteja un problema; li feia por la possibilitat de morir durant un dels seus viatges. Ignorava, és clar, quina seria la situació del cadàver.

En Ricard, que no ha deixat de pensar-hi poc o molt durant tota l'estona, ressuscita l'assumpte a les postres, quan diu:

—Si el viatge és real, podríem morir fora del nostre temps, és cert.

I alhora, és una absurditat que algú nat l'any setanta, per exemple, mori a començament de segle, si ha retrocedit fins aleshores.

—Ho és —confirma la noia—. Tot això l'enquimerava força i el cohibia. A mi potser no em preocupa tant, encara que m'intrigui, perquè sóc jove i tinc bona salut...

—Pots tenir un accident —li objecta ell—. Sigui com sigui, si algú mor fora del seu temps, resulta que l'enterren abans d'haver nascut. D'altra banda, si no podem morir en el passat, ens assegurem la immortalitat. N'hi ha prou d'anar retrocedint.

—Això no —fa la Jordina—. S'hi oposa que en el passat no ets més jove, i vas envellint. El temps no t'estalvia. Si t'estalviava, sí que no es podria viatjar.

—Entenc. No tindries cap lloc on anar. Dins del temps de la teva vida seria impossible per allò que hem dit, que et duplicaries, i més enllà perquè no hi hauria coincidència d'edats... Ara, tant si t'hi mors com si no t'hi mors —pondera—, sempre ens trobem amb el mateix, que en el passat anterior a la teva naixença no has nascut... Aquesta és la paradoxa, Jordina: com pot ser que siguis en un moment anterior al teu naixement?

—És un problema, sí. N'hi ha molts.

—Per exemple, aquest altre: què passaria amb una dona que, havent concebut ara, anés a parir al segle passat? El seu fill seria més vell que ella. Imagina't aquest cas: una mare del nostre temps que infanta cent anys enrere, torna aquí i, en un altre viatge, retrocedeix fins l'any trenta, quan el fill en tindrà cinquanta-i-tants. El pot veure morir de senectut quan ella encara és jove. I no el pot pas portar aquí, un cop parida, perquè aquest temps nostre és un futur que encara no existeix per a la criatura. Hi ha d'arribar pels seus passos comptats, com tothom... No, Jordina —declara—, no pot ser. No pot ser! No hi ha viatge.

—Hi és —el contradiu ella reposadament.

—Et voldria creure, t'he cregut un moment, perquè sé que ho dius de bona fe... Però és impossible. Objectivament impossible, Jordina —subratlla.

—Per què, objectivament? És la teva lògica, la teva manera de raonar que decideix què és objectiu i què no ho és. Però els raonaments poden ser defectuosos si ens falten elements, com ara. Cada cop que s'ha fet un descobriment la realitat canvia, i canvia, doncs, allò que teníem per objectiu. Que costi d'adaptar-s'hi és una altra qüestió. Hi ha una rutina mental que hi posa obstacles. I et diré més: el fet que no trobem explicació a alguns fenòmens no priva ni ha privat mai que existissin. És

que l'home sabia què ocasionava la pluja, el llamp, el llampec?... No. Però no els negava.

—No és el mateix, Jordina. No confonguis, si et plau... Tothom podia observar aquests fenòmens que no contradeien res d'allò que se sabia, que formaven part d'un ordre natural. En canvi... això, aquests viatges són una experiència únicament teva, o teva i del teu pare, si vols, que contradiu una experiència comuna, universal, i unes condicions objectives, insisteixo, del temps. Anomenem temps, precisament, allò, aquell moviment que només avança en una direcció...

—I qui ho nega? No pas els viatges, si continues posant anys en lloc de treure-te'n.

—Però el temps passat no existeix, Jordina...

—Tampoc no t'ho dic. En viatjar no vaig a cap indret que existeixi ara, simultàniament amb aquest, el nostre, sinó al que existí. El temps no es modifica gens. Sóc jo qui em situo en un altre moment seu, des d'on continuo seguint el seu curs.

—Però allí no hi eres al seu moment, quan era actual...

—És clar que sí. Hi he estat sempre, perquè només hi ha, hi ha hagut, aquell.

Parlen tots dos alhora, prenent-se la paraula de la boca, però ara en Ricard fa una pausa, alça un dit advertidor, gairebé solemne, com si sobtadament se li hagués acudit una objecció definitiva que la silenciarà, i ella, que anava a prosseguir, espera.

—Si hi has estat sempre, hi deus tenir un passat. Tot el teu passat, des de nena fins al moment que fas el viatge. Una família amb la qual vius, un col·legi on vas anar de nena, unes amigues... I com que pots viatjar a qualsevol indret, és arreu que tens una història. Hi ha milers de Jordines, cadascuna amb la seva pròpia peripècia, i això no obstant, totes elles una sola... No s'assembla una mica, però en gran, al misteri de la Santíssima Trinitat?

—No —diu ella, sincera—, no hi tinc cap antecedent, cap història.

—T'hi incrustes, doncs, com un cos estrany. Com algú que és diferent, que no pot confiar-se... Qui sap —somriu— si els profetes de què ens parla la Bíblia no eren homes vinguts d'un temps posterior a aquell en el qual predicaven... I les endevinaires?

La noia es mossega els llavis, mortificada no pas per la seva incredulitat, sinó per la burla implícita en les darreres paraules, però no esclata amb cap mot d'ira, amb cap expressió indignada, com havia fet primer; ara es domina i és en un to simplement dolgut que, a la fi, diu:

—M'està bé per haver volgut embarcar-me en una discussió quan, com he reconegut abans, tampoc no ho sé tot o, millor, no sé res. No em creguis, doncs. I ni cal que llegeixis tots aquests papers. Contenen moltes coses, però d'explicació no en donen cap. No et convenceran. Si no ho han fet la fotografia i la meva desaparició...

—Una sola cosa em pot convèncer, Jordina.

—Quina?

—Que repeteixis el viatge i te m'empurtis amb tu.

—No em puc emportar ningú. Coses sí, com els vestits, o si les agafo... però cap criatura.

—Digues-me, doncs, què cal fer. I ens n'anirem plegats.

Uns segons, l'expressió, contreta, es relaxa i sembla com si, temptada, es disposi a avenir-s'hi, però després mou el cap.

—No puc, Ricard. Vaig prometre...

—I vas faltar a la promesa, com has reconegut, i precisament amb mi, segons tu.

—Ja t'he dit que ens devíem estimar molt.

I ell, desimbolt:

—No podem tornar-hi?

—Potser sí —i un somrí malencònic li ronseja per la boca—. Jo potser ja t'estimo... No em fa res ser-te franca, Ricard. Si parlaves amb la gent que em coneix, sabries que no sóc ben bé una noia convencional, i menys ho he de ser ara. Quan vaig trobar la foto tenia la teva mateixa edat, i des d'aleshores m'he entretingut moltes estones mirant-te, mirant-la, amb un sentiment al qual també contribuïa allò que escrivies. No és estrany, em sembla, que m'anés enamorant una mica de tu, sense adonar-me que el temps passava i que jo em feia vella.

—No ho ets ni m'ho semblés —protesta el noi—. I si aquesta història fos certa, quan ens vam estimar, i ara repeteixo unes paraules teves, també ens separaven vuit anys. L'edat, per tant, no et va preocupar gaire.

—No. I ara tampoc. Però les circumstàncies no són les mateixes. Ara tu no m'estimes, i és natural si sóc una perfecta desconeguda. Tu mateix ets un altre pel sol fet que no recordes res.

—Si ho mirem així, tampoc no recordes tu.

—Però jo he viscut amb aquella història present, me la creia perquè sé que el viatge es pot fer, i ara s'ha confirmat: ets aquí. Escèptic —renova el somriure—, però aquí.

—Llegiré els papers, Jordina. Aquesta mateixa nit, si me'ls confies. O si vols que em quedi amb tu...

—No; emporta-te'ls. Per què, però?

—Et podria dir, sense que sigui tota la veritat: perquè no seria del tot humà si no m'intriguessin, com m'intrigues tu.

—I la veritat completa? —interroga ella.

—Bé... Perquè aquesta habitació és acollidora i m'agradaria tornar-hi.

—Cal creure que en un altre temps t'hauria dit: sempre que vulguis. —Fa una pausa, decanta el cap—. I ara també... Sí, també ara.

II. RECONSTRUCCIÓ DEL VIATGE

Uns trucs a la porta del pis, insistents, l'obliguen a redreçar el cap i a interrompre tan bruscament la conversa que ella, a l'altra banda del fil, diu:

—Damià...

—Sí.

—Ah! Em pensava que ens havien tallat.

—És que truquen —explica mentre els cops es repeteixen amb la mateixa insistència barroera—. No pengis, que vaig a veure qui és...

Corre passadís enllà, però en arribar al vestíbul l'immobilitza l'impacte d'un cos que s'abat amb força contra la porta, massa sòlida perquè cedeixi, i, aleshores, la veu d'algú altre que protesta d'allò que deu haver estat una iniciativa personal, potser provocada per la impaciència.

—No! Després ens acusen de brutalitats innecessàries...

Hi ha un intercanvi de mots en un to més baix, i tot seguit, amb l'orella clavada a la fusta, sent la remor d'unes passes que s'allunyen escales avall. Els altres, però, continuen al replà i l'espetec d'un encenedor li fa entendre que s'entretindran fumant.

Sense fer soroll, torna cap al telèfon i mormola:

—Jordina?

—Sí.

—És la policia.

—La policia? —repeteix ella, estranyada—. I què volien?

—Volen, Jordina, volen. Un d'ells se n'ha anat, suposo que a buscar un serraller, però els altres s'han quedat a la porta.

—I per què? —s'alarma ara la noia—. Què has fet, Damià?

—Unes pintades amb uns nois... —diu vagament—. Algú ens devia veure i identificar.

—Han vingut a detenir-te, doncs?

—Suposo. I si volen entrar per la força, senyal que tenen una ordre judicial. Caldrà que me'n vagi.

—Com? —s'enquimera més ella—. No pots saltar d'un tercer pis...

—No. Em traslladaré.

A l'altre cap del fil hi ha un silenci mentre a fora es tornen a sentir veus, i després la noia pregunta:

—Vols que vingui amb tu?

—No, Jordina. No pots deixar la feina, oi? I tampoc no penso quedar-me. Tornaré de seguida. Només és per escapar de la trampa... Què et sembla a casa teva?

—Sí —contesta ella, i en Damià escolta, de cop i volta atent. Algú està introduint alguna cosa al pany, de manera que no deuen haver anat a buscar cap manyà, sinó

probablement unes eines que tenien al cotxe amb què deuen haver acudit a detenir-lo.

—Ja són aquí, Jordina... Fins aquest vespre.

—Fins aquest vespre —sent quan ja allunya el telèfon de l'orella, i una fracció de segon després d'haver-lo deixat, de pressa, però sense perdre la calma, fa allò que han convingut de dir-ne l'encaix, una mica distret, tanmateix, per la irrupció dels policies que a l'acte perd de vista, instantàniament substituïts per aquesta dona que sorgeix al seu davant, tan a prop que la frega...

És sols un instant. Sent el crit gairebé inhumà, veu els ulls increïblement esbatanats, la flama roja que li crema les galtes i, mentre ell mateix es recobra de la momentània angoixa habitual, assisteix a l'esfondrada del cos que, com fulminat, cau als seus peus. Fins llavors no coneix la seva mare.

Ni temps té d'inclinar-se-li al damunt, de balbucejar una paraula desconcertada; cal que s'encari amb aquest home que, atret pel crit, surt de la cuina amb un martell a la mà i la boca plena de claus. El dring del metall contra els rajols, perquè se li escapen en obrir els llavis, pertorba un silenci absolut, el darrer que hi haurà durant cinc minuts. És el que passen lluitant des que l'home se li abraona, alçant el martell, sense fer cas, sense potser ni sentir la seva veu que plora:

—Pare... Pare. Sóc jo!

No se li acudirà fins després que no el pot conèixer, que és, com ha estat per a la mare, un estrany que penetrava al pis. Ara només pot concentrar-se prou per evitar el cop de l'eina que s'adreçava al seu crani, i esforçar-se a restablir un equilibri compromès en enredar-se amb els peus de la dona que continua ajaçada en el terra, totalment immòbil.

El furor de l'home, que creix, l'obliga a defensar la seva vida, a aprofitar que és més alt i potser més robust que ell per provar de desarmar-lo aturant el segon impuls de la maça amb les mans que es tanquen entorn del canell. Però el pare, que és hàbil, l'agredeix amb l'altre puny i alça un genoll per fer-li deixar presa. Recula, atordit, trepitjant el rostre de la mare abans de caure a l'altra banda, contra l'envà que ressona amb el cop. Els peus, que alça en sofrir la tercera investida, el salven de nou en projectar l'home contra el moblet de la ràdio, que s'abat amb estrèpit i precipita l'aparell al seu damunt, amb el diari que hi havia en un angle de la lleixa.

Se li llença damunt per tal d'arrabassar-li l'eina, que es disputen amb ferotgia, i rodolen per terra, arrossegant el periòdic que es desplega, ensopegant amb el cos de la mare, que no reacciona; el martell, ara sense gaire força, li enceta l'orella i ell colpeja la mandíbula indefensa al seu davant, fa un vaitot per redreçar-se quan l'home flaqueja i, dret, li etziba una puntada de peu a la nou del coll...

Li cal recobrar l'alè, esquinçar aquest vel que l'ofusca per comprendre que acaba de matar-lo. Els ha matat tots dos; indirectament, d'una impressió horrible i massa intolerable la mare, i amb la violència de la seva agressió el pare. No hi fa res que s'hi hagi vist forçat, i ara, a genollons entre els dos cadàvers, les llàgrimes se li esmunyen cara avall, barrejant-se, prop dels llavis, amb el filet de sang que baixa de

l'orella partida. Tots dos tenen els ulls oberts i el fiten amb una mirada buida des de la seva joventut, perquè ni l'un ni l'altre no tenen gaire més de trenta anys.

No s'ha refet encara quan els ulls se li eixuguen sobtadament i un calfred intens li pinça els nervis mentre se li posa la pell de gallina i els cabells se li drecen, com electritzats. No pot ser que sigui aquí, en aquest pis tercer del carrer de Regàs, on els pares han viscut sempre, des que van casar-se. Els ha matat quan encara no havia nascut, quan la mare ni tan sols no estava gràvida d'ell!... El cap li roda amb una aglomeració de pensaments que es juxtaposen i es barren mútuament el pas, de preguntes que acuden de totes bandes.

No sap d'on treu forces per fer un gest i palpar-se, per separar un genoll dels rajols, aixecar-se i repenjar l'espatlla contra un llindar quan tintineja, afeixugat per les respostes que, tot i el seu desconcert, acuden, coincidents, a dir-li que no pot ser que visqui si mai no ha nascut. I, tanmateix, és!

Què ha passat? Com pot ser que hagi ensopegat amb els seus pares si cada cop que torna el pis és buit i ells a la feina? Sempre escull el mateix moment per tal d'evitar de trobar-s'hi, i avui... Potser amb les presses, més atabalat que no creia per la presència de la policia, s'ha confós de data... Els seus ulls cerquen un calendari i acaben fixant-se en els fulls matxucats del diari, cap al més proper dels quals abaixa tot el cos, culivant-se.

DIUMENGE, li salta a la vista, i cluqueja. Diumenge, quan ells es queden a casa perquè és l'únic dia de la setmana que poden passar junts de cap a cap. Quants cops no li ho ha contat la mare, en el seu temps? I ell mateix ho haurà pogut observar en el curs d'algun viatge si un pudor força natural no li hagués impedit de fer-se un testimoni de la seva vida de joves. Només una vegada cedí a la temptació d'esperar-los prop de casa i de seguir la mare fins als magatzems on feia de caixera.

Torna a redreçar-se, ara amb una sensació de nàusea ocasionada per la por, perquè ni mentre cercava la causa de l'error que l'ha fet retrocedir fins a un dia indegut, no ha pogut oblidar que a hores d'ara hauria hagut d'integrar-se al no-res anterior al seu naixement. És clar que no pot viure si la mare s'ha mort abans i tot de concebre'l. Aquesta mort fa que mai no hagi existit, que mai no hi hagi hagut un Damià Borràs que estudia a la universitat i conspira contra la dictadura franquista... Però en Damià, ell, el de sempre, plenament conscient de la seva vida, és aquí, en aquest passat al qual pot venir des que sap com es viatja en el temps...

Jordina... —mormola—, i l'abassega la necessitat de tornar prop d'ella, al seu món, a la seva època, arriscant-se, si cal, a la detenció per part dels policies que potser encara són a casa, en aquest mateix pis, escorcollant per si troben fulls de propaganda, explosius o publicacions clandestines. No gosa, però. Hauria de ser mort, pitjor i tot que això, nonat, i no entén quina mena d'aberració temporal el conserva en vida, ni sap quant de temps hi continuarà. No pot, no pot de cap de les maneres precipitar el moment de l'oblit, de la desaparició, de la inexistència. Si

encaixava per tornar a l'any 1972, potser ja no hi arribaria. Si viu, i no s'atreveix a confiar-hi, serà per quedar-se a l'any cinquanta.

Es mou, xopat per una suor freda que aquest dia de darreries d'agost no justifica, esporuguit per la sensació que d'un moment a l'altre el temps repararà el seu error. No té sentit, és cert, prova de tranquil·litzar-se, perquè el temps no és una consciència amb voluntat d'actuar, amb capacitat d'iniciativa, i, per tant, no pot equivocar-se. Si no l'ha eliminat instantàniament, en morir la mare i fer, doncs, impossible la seva existència, no hi ha cap raó perquè el suprimeixi ara, al cap d'un quart, o més endavant, si ell no altera unes condicions que el preserven contra tota versemblança.

Se'n va cap a la cambra de bany, on mentre es renta la sang que ja es qualla, pensa que en algun lloc hi deu haver hagut una falla de la qual ara s'aprofita; una falla inconcebible que el deixa en una situació absurda, contrària a totes les idees que ell i la Jordina s'han fet, contrària a tota lògica. Per més voltes que hi doni, sap que ningú no pot existir si no ha nascut. I ara es mira, eixugant-se curiosament davant l'espill que li retorna la imatge coneguda del noi de vint anys, prop dels vint-i-un, ara una mena d'orfe etern, d'una espècie nova; mai no ha tingut pares, si és que és viu. I l'angoixa torna amb tanta virulència, ara, que s'ha de repenjar al lavabo per no caure. No pot ser!, es diu en veu alta, apagada. Tot deu haver estat un somni, un malson, i quan torni al menjador veurà que no hi ha cap cadàver, que el diari duu la data d'avui.

No la duu, i el pare i la mare, perfectament corporis, continuen estesos a terra i amb els ulls oberts, com comprova al cap de deu minuts, un quart, quan aconseguix de dominar-se i surt de la cambra de bany. I ara veu també que els mobles són vells, d'un altre estil, els mobles de la seva infància que després foren substituïts per uns de més clars i de disseny més modern. Entra aleshores a la seva habitació, que no existeix encara tal com la recorda; hi ha una màquina de cosir, el pare hi té llibres... Hi ha tot allò que en devien treure per fer-ne un dormitori.

El telèfon que truca el sobresalta, i hi corre abans d'adonar-se que no pot contestar. De passada, se li acut que no pot quedar-se al pis, que ja l'hauria d'haver deixat, i reflexiona que a partir d'ara serà algú sense casa, sense família, sense amics o coneguts, sense documents, car els que té, la targeta d'identitat que renovà l'any 1970, no li serveixen. Algú totalment al marge, que no podrà trobar feina ni demanar res a ningú. Legalment no existeix; enlloc, en cap registre oficial, no hi ha el seu nom.

Per primer cop s'adona que va en cos de camisa i que damunt duu tot just la cartera amb el carnet inutilitzable, unes claus i un bitllet de cent. Tot i que li repugni, es veu, doncs, obligat a buscar pels calaixos on li sembla que podria haver-hi diners, però els pares sempre n'han guardat pocs, al pis, i al cap de mitja hora la seva fortuna només ha augmentat fins a quatre-centes cinquanta pessetes. S'apodera així mateix d'una americana del pare que li va una mica curta i estreta i, al darrer moment, decideix omplir una maleta amb camises, roba interior, una maquineta d'afaitar... I

aleshores, de cop, ho deixa. Per què carregar amb aquella nosa si a cap hotel, a cap despesa no l'acolliran, sense papers?

Se li fa un nus a la boca de l'estómac a mesura que es precisa com és de total el seu desamparament, però ara, quan es tracta de quelcom que és previsible, clar, dins un ordre natural, s'hi sobreposa sense gaire dificultat, i és, doncs, amb l'ànim més serè, si bé terriblement dolgut, que s'acomia dels seus pares, als quals ara tanca els ulls en obediència a un gest pietós que d'una manera o altra forma part de la seva herència. I, en sortir, deixa la porta oberta per tal de facilitar que els trobin més aviat.

Durant cinc dies dorm al ras, sota el Tibidabo, i una nit de pluja a les coves de sobre el Parc Güell, entre dos homes vagament embriacs i d'aspecte tèrbol, no sap ben bé si mendicants o malfactors, i una dona bruta d'aspecte agitanat, que li proposa els seus serveis sexuals abans de contar-li, gens ofesa pel seu refús, una història de brutalitats familiars, de fugides i de disbauxes que no entén del tot; té el discurs incoherent i li falten dues dents per entre els buits de les quals xiula l'aire.

De dia es mou amb prudència, una mica acoquinat per l'abundància de grisos que, de dos en dos o de tres en tres, patrullen per la ciutat. Fa més d'onze anys que va acabar-se la guerra, però el règim encara vol fer sentir la presència armada entre el poble. En cap moment no ha vist que demanessin la documentació a ningú, però això no el tranquil·litza gens i procura evitar algunes zones centrals per les quals sembla que la policia tingui preferència.

Menja en tavernes de mala mort i entre els dos àpats que fa beu aigua de les fonts per fer durar el magre peculi; busca ombres pels jardins, assegut prop dels vells famèlics que es contenen misèries inacabables i fan capcinades amb les mans afermades als gaiatos i, un cop, a mig matí, s'atansa a la torre dels Artola, on pot veure, al jardí, una Jordina de vuit anys que, al costat de la mare, neteja un petit bancal de flors. L'ànima li puja a la gorja i una nostàlgia immensa l'obliga a fugir quan ella, com si sentís el pes de la seva mirada, es gira i, infantilment, li somriu. És llavors, en anar-se'n, que se li acut la idea de contar la seva aventura i deixar els papers en el canterano que, com sap, ella escorcollarà cap als vint-i-dos anys. Entre les claus que duu a la butxaca hi ha la de la torre, clau que ella li confià poc després que comencessin a estimar-se.

L'enquimera encara, no deixarà mai d'enquimerar-lo poc o molt, aquella incongruència que li permet de viure quan hauria d'ésser mort, però encara troba potser més punyent aquesta estranya condició seva que el margina dels homes. Es passa hores i hores cercant camins i solucions que se li escapen, i entén que res no l'ha preparat a encarar-se amb aquesta existència solitària i amarga, pràcticament de foraster, en una societat trista i encara racionada. La consciència que no pertany a aquest temps l'aclapara.

Se li acut de pensar en els grups subterranis que, ho sap, treballen en aquest període; però, com entrar-hi en contacte, com fer-s'hi acceptar si no podrà facilitar-los uns antecedents? També en aquest camp és un indocumentat. Fins i tot alguns «vells» de la seva època amb els quals s'ha fregat incidentalment, trobarien suspecte que se'ls adrecés; encara no el coneixien i tardaran anys a saber d'ell... I si deia que tornava de l'exili, on de nen se l'havien endut els pares? Les relacions amb els grups de fora devien ser escasses... Raó de més, s'ha dit, perquè investiguin una mica per tal d'assegurar-se que no acullen un infiltrat a sou de la brigada político-social.

I, tanmateix, és aquesta simulació la que li solucionarà les coses quan, dissabte següent, coneix la Mercè Alcorrúbia a la plaça de Maragall, on ella ha tret a prendre l'aire i el sol la seva àvia baldada. És la noia mateixa, sorprenentment esponerosa en aquests anys de cossos flacs, quan les dones sembla que perdin els pits i la gropa, que li adreça la paraula al cap de cinc minuts de seure al banc mal protegit per l'ombra en retirada d'un arbre proper.

—Vostè no es mou d'aquí, encara? —li pregunta, i quan ell, sobtat per una interrogació tan poc convencional, li contesta que no, la desconeiguda demana—: Li faria res de vigilar-la un moment, mentre m'arribo a la carnisseria? —i assenyala de primer la vella i, després, l'establiment que hi ha a la cantonada.

—No —diu ell—. Vagi.

I la noia s'inclina cap a la invàlida:

—Àvia, es quedarà un moment amb aquest jove... Vaig a buscar la carn que em guarden.

La dona, que aparentment té l'orella bona, però no parla, mou el cap, assentint, i la xicota torna a girar-se-li:

—És perquè no se senti sola, sap? No li agrada... Torno de seguida.

De seguida són deu o dotze minuts, durant els quals ell i la vella se somriuen dues o tres vegades, sempre que els ulls es troben. Són uns ulls prou intel·ligents perquè s'entengui que, si el cos s'ha tornat impotent, el cervell no ha perdut totes les seves facultats, com d'altra banda confirma la noia en seure de nou al banc.

Allunyant una mica la dona i girant la cadira de rodes amb l'excusa que així el sol no la molestarà a la cara, li explica que la invalidesa és deguda a un defecte de la columna vertebral agreujat pels anys, i el fet que no pugui parlar a un atac d'apoplexia que, per sort, no li ha afectat l'enteniment. Viu sola amb ella des que els seus pares i un germà més gran van haver d'exiliar-se. El noi va morir lluitant contra els alemanys, a la Resistència, i ells viuen a l'Argentina, d'on encara no poden tornar. L'home s'havia compromès força durant la guerra.

I ell, oportú, ho aprofita per sorprendre's de la coincidència, puix que, com li diu també, els seus pares se n'anaren a l'exili, on ell ha viscut fins ara.

—Fins fa una setmana, quan vaig tornar d'amagat, travessant la frontera a peu, amb uns contrabandistes.

—Ah! —s'admira ella—. I si l'agafen?

En Damià arronsa les espatlles, amb un gest fatalista que matisa en afegir:

—D'una manera o altra me'n sortiré. No sé com, encara... Hi havia uns amics dels pares que em podien ajudar —elabora—, però m'he trobat que ja no viuen a Barcelona, i ningú no sap on són.

—Com s'ho fa, doncs, ara? —s'interessa la noia.

—Com puc. Sort que a l'estiu pots dormir al ras... Me'n sortiré —reafirma.

—No pas si ho conta a tothom, perquè el poden denunciar.

—A tothom? Ah, ho diu perquè em confio a vostè... —i li somriu—. És diferent. Abans m'ha confiat la seva àvia.

Ella riu, francament divertida:

—No és pas el mateix. A ningú no se li acudiria d'emportar-se una baldada!

—La podia haver raptada per tornar-la-hi a canvi de diners...

—Doncs a fe que s'hauria fet ric!

S'assabenta que les dues dones viuen d'una quantitat que ocasionalment els envien els pares, que ara tenen un negoci als afores de Buenos Aires, i dels jerseis que fa ella. S'estan en uns baixos del carrer Jordi de Sant Jordi, on paguen poc lloguer i, com que són grans, si els convingués podrien posar-hi rellogats. Però no els cal; no tenen gaires necessitats i, per tant, es defensen.

Després, mentre ell al seu torn li conta que el seu pare treballava en una immobiliària, a França, en la qual tenia un càrrec prou ben pagat per donar-li estudis, la noia resta meditabunda, sense fer-hi comentaris, ara gairebé com desinteressada. I potser sí que no l'escolta amb gaire atenció, ja que, quan el xicot calla, comenta en el to d'algú que continua en veu alta una reflexió silenciosa:

—A ningú no estranyaria si posàvem un dispeser...

I en Damià, que ho ha entès immediatament, fa:

—Què diu?

—Pensava —replica ella— que de moment podria venir a casa, si no té on anar.

—Veu com també és confiada? No em coneix de res. Però no puc acceptar, perquè no tinc diners. No podria pagar-li.

—No n'ha parlat ningú, per ara, d'això.

—I el racionament...

—Poc hi compto —el talla ella—. Qui més qui menys, tothom que pot es proveeix d'estraperlo.

—Bé... Però la podria comprometre.

—No gaire... Al capdavall, vostè no ha fet res. I algú o altre l'ha d'ajudar, oi?

És un argument ben trobat per convèncer-lo.

Els baixos en els quals s'instal·la són, com li ha dit, esbarjosos, amb quatre dormitoris parats i, darrere, una eixida menuda on, en lloc d'haver-hi testos amb plantes o flors, s'acumulen els malendreços. En certs aspectes, ho és tota la casa, un

malendreç. La Mercè és deixada de mena i no li importa, per exemple, que una escombra es passi tot el sant dia repenjada a la paret del menjador, on l'ha abandonada, per no reprendre ja la feina, si ha hagut d'acudir al telèfon, a la porta, o córrer a la cuina, on vessava l'olla. Arreu, sobre mobles i cadires, hi ha fòtils desplaçats i a la seva cambra, la més desordenada de totes, sempre s'hi veu un escampall de sabates, de faldilles, de peces de roba interior, netes o brutes, un salt de llit que penja de qualsevol respatller, una camisa de dormir mal plegada sobre la tauleta...

Aquesta descurança s'estén a la seva persona. Si bé és corporalment neta i quan ha de sortir s'agença normalment, per casa li agrada de vestir, segons declara, d'una manera còmoda, i s'hi mou sovint amb unes sabatilles a retaló, unes faldilles de les quals se li escapen les bruses que afecciona, en general mal cordades, o una bata de color catxumbo que quan no la duu s'arrossega pels indrets més inesperats, com la faixa que només porta per fora. Deixa sempre les portes obertes o mal tancades, i és fàcil sorprendre-la quan es vesteix o es despulla, quan es canvia o, a lavabo, es renta, es pinta o es pentina.

En contrast, afecta actituds pudoroses si ell, ja entrat en confiança, es permet alguna observació intencionada o algun comentari maliciós, però és una mena de pudor incitant, darrere el qual es nota la complaença. De fet, és la seva manera de mostrar-se coqueta, i per això, en aquest aspecte, el seu capteniment no canvia, o canvia molt poc, quan, a partir del sisè dia, es converteixen en amants amb una gran simplicitat i en el moment que ell menys s'ho esperava: a les vuit del matí, quan ella es pesa.

Ho fa cada dia, a la petita bàscula que té al lavabo. En aquest temps, quan fora dels espavilats que s'enriqueixen amb complicitats oficials ningú no menja per la seva fam, la il·lusió de la Mercè és d'enflaquir i, per tal d'aconseguir-ho, fins i tot és capaç de fer projectes de dieta rigorosa que, per desgràcia, oblida quan es troba a taula, o abans i tot, ja que sempre pica una cosa o altra de la nevera; és rar que l'obri sense posar-se res a la boca.

Ell, que acaba de llevar-se i l'ha sorpresa des del passadís, s'interessa:

—Què? Puja o baixa?

—No es mou. Encara rai que no m'he de casar...

En Damia diu:

—No sabia que hi hagués cap relació entre el matrimoni i el pes.

—Ah, doncs hi és! Tu em veus amb algú capaç d'entrar-me a casa en braços, tal com s'estila?

—És clar. Què són, setanta quilos?

—Setanta-un —precisa la noia—. Tu t'hi veuries amb cor?

—Sense cap dificultat.

—No costa de dir-ho.

—Ni de fer-ho. A que et porto fins al teu dormitori?

—No m'ho crec.

El xicot s'inclina, li passa el braç per l'esquena, l'altre per sota els genolls i, afermant bé els peus, l'aixeca. Certament, és feixuga, però el pes sembla que minvi de seguida, quan la Mercè se li abraça al coll per tal de facilitar-li la tasca. Potser no s'adona que els extrems de la bata sense botons, lligada únicament per una cintura de la mateixa roba, se li obren al llarg de les cuixes i més amunt del baix ventre, però no pot ignorar-ho quan en Damià, a la cambra, on ha arribat victoriós, la deixa sobre el llit i fa lliscar la mà cap a les natges. El noi acaba de comprendre que és ella qui ha aprofitat l'ocasió per provocar-lo. Com en deu haver provocat d'altres, puix que, de verge, no ho és.

Més endavant, sabrà que la Mercè s'ha fet una composició de lloc ben realista; és del tot conscient que si la seva exuberància carnal no és un obstacle al matrimoni, ningú no se li atansarà amb proposicions honestes mentre visqui l'àvia, i la dona, baldada i tot, pot durar una colla d'anys. Massa perquè ella s'espera, reconeix en la intimitat del llit, on els gestos púdics no la priven pas de mostrar-se experta i ardent.

També li és útil en d'altres aspectes i, de fet, és ella qui li suggereix, sense adonar-se'n, la manera d'obtenir una documentació, per pobra i insuficient que sigui. És quan comenta que, havent anat a buscar un certificat o un extracte de naixement de l'àvia, que necessitava per a unes gestions encaminades a aconseguir-li una pensió, l'hi van lliurar sense cap pega. Hi veu immediatament una possibilitat, car si les coses van com ella diu, pot donar qualsevol nom, mentre sàpiga fer-lo coincidir amb la data de naixença de l'individu. I això ho pot fer. Recorda un col·lega del seu pare, un tal Martí Riella, passant a la mateixa notaria on l'home treballava i nascut també un vint-i-cinc de febrer, coincidència que a casa fou comentada més d'un cop. Si la memòria no li falla, els separaven cinc anys, la qual cosa, si el pare era de l'any 1917, situava el naixement d'en Riella al 1922. Ara en tenia, doncs, vint-i-vuit, però no era un inconvenient gaire gros; a ell, que tot just en té vint, tothom li'n fa vint-i-quatre o vint-i-cinc.

Tanmateix, vacil·la i dóna allargues a l'afer, recelós a despit de l'experiència de la noia, la qual bé podia haver ensopegat un funcionari discret o negligent, i quan s'hi decideix, al cap d'una mesada, les seves relacions ja s'han modificat. La Mercè, que en cap moment no li demana diners i, ben a l'inrevés, l'ha proveït de roba, a poc a poc va passant-li la responsabilitat de tenir cura de la vella. No pot pas negar-se a ajudar-la quan la vesteix o la despulla, en acotxar-la o dur-la a la comuna si ella està massa enfeïnada o és fora, a lliurar uns jerseis a l'establiment per al qual treballa, prou llunyà perquè l'absència duri tota la tarda. S'adona que va descarregant-se més i més en ell, però ho accepta sense atrevir-se a protestar, tot i que no li agradi, i algunes coses, com eixugar el cul de la baldada, àdhuc li repugnin, perquè se sent protegit, té sempre un plat a taula i una dona al jaç. No pas en exclusiva, sospita, ja que els tramvies no són tan lents com ella diu i, d'altra banda, li fa estrany que sempre granegi. No pot ser que aquella feina sigui tan ben pagada, i de diners d'Amèrica en

rep pocs. Però tampoc no li importa gaire que hi hagi un altre home. Les seves voluptuositats, al llit, fan probable que sigui un vell incapaç de satisfer-la.

Sap, però, que no és una solució definitiva viure a l'esquena d'ella, normalment tancat a casa, sense gaires més sortides que les que fa en treure l'àvia a passejar o quan alguns vespres, havent sopat, se'n van tots dos al cine, cadascú per la seva banda, car la noia pretén que si se'ls veia sortir plegats hi hauria enraonies i tothom creuria que és el seu amant, i no vol que sigui dit. Li sembla, curiosament, que el fet d'acompanyar la vella no és prou per donar peu a aquestes suposicions per part del veïnat. Cal, doncs, que surtin separats per trobar-se a la porta del local on han decidit d'anar i on solen escapar-se'ls moltes escenes de les pel·lícules; a ella, una singularitat més, li agrada que la besí i que la toqui a les fosques, entre la gent. És una mena d'exhibicionisme que vol dissimular i que s'avé amb el seu capteniment al pis, on deu semblar-li que la seva deixadesa explica que es deixi veure mig nua per un badall de porta; que no es preocupi si, en ajupir-se, els pits se li abalancen cap a la brusa descordada o si, en seure, separa massa les cames sense abaixar-se prou les faldilles.

El tracte, malgrat tot, podria durar encara qui sap encara quant de temps, si no fos que aleshores, en acudir a retirar el certificat de naixença, coneix una altra noia: la Natàlia.

Entaulen conversa a la cua, on ella el precedeix, mentre el funcionari, que posa cara amoïnada, s'entreté amb una consulta una mica llarga i que impacienta la gent. És una noia alta i primeta, molt rossa, de la seva mateixa edat, i li'n plau el somriure discret però naturalment cordial que pal·lia l'expressió lleugerament ombrívola, com amarga, dels ulls. Ho entendreà més bé quan sàpiga la seva història, o allò que de moment vol confiar-li, quan la invita a seure en un bar. Perquè en sortir, davant seu, l'ha vista vacil·lar i repenjar-se a la barana, com per no caure.

—No és res —li diu en atansar-se-li—. Un petit rodament de cap. De vegades en tinc... Ja ha passat, ara.

Deixa que baixi les escales amb ella i que al carrer continuï al seu costat fins a la cantonada, on, en aturar-se perquè passin dos camions, s'adona de la seva pal·lidesa i, en preguntar-li si de debò es troba bé, li replica que tot és cansament.

—Si no té pressa, la convido a fer un cafè amb llet. Reposarà una estona...

Ho accepta quan ell, en veure-la indecisa, insisteix amb prudència i, un cop al bar, li fa servir, junt amb la beguda, una mena de pasta estranya, de color molt groc, d'un petit munt que veu sobre un plat i que després resulta que és feta de blat de moro. Se li ha acudit que en aquest temps, i en una persona tan jove, el cansament pot estar ben relacionat amb deficiències d'alimentació. I, de gana, per força en deu passar si és cert, com li explica, que és una obrera en una fàbrica del ram tèxtil on, entre restriccions d'energia i falta de matèries primeres, tot just treballen quatre dies cada setmana. Són jornades de deu hores, a preu fet, i hi ha dissabtes que cobra menys de setanta-cinc pessetes.

—I vostè què fa? —li pregunta.

—Ara, res. Estava en una casa de maquinària, però hi ha hagut un embolic en la qüestió d'exportacions i m'he quedat al carrer.

—Ah! —protesta la noia—. No m'havia d'haver convidat, doncs. No és fàcil, trobar feina.

—Visc amb una tia i una cosina que es fan càrrec de la situació —improvisa en Damià.

—Així i tot. —I, ingènuament, afegeix—: També podíem seure en un banc.

—No és el mateix. I també jo tenia ganes de fer un cafè amb llet.

—Però el pastís...

—No s'hi amoïni. Tinc uns estalvis: tres-centes pessetes! —riu, però ella el renya per ser tan imprevisor.

—No ho sóc —es defensa—. La tia i la cosina treballen.

—Però no s'hi ha de confiar massa, en els altres.

—No confia en els de casa, vostè?

—Bé... —titubeja—. És com si no tingués ningú, jo.

En Damià no insisteix per no forçar-la a una confessió que després podria doldre-li, però al cap d'una estona, quan incidentalment surt que s'està amb una companya de fàbrica, casada, i els ulls se li entelen, acaba per confiar-li que no es fa amb la família. La seva mare morí en un bombardeig en el qual també ella va ser ferida, al taló del peu dret, com pot veure en Damià quan la noia, que no duu mitges, li mostra la petita cicatriu que el temps no ha esborrat, i el seu pare va tornar a casar-se ara fa dos anys amb una dona força més jove que ha acabat per expulsar-la de la llar.

—I ho va consentir? —s'indigna el noi.

—El pare? Només veu el que ella li vol fer veure. I a ella li feia nosa. Li fa nosa tothom, si no pot dominar-los, i jo m'hi resistia. Prou trist era veure com el dominava a ell. De manera que me'n vaig anar a viure amb aquesta companya que li dic.

Pel to, en Damià endevina que encara hi ha més coses, però no les sabrà fins la tercera vegada que surten plegats, una tarda de pluja i vent que els obliga a refugiar-se al pati de Santa Llúcia, a la catedral, perquè ella no vol tornar a cap bar, ni encauar-se en un cine; tot costa diners i no li agrada ocasionar-li despeses que poden evitar-se. És aquell dia, mentre arraulits l'un contra l'altre contemplen l'aigua que cau a batzegades, quan li diu que no s'hi estarà gaire, amb l'amiga, i que si encara hi viu és perquè no sap on anar. El marit de la noia la persegueix i ara ha d'evitar de quedar-s'hi sola, al pis.

Plora mansament i en Damià, que té ganes d'abraçar-la, commogut per aquelles penes i per la seva bellesa patètica, no gosa per por de molestar-la, d'ofendre-la, amb un gest que podria ésser mal interpretat. Es limita a mormolar:

—Natàlia, Natàlia... Si jo podia fer alguna cosa...

No sap si estima aquesta noia que tot just ha vist tres vegades i, en lloc de pensar en la Mercè que comparteix el seu llit, es recorda de la Jordina que viu en un altre

temps i la qual no veurà mai més. Pot estimar-les totes dues, tan diferents com són? O potser tot plegat és simple compassió per una criatura dissortada? Irreflexiu a despit dels seus bons propòsits, li agafa una mà i ella, que no sembla sobtada per aquella iniciativa, la hi abandona amb una confiança que encara l'admira més quan la noia, que es va traient coses del pap, arrossegada per la pròpia emoció, que la fa imprudent, li diu que des dels dotze anys és una desgraciada; és llavors que va cedir a l'encarregat de la fàbrica on acabava d'entrar.

El pare no treballava seguit, en aquell moment, i quan l'home, que va fer-la quedar en anar-se'n les altres, provà d'abusar d'ella i, en resistir-s'hi, insinuà que d'ell depenia que continués a la fàbrica, el temor de quedar-se sense feina l'obligà a consentir. Aquell dia i d'altres dies, durant prop de dos mesos, fins que se'n cansà o va substituir-la.

—I encara rai —sanglota— que com que no menstruava no podia fer-me un fill...

En Damià serra els punys, sense recordar-se que li té una mà agafada i que li fa mal, però ella no es queixa, sembla fins i tot que trobi un conhort en aquella violència, car el plor s'assossega.

—L'havies d'haver denunciat —fa després amb ràbia.

—Ah, Martí, que no saps com anava tot? Com encara va? I era una criatura, estava espantada i tan avergonyida...

Ell assenteix, es mira les mans unides sobre la falda de la noia i, potser sorprenent-se a ell mateix, diu:

—Natàlia... Jo no sé si t'estimo, vull dir com un home ha d'estimar una dona... Però t'estimo i... —s'interromp, enredat per les paraules que aparentment es contradiuen, però ella sembla que ho hagi entès.

—M'agrada molt de sortir amb tu, Martí, però no vull que m'estimis. O només com una amiga. Potser és per això que t'ho he contat tot.

—Per privar-me d'estimar-te?

—Sí. No sóc la mena de noia que et devies pensar, ja ho veus.

—Si m'has fet aquesta mica de confiança, Natàlia, per què no me'n fas més? Si treballava, si tenia diners, et demanaria que et casessis amb mi. Però no puc... T'he mentit, Natàlia. No em dic Martí, sinó Damià, i visc amagat.

Li menteix encara en repetir-li la història de l'exili que contà a la Mercè, però és franc en dir-li que conviu amb ella, que aquesta convivència li pesa i que si continua a la casa és perquè, com ella mateixa, tampoc no sap on anar i, pitjor encara, no sap què fer; amb aquells papers que s'ha procurat, no n'hi ha prou per aconseguir feina.

I, en acabar, avergonyit de no poder ésser més sincer, la noia, que ha passat el braç per sota el seu i repenja el cap sobre la seva espatlla, amb perill que algú els cridi l'atenció, xiuxiueja:

—M'agradaria viure amb tu...

L'endemà passat segueix la Mercè, que, en lloc de pujar al tramvia, agafa un taxi fins a una botiga del carrer de Balmes, on no s'entreté gaire a deixar la feina, i després es fa conduir a una casa nova al carrer de Sant Gervasi de Cassoles. És una casa discreta, sense porter, i potser per això ha estat escollida pel llogater de l'entresòl, que no hi viu. Li costa un matí assabentar-se que tothom ignora el seu nom, al veïnat, però n'aconsegueix una descripció i, al darrer moment, ensopega amb una persona la qual té vista en unes dependències oficials, on creu que deu ser algú important.

En dues ocasions, els dies següents, s'exposa vigilant aquestes dependències cap a l'hora de dinar i al vespre, i el segon cop és sobradament recompensat. Un individu, si fa no fa com li han dit, les abandona per anar-se'n a peu fins on deu viure, al carrer de sobre i potser a un centenar de metres. És un home que raneja els setanta, alt i ben conservat, d'aspecte sever i orgullós, el qual, una altra tarda de «lliurament de feina» torna a veure quan surt, poc després que ho hagi fet la noia, del pis del carrer de Sant Gervasi. Ja només li cal esbrinar el nom, i resulta més fàcil que no es creia tot i que no gosi preguntar a la porteria on viu. Una consulta a la llista telefònica li fa aturar el dit sobre un nom que, sense ésser-li familiar, tampoc no li resulta estrany; el deu haver vist alguna vegada al diari. Per tal d'assegurar-se que no hi ha error, cerca el número de les oficines on té un càrrec i pregunta:

—El senyor Garriga Barón, si us plau?

—Qui el demana? —s'interessa una veu fosca i autoritària.

—El senyor Castell Novell —contesta per facècia.

—Castel Nobel?

—Castell Novell. Un amic personal seu.

—Ho sento, senyor Castel —respon la veu, més amable—. En aquest moment el senyor Garriga Barón té una reunió...

—Ah, bé, ja tornaré a trucar. Gràcies —i penja.

Ha fet diana. El senyor Garriga Barón, funcionari de primera importància, es permet de tenir una amigueta i, com és natural, ho amaga bé. L'austeritat sexual que passa per una de les virtuts del dictador no transigeix amb pecats d'aquesta mena en el personal a les seves ordres. Potser és per compensar-los de forçades abstinències que fa els ulls grossos quan els pecats pertanyen a un altre manament... El senyor Garriga Barón, doncs, té la cua de palla.

És tanmateix un peix massa gros perquè la hi encengui un ciutadà que ni tan sols no té els papers en regla; si ho provava, probablement s'hi cremaria ell. Li cal atacar indirectament, pel cantó més feble, i per això, ara que ha reunit la informació que necessitava, aprofita una altra absència de la Mercè per escorcollar a fons els mobles de la seva cambra. No cal ni que es preocupi de no deixar rastre; amb el tarannà de la noia, res no ocupa dos dies seguits el mateix lloc.

Els comptes corrents del banc, perquè en té dos, són al calaix de sota el tocador, on guarda d'altres papers i cartes de la família, i els diners dipositats pugen, respectivament, a disset i a trenta-dues mil pessetes. Que siguin tants li dóna confiança. Vol dir que el funcionari no és mesquí, i no és probable que la Mercè vulgui exposar-se a perdre la gallina dels ous d'or si, en darrer extrem, es veu obligat a amenaçar-la.

Li planteja l'assumpte l'endemà a la tarda quan, en tornar d'una curta sortida, la troba fent jersei. Ara que sap ja sense dubtes que té un amant generós, li estranya una mica aquest afany de tricotejar, però hi veu en obra un esperit més prudent que no podria semblar a primera vista; la noia es deu haver dit que els amants vénen i van i que no és sobrer tenir una feina en la qual repenjar-se si et quedes sense ningú.

—Et voldria demanar un favor —comença—. Un més. Perquè me n'has fet i me'n fas molts...

—Molts? —mig coqueteja ella amb una pudorosa caiguda d'ulls i recordant potser un despertar plaent.

—Sí, molts. Ets una noia esplèndida, Mercè... El fet és que ara necessitaria que em deixessis sis mil pessetes.

I quan se sobresalta una mica, sorpresa per la xifra, li conta que ha conegut algú disposat a fer-li una documentació falsa. És un individu que s'hi dedica i que les fa impecables. Ho pot dir perquè li n'ha mostrat algunes i ha vist que en res no es diferencien de les autèntiques. És natural, doncs, que es faci pagar bé la feina i que vulgui cobrar-la a la bestreta.

—De manera que era per això que darrerament sorties tant... —comenta ella.

—Sí. M'hi he vist uns quants cops. M'ha calgut guanyar-me la seva confiança, saps?

—I d'on vols que les tregui, jo, tantes pessetes?

—El senyor Garriga Barón et deu tractar bé... —diu amb una veu que procura conservar natural, però la Mercè s'altera i, per primera vegada des que es coneixen, observa en la seva cara una expressió gairebé espantada.

—El senyor... —Però no pronuncia el nom, no nega res, ja que pregunta—: Qui t'ho ha dit?

—Ningú, Mercè. Tranquil·litza't. Ningú no ho sap, ni ho sabrà per mi. És que vaig seguir-te. Sospitava que t'entenies amb un altre home i... sí, n'estava engelosit.

No s'indigna, ni li retreu la tafaneria, potser perquè les darreres paraules l'afalaguen i, al mateix temps, la inquieten, ja que subratlla:

—Estaves?

—Estava —confirma ell—. Em creia que era per gust, com amb mi, però després, quan he vist que era un vell, ho he entès tot. Em faig càrrec que et convé tenir un protector. És clar que més m'estimaria tenir-te per a mi sol.

—Ja m'hi tens, Damià, perquè el que és ell... —i la frase es queda així, sense acabar—. Faré el que pugui —afegeix seguidament.

—Sé que ho pots fer. I jo necessito aquests papers, Mercè. Vull treballar, fer una vida normal, buscar-me una dispesa...

—Em deixaries, doncs? —el talla la noia.

—Deixar-te? No és això, sinó que no vull comprometre't més. Ens podríem veure sempre que volguessis, quan en tinguessis ganés.

—No és el mateix —i acala els ulls, com si li fes vergonya de dir-ho—. Ja saps que en tinc ganés molt sovint. —Torna a mirar-lo—: No m'agrada, Damià.

Ell s'hi pensa una mica, potser perquè no sap ben bé com dir-ho, i a la fi insinua:

—Pitjor seria si em perdessis del tot.

—Del tot?

—Sí, Mercè.

—Ja t'entenc.

Es tanca, tot d'una hostil com no l'ha vist mai, com li semblava que era incapaç de mostrar-se, i el deixa amb l'excusa que ja és l'hora de preparar l'àvia, que, asseguda a poca distància, ho ha sentit tot sense poder intervenir. També ell s'ha acostumat a prescindir-ne una mica, com si fos un moble més, perquè la Mercè, que aquell matí va tenir la delicadesa d'allunyar-la una mica per parlar-li d'ella, no ha repetit mai més el gest. La dona, doncs, és testimoni de paraules tendres que normalment només es diuen en la intimitat, de carícies gosades, i no ignora pas que són amants.

L'actitud sorruda es prolonga mentre sopen, quan, si bescanvien algunes paraules, ni l'un ni l'altre no fa cap al·lusió a la conversa que els ha separat, i dura encara l'endemà, si bé ja més matisada. Ara la noia sembla, sobretot, preocupada com algú que ja sospesa quina, entre unes quantes solucions, pot resoldre més bé un problema. Ell, per la seva banda, es capté com sempre, treu una estona la vella fins a la plaça de Maragall, on no s'estan gaire estona, puix que fresqueja més que no semblava des de casa.

I és aleshores, en tornar, quan en Damià s'ha ficat a la seva habitació, que ella hi entra i ajusta la porta al seu darrere.

—Què faràs, si dic que no? —li pregunta sense preàmbuls.

El noi, que voldria evitar de totes maneres haver de veure's obligat al xantatge que pot fer-li, se li gira i, mansament, diu:

—Què faries tu, al meu lloc? Voldries ser tota la vida un presoner?

—Un presoner! —se sobta ella.

—Surto, entro, sí... Però depenc de tu; en depenc totalment. Creus que un home s'hi pot resignar?

—Molts no demanarien res més.

—Ja ho sé, Mercè, però jo no sóc d'aquests. M'has ajudat molt, no ho oblidó, no ho oblidaré mai, però m'has d'ajudar una mica més si de debò sents alguna estimació per mi. Ja veus que no sóc orgullós. No es tracta d'orgull —repeteix—, sinó d'una...

d'una necessitat natural. Quan algú depèn del tot d'un altre, les relacions que tenen acaben per degradar-se. No seria llàstima que ens passés això?

Ella obre la boca, renuncia a contestar, fa mitja volta i se'n torna per on ha vingut. Deu voler rumiar-hi més, com si els plantejaments d'en Damià li vinguessin massa de nou, i no és fins en havent dinat que li'n parla altre cop.

—No em pensava que m'ho pagaries així...

El noi calla.

—No tenies cap dret a espiar-me, perquè de la meua vida no n'has de fer res.

—No m'hi poso, Mercè.

—T'hi poses i te n'aprofites. Perquè no puc consentir que parlis amb ell... Sí, sí, no m'ho has dit, però ja començo a veure de què ets capaç.

En Damià calla de nou, sense desmentir-la.

—Si ell sabia que algú altre està al corrent de les nostres relacions, les tallaria. I saps que no em convé.

—Per això més val no dir-li'n res.

—Ets un cínic, Damià! —l'apostrofa.

—T'he demanat que em deixessis, no que em donessis, sis mil pessetes. Te les tornaré de seguida que pugui.

—Encara no les tens. I no t'imaginis que m'ho empasso, això de la documentació... Hi deu haver una altra dona. No et creguis que sóc ximple. Un home no es deixa perdre així com així algú que mai no li diu que no, si no en té una altra... —i la veu se li ennuvola—. Per què, Damià, per què? Oi que no t'he negat mai res?

—No, Mercè. Tots dos ho hem passat bé.

—Ho hem passat bé... Qui és? —pregunta abruptament.

I ell gairebé ni vacil·la. En aquest moment, quan la noia li ha recordat tantes estones felices, tantes nits esbojarrades, sent que la seva conducta és infame i, com que no té cap voluntat de rectificar-la, li sembla que la pal·liarà amb una mica de sinceritat.

—Algú que necessita que l'ajudin, com ho necessitava jo aquell dia que em vas conèixer a la plaça de Maragall —li diu—. Passa gana, no té ningú... viu amb una companya el marit de la qual vol abusar d'ella... la madrastra va fer que el pare l'expulsés de casa perquè no s'avenien... de nena un encarregat de la fàbrica la va violar... —explica desordenadament.

—Us enteneu? —fa la noia en veu baixa, més blana.

—No. Ella ho vol, però no li he posat mai les mans a sobre. Em necessita, Mercè —repeteix—. No és com tu, que saps defensar-te. Cal que la treguin d'on viu, i per això necessito els diners, sí...

La Mercè, que ha repenjat els braços a la taula, se'l mira com si fos algú que no ha vist mai, potser perquè no li coneixia aquesta veu que s'ha anat emocionant a mesura que parlava, i, encara més baix que de primer, pondera:

—I tu, que no tens res, que vius com un fugitiu i ni pots aconseguir treball, vols ajudar-la... Amb què, Damià? Sis mil pessetes no us duraran gaire temps.

—Ja ho sé. Potser un any, afegint-hi la mica que guanya ella. I jo trobaré alguna cosa, potser al camp, quan a l'estiu necessiten jornalers.

—Aniràs a fer de jornalier... —continuava meravellant-se ella—. Tu, un estudiant que ni deu haver vist mai una dalla ni mogut un sac de blat...

—Tot s'ha de començar un dia o altre, oi?

—Sí. També jo vaig haver de començar a fer de... sí, de puta. Per ella, que s'ho mereixia tot —precisa, bo i assenyalant la dona amb un moviment del cap—. Poc després d'acabar-se la guerra vaig estar molt malalta, necessitava medecines que costaven de trobar, cares, i una alimentació que no ens podíem permetre, i ella, que llavors tenia cinquanta-nou o seixanta anys, saps què feia? Al matí acudia a un parell de cases a rentar, a fregar el terra, el que fos, i a la tarda se n'anava a l'Empòrium a masturbar homes... Oi, àvia, que feies això? —i se li gira—. Tu que només n'havies conegut un, l'avi. Si haguessis estat més jove, per mi t'hauries posat al llit de qualsevol que t'ho hagués demanat. I potser també ho vas fer. Perquè això de l'Empòrium —torna a adreçar-se a en Damià—, no m'ho va pas contar ella.

La dona, a la seva cadira, té els ulls molls, però no sembla avergonyida de res, com no ho està la Mercè, que ho ha contat amb naturalitat; en canvi, el xicot experimenta una mena de torbació, un neguit que la xicoteta talla en afegir, com si fos la conseqüència immediata de tot allò que acaba d'explicar-li:

—Porta-la aquí.

—La Natàlia? —es mig esvera.

—Natàlia, es diu? Sí. També hi cap.

Però ell mou la testa, refusant.

—No, Mercè. No ho entendria, ella.

—No entendria què?

—Que dormís amb totes dues. Perquè tu ho voldries...

—Podria esforçar-me a no voler-ho —i ara les parpelles tornen a afavorir l'expressió púdica dels ulls, de la cara—, però suposo que seria difícil evitar-ho... Sí, potser tens raó. Et donaré les sis mil pessetes.

Cap a darreries de novembre, en Damià i la Natàlia ja s'han pogut instal·lar en un pis gairebé inhabitable de la Bordeta, on a canvi de cent vint-i-cinc pessetes mensuals gaudeixen de dues menudes habitacions, cuina, menjador, comuna sense aigua i de pou mort a la petita eixida, un terra de rajols vermells notablement fragmentats i amb trossos que hi falten, però tots dos creuen que han tingut sort amb allò que fa l'avantatge del propietari, el qual s'ha passat per alt el contracte amb la intenció d'evitar-se visites de funcionaris de Sanitat o d'Habitatge. Són, doncs, en certa mesura, uns llogaters clandestins.

En Damià ha hagut encara de mentir per justificar els diners que els permeten de tenir casa i de comprar, de segona o tercera mà, els mobles més indispensables. La Natàlia, però, s'ha cregut ben sincerament la història d'un encontre amb uns vells coneguts de la família que s'han avingut a ajudar-lo en atenció al fet que el seu pare, en temps de guerra, també els havia fet alguns serveis. I és feliç. Aquell fons amarg o desencisat que li enterbolia els ulls cedeix el pas a una expressió més conforme als seus anys, al seu temperament tendre, darrere el qual s'amaguen unes tendències passionals que afloren a poc a poc, quan ell, que té en compte les seves dissortades experiències, li va despertant la sexualitat.

Continua treballant a la fàbrica, a la sortida de la qual ell va a esperar-la cada dia, com si fos un pretendent o el festejador, tal com la noia deixa que pensin les companyes, inclosa la que la tenia a casa i que creu que ara s'ha reconciliat amb la família. Són aquestes esperes les que li fan lligar conversa amb el xicot d'una altra noia i aconseguir, a través d'ell, una feina inesperada. El noi treballa en una agència d'ordinaris i, en saber que està desocupat, li proposa de fer de repartidor d'un dels «recaders», com en diuen, que no té temps de servir o de recollir personalment els encàrrecs. Entre tren i tren, disposa únicament de cinc hores i li cal algú que l'ajudi. A més de repartir, hauria d'anar a esperar-lo a l'estació amb un carretonet i acompanyar-l'hi de nou a la tarda, quan se'n va.

—Els papers? No hi ha cap pega, em penso —li contesta quan en Damià, sincerant-se una mica, li explica que no té tota la documentació en regla; és fill d'exiliats que tot just fa prop de dos anys que són aquí i no han pogut normalitzar del tot la seva situació.

—Només tinc el certificat de naixement —diu.

—N'hi ha prou. No t'ha de llogar pas. És com si ho fessis pel teu compte, com un empresari.

—Un empresari de transports —ironitza el noi.

—Vull dir per com van les coses. No tindràs sou, però et donarà comissions, i hi ha propines. N'hi ha d'altres que ho fan així. És clar que voldrà saber qui ets, però si li'n parlo jo... Per què no véns dilluns?

És una agència prop del Born i l'ordinari un home robust i caravermell, d'uns quaranta-cinc a cinquanta anys, afeccionat a la rialla i, com sabrà de seguida, més interessat a passar l'estona amb una amigueta que no pas a córrer amunt i avall de ciutat amb el fardell a l'esquena. Fa el viatge tres cops cada setmana i, com li diu, de vegades porta encàrrecs delicats. De fet, com l'assabenta el seu protector quan estan sols, són petits estraperlos amb què arrodoneix el negoci. Tant ell com d'altres col·legues que es lliuren a les mateixes maniobres, coneixen els agents de la Comissaria de Proveïments encarregats de la repressió del mercat negre, els unten regularment i els homes fan els ulls grossos.

—Si no ho fes així —comenta el noi de l'agència—, no podria mantenir l'amigueta. Perquè li té pis posat, saps?

A partir de dimecres, quan comença la feina, es veuen al matí, a l'agència, però ja no coincideixen a la sortida de la fàbrica, puix que el repartiment, de primer a peu o en tramvia i després amb una bicicleta que es compra, se li emporta moltes hores i arriba al vespre cansat. No és una feina que li agradi, i li repugna, sobretot, haver de viure de propines, però està content per la Natàlia, que també fa una tasca ingrata, encara que ella la trobi natural, i a la qual ara pot procurar una vida no tan atribolada per la necessitat. Sovint li porta oli, ous, pa blanc i d'altres articles de menjar que li proporciona el mateix ordinari. Irònicament, s'hi ha convertit en client, i no pas privilegiat, car l'home, amb l'excusa que té moltes despeses, no li fa cap rebaixa. S'hi entén bé, però, potser perquè ell compleix i no hi ha queixes dels clients.

Algun cop va a veure la Mercè, i cada vegada es retreu que s'hagi deixat convèncer a ficar-s'hi al llit. L'agraïment que li té el priva de tallar aquelles visites i, quan ella el sol·licita, de negar-se a satisfer-la. D'altra banda, la noia, que observà les seves reticències el primer dia que tornà a casa, va dir-li:

—L'estimes i, és clar, et preocupa això de la fidelitat. Però oi que no l'estimes menys pel fet d'haver jagut amb mi? Doncs això és el que importa, Damià. I no és com si et busquessis una altra noia, que això sí que podria ser perillós. A mi em coneixes, m'has tingut moltes vegades, i saps que no et puc fer mal ni sóc cap amenaça per a la teva Natàlia.

—Però tot això no fa que sigui menys immoral, Mercè.

—Immoral? Des de quan és immoral, afavorir necessitats?

—Hi ha altres homes...

—Però m'agrades tu, ves!

Mai no deu haver confiat que li tornaria els diners i quan, passat Nadal, obre gairebé solemnement la cartera per extreure'n un bitllet de cinc-centes pessetes, que li allarga, la noia es queda uns segons muda abans d'admirar-se:

—Seriosament?

—És clar —diu ell, complagut—. Vam quedar que te les aniria tornant.

Ella riu i l'abraça:

—Vas quedar-hi tu; jo no vaig demanar mai res. Apa, desa-les, que has hagut de portar massa paquets per estalviar-les. Jo ja no me'n recordo que les tenia, aquestes sis mil.

—Potser no. Però tampoc tu no les guanyes... agradablement.

—No parlem de coses tristes —riu la Mercè, que no l'ha deixat anar—. Vine, que ens n'oblidarem...

I observa que, de cara a l'àvia, fa l'ullet.

Ja són al gener, passat Reis, quan una nit la Natàlia li diu:

—Fa quinze dies que m'havia d'haver vingut la regla...

Li ho innova amb tranquil·litat, gens ni mica amoïnada, amb una expressió que fa pensar que poc li costaria de somriure, però ell es queda aclaparat. No ho havia previst, això. És cert que mai no s'han mostrat gaire prudents, que les precaucions de la noia sempre han estat elementals, una bona ensabonada, una dutxa vaginal, perquè així ho feia, ho fa, la Mercè. S'adona, massa tard, que la seva inexperiència és tremenda. O potser la seva imprevisió. Què li costava procurar a la seva companya un pesari com el que, al seu temps, duu la Jordina? També en aquesta època n'hi ha, n'hi ha hagut des de l'antigor, i no deu pas ser tan difícil trobar una llevadora o un ginecòleg complaent, encara que aquests petits objectes es venen d'amagat.

—I què farem? —es lamenta més que no pregunta.

Però la noia continua serena:

—Què vols fer? El tindré, si de debò estic embarassada. Mesos enrere potser sí que m'hauria espantat una mica, però ara treballem tots dos.

—Ets tan jove, Natàlia! I no som casats...

—Tinc dinou anys, Damià! I no me'l prendran pas, perquè sigui soltera.

Fins després no comença a preocupar-lo, però això no li ho pot dir, en quines condicions pot néixer el fill d'un home que, com ell, no té una existència explicable, que es troba al marge de qualsevol normalitat. En què l'afectarà, aquesta circumstància? Serà un monstre, algú no viable? No hi fa res que personalment, per algun motiu que no pot capir, li sigui tolerat de viure quan ni tan sols no ha estat concebut; la criatura pot pagar les conseqüències d'una situació tan antinatural... Pensa en un avortament, però la Natàlia mai no s'hi avindrà. A mesura que els dies passen i l'absència de menstruació confirma el seu estat, sembla més i més il·lusionada i una nit, al llit, li diu:

—Tu no ho pots saber, no ho pot saber cap home, però per a una dona no hi ha res que la faci tan feliç com estar prenyada de l'home que estima —i amb els llavis a frec de la seva orella, li xiuxiueja—: Fins i tot em dones més bo que mai...

D'una cosa no hi ha dubte, i és que la noia va canviant; l'embaràs sembla que la faci més lliure, més explícita, àdhuc més audaç. Mentre fins ara únicament ha manifestat la seva tendresa i en Damià només al llit ha pogut saber que també l'estima carnalment, ja no és estrany, a partir d'aquesta confessió, que prengui la iniciativa de parlar del seu desig, com quan li diu:

—De vegades, a la fàbrica, pensant en tu, tinc tantes ganes que em facis l'amor que deixaria la feina i arrencaria a córrer...

I, a casa, l'abraça i el petoneja per no res, mormola:

—No sé què em passa. Sento una cosa fonda, fonda...

Desapareix alhora una rancúnia oculta que servava a la seva família, sobretot a la madrastra, i es pregunta si no els hauria de donar notícies seves, comunicar-los que espera un fill. Però ell no n'és partidari, i la fa reflexionar:

—Recorda que ets menor. No estic gaire al corrent de les lleis, però suposo que et podrien reclamar o potser i tot fer-te internar en algun lloc... No, Natàlia, no seria

prudent. Una dona que t'ha expulsat de casa als divuit anys i un home que no ha sabut protestar... Si fóssim casats seria diferent; això t'emanciparia. Ara et poden acusar fins i tot d'haver-te escapat. I acabaria de perjudicar-te que visquis amistançada. Sobretot en aquest moment.

Al·ludeix al clima de fervor que sembla que s'hagi apoderat de la ciutat arran d'una «Santa Missió» agressiva, amb conferències, sermons, actes religiosos de tota mena als quals els diaris donen un gran relleu. Més de mig miler de capellans extra s'han abatut sobre Barcelona des que el bisbe Modrego ha donat el senyal de sortida, i des de troncs i locals públics, ordinàriament destinats a espectacles més profans i no mancats de violència, ataquen amb vigor el pecat, exorcitzen el diable, criden la gent a penedir-se i a respectar l'ordre del ramat del qual ells són els pastors. Hi ha oradors sagrats amb èmfasis messiànics, d'altres que pretenen reforçar croades polítiques desacreditades, i no falten els qui, benignament, parlen d'humilitat als humils i famolencs... Tot el més bo i gras de la ciutat, jerarques que reverencien el principi d'autoritat, funcionaris encimbellats, industrials que amunteguen «cupos» i alguna vedette del Paral·lel, escolten i assenteixen, conscients de la proximitat de Déu que estima els poderosos.

Però el fervor s'evapora quan sembla més abrandat; circulen octavetes, es veu alguna pintada i des del darrer dia de febrer hi ha esclats de vidres i detencions. L'endemà, i durant cinc o sis dies més, els tramvies aniran buits, rebran més pedrades, hi haurà incidents amb la policia, que patrulla reforçada i, quan li sembla, obliga la gent a identificar-se. En Damià circula amb la bicicleta, confiant que el vehicle propi i els paquets que tragina el salvaran d'ensopegades i, un cop ha enllestit la feina, es tanca a casa. Que sàpiga per endavant quins seran els resultats de la vaga que ha esclatat per un augment de preu dels bitllets, però que té causes més fondes, li estalvia fer d'aquella marginació autoimposada un problema de consciència.

La Natàlia està més excitada que ell i, un vespre, en sortir de la fàbrica, fins forma part d'una colla de dones que, estratègicament emboscades en una cantonada i proveïdes amb maons arrabassats d'una obra propera, escometen un tramvia en el qual viatgen tres cavallers, clarament membres de la bòfia, que no s'atreveixen a saltar. Probablement perquè el conductor ha accelerat i no volen jugar-se la pell. Es diu, d'altra banda, que les autoritats estan desconcertades i que alguns grups de falangistes donen suport al moviment popular.

Sigui com sigui, se n'enretiren més endavant, quan una altra vaga que tot just durarà dos dies i mai no serà total, fa tancar indústries i comerços. També la Natàlia plega i en Damià, que al matí ha anat a l'estació amb el carretonet, torna al pis sense haver repartit. La mateixa agència abaixa les portes quan una colla d'obriers que van d'establiment en establiment els aconsella de tancar. Hi ha carrers tan plens de gent armada com si es preparés un cop d'estat i després se sabrà que no tan sols han estat cridats milers de policies de fora, sinó que al port han entrat naus de guerra disposades a intervenir i que els sorges estan aquarterats.

Una tarda, la noia li pregunta:

—Tu creus que durarà gaire, encara, en Franco?

En Damià, que sap com l'any setanta-dos, del qual ve, un dictador envellit i apedaçat continua fent la llei i no perd ocasió d'assegurar als ciutadans que mentre Déu li doni vida el tindran al seu costat, mou imperceptiblement les espatlles.

—No ho sé, Natàlia. Han creat molts interessos i el règim encara és fort...

Tanmateix, l'acció dels ciutadans té repercussions que afecten la vida oficial. Se n'assabenta quan, a l'agència, rep un missatge de la Mercè i, en acudir a veure-la, la troba com qui diu a punt de fer les maletes. Com el governador civil, el cap de policia i tants d'altres que amb els seus errors i vacil·lacions no han donat satisfacció, en Garriga Barón ha estat destituït del seu càrrec i se'n torna a Madrid, on confia que li'n donin un altre tot i que passa de sobra de l'edat de la jubilació.

—I vol que l'acompanyi —acaba la noia—. És a dir, que també me'n vagi a viure allí.

—I tu?

—Li he contestat que sí. M'ha fet uns tractes molt bons i em comprarà un pis.

—I per què, aquest interès? —pregunta en Damià, que no ho entén del tot—. Encara que ranegi els setanta anys, de noies en trobarà tantes com vulgui, mentre pagui —afegeix una mica cruelment, però ella no es formalitza.

—Em coneix, s'ha acostumat a mi, potser m'ha posat una mica de voluntat...

—Deus ser molt complaent amb ell.

I la noia també ho encaixa bé, car diu:

—No em faig estranya, Damià... Em convé acceptar-ho —insisteix—. També jo sé de quin peu calça, i això és important. Ara, no et pensis que m'agrada deixar Barcelona...

—Doncs no te'n vagis. Podries posar un petit negoci, una botiga, jo què sé!

Per primer cop li confessa que va tafanejar els seus comptes corrents i que sap, per tant, que té diners de sobra per emprendre alguna cosa, modestament; amb l'avantatge que així seria lliure del seu cos com no ho és ara.

—Ho sóc, Damià; ho sóc la major part del temps. I, a més, quin negoci, quina botiga vols que posi, jo que sóc tan desordenada? Al cap de quatre dies ho hauria perdut tot.

—Però això no pot durar sempre, Mercè...

—Raó de més per aprofitar-ho. Si no hi hagués l'àvia, encara com aquell que diu; podria exposar-me. Però ara no puc. No vull que li falti res mentre visqui. Jo sóc de les que no obliden, Damià... —A punt d'entendrir-se amb ella mateixa, somriu—: Un dia tornaré, i ella no hi serà... Qui sap si llavors no el farem tots dos, el negoci! Perquè no hem de perdre el contacte, oi? T'escriuré...

Ho fa dues vegades, a l'agència, la segona coincidint si fa no fa amb la supressió del racionament, al mes de maig, quan la Natàlia, a la qual ben just si es començava a notar la panxa, no pot negar el seu estat a una companya particularment observadora que un dia, mentre es canvien, fins i tot la palpa per tal d'assegurar-se'n abans d'exclamar:

—Tu! Oi que estàs prenyada?

Al cap de vint-i-quatre hores, tota la fàbrica sap ja que viu amistançada amb aquell que passava pel seu festejador i, dos dies després, el gos de l'amo que fa i desfà en absència seva, car l'home s'hi deixa veure rarament, la crida al despatx, on podria haver-se repetit ben bé allò que va esdevenir-se quan la noia tenia dotze anys si no fos que al senyor Cabús no li agrada d'anar amb presses ni de procedir amb barroeries. No és fins que l'ha esfereïda amb tot de reflexions sobre que només d'ell depèn que no l'acomiadin, puix que l'empresa, si bé no es posa en la vida privada dels obrers, no pot tolerar que les indiscrecions de conducta es facin públiques, amb risc d'escàndol, que li insinua la possibilitat de fer els ulls grossos si ella, al seu torn, es mostra complaent. No vol retenir-la gaire estona al despatx, per por de fer parlar, però què li sembla d'enraonar-s'ho més discretament demà passat, en plegar? Ell sap d'un bar on no és fàcil que els destorbin i la hi esperarà...

Hi compareix, però, en Damià. S'ha contingut davant la Natàlia quan ella, plorant, li ha explicat el seu destret. Que procedeixi com de costum, li aconsella; no creu que, de les amenaces, s'atreveixi a passar als fets.

—Ells ho proven, perquè són uns poca-vergonyes, però tampoc no els interessa provocar conflictes. Si veu que no li'n fas cas, ho oblidarà. —I com qui no diu res, pregunta—: És casat?

—Sí. És un home gran, ja el coneixes, perquè de vegades l'has vist sortir. Amb un cap llargarut i calb. Ja té dos fills grandets.

—No hi insistirà, doncs, ja ho veuràs.

La decisió d'intervenir-hi l'ha presa de seguida que ha sabut el bar on la noia està citada, un establiment, com veu en entrar-hi, on les taules estan separades per uns petits envans de fusta que els donen una relativa intimitat, accentuada encara per una mena d'il·luminació que, amb el pensament, el trasllada a locals del seu temps; no sabia que algú s'hagués avançat, l'any cinquanta-u, a aquestes penombres tan favorables a les parelles...

L'home, sol, seu a la darrera taula de totes, davant un got amb tres dits d'un licor que verdeja, i alça el cap quan en Damià l'interpel·la, encara dret:

—El senyor Cabús?

Mou el cap, assentint, una mica estranyat, i el noi s'instal·la al seu davant amb un:

—Permeti...

És quan l'home diu:

—No recordo...

—No, no em coneix —l'interromp en Damià—. Sóc el company de la Natàlia.

No sap si empal·lideix o es posa vermell; els llums no permeten de precisar-ho. L'expressió, però, se li altera lleugerament i de cop i volta sembla que un costat de llavis li pengi més que l'altre, si bé també pot ser una qüestió de perspectiva, car ha mogut el cap en notar la presència del cambrer, al qual en Damià encarrega un cafè.

—La Natàlia —repeteix—. Aquesta noia que treballa a la seva fàbrica i amb la qual avui s'havia de veure...

L'home, que s'ha refet, fa el desconcertat:

—Veure? Com vol dir? On?

—Aquí.

—Aquí? Em sembla que hi ha una confusió.

En Damià calla, el mira. El senyor Cabús té una cara de cavall, però no tan agradable com la d'un cavall, perquè la calba el perjudica i no hi ha hagut mai cap d'aquests animals amb uns ulls com els seus, d'una mena d'humitat equívoca.

—És possible —diu a la fi, quan l'altre no prossegueix—. I més val així. Perquè si no hi hagués confusió i algú la citava, a aquest individu li diria: vostè, senyor, és un perfecte canalla, si vol aprofitar-se d'una noia que treballa sota les seves ordres amb l'excusa que pot despatxar-la perquè està prenyada. Però vostè, senyor —recalca—, té una família, dona i fills, a les orelles dels quals pot arribar la notícia que persegueix les dones dels altres, sense...

La proximitat del cambrer, que torna amb el cafè, li deixa a la boca tot de paraules que ja no dirà, car, en quedar-se altre cop sols, el senyor Cabús fa:

—Molt interessant. Però per què li sembla que ho he d'escoltar, jo?

En Damià continua fitant-lo i observa una pausa, com impressionat per aquella actitud serena que revela un home que se sap dominar, i aleshores somriu:

—No m'ha d'escoltar si hi ha hagut, com diu, una confusió. Facis l'efecte que parlo sol, en veu alta. I que vaig parlant-hi quan dic que de confusió no n'hi haurà cap més, ni aquí ni a la fàbrica.

—És una amenaça, això?

—Com vol que sigui una amenaça si vostè no té res a veure amb una cita amb una noia que es diu Natàlia? Si ho fos, seria un advertiment. Més que no es mereix un canalla que busca una dona prenyada.

El senyor Cabús, que ara ja potser no sap com prendre-s'ho, car el noi ha endurit la veu, rondina:

—Un dia prendrà mal, jove.

—Potser sí. No gaire, perquè no tinc gran cosa per perdre. N'hi ha que en tenen més.

Desplaça els ulls cap a la tassa, l'agafa, beu un glop de cafè, mirant-lo novament, sense trencar ara el silenci que s'ha fet i que després interromp el senyor Cabús amb

una pregunta imprevista:

—De què treballa, vostè?

—De res —li menteix—. Ja sap que hi ha manca de feina. És un altre motiu perquè m'interessi que la Natàlia no perdi la seva. Tots dos tenim el mal costum de menjar, encara que sigui poc.

Torna a beure, ara fins que buida la tassa, i aleshores, amb una petita salutació muda, abandona la taula i se'n va al taulell a pagar. Tota l'estona s'ha captivat amb calma, aparentment molt segur d'ell mateix, però per dins el rosega una inquietud que no el deixa del tot fins al cap d'una setmana, deu dies, quan ja n'han passat prou perquè hi hagués hagut represàlies. La Natàlia continua informant-lo que tot va bé, que el senyor Cabús no l'ha tornat a cridar al despatx, que ningú no li busca pegues amb la feina...

—Ja t'ho deia —li recorda ell—. Quan veuen que no hi caus, ho deixen córrer.

—De tota manera, és estrany. El senyor Cabús és d'aquells que quan posen la banya en un forat...

—Bé ha de fer alguna excepció, oi? Deu haver entès que era un forat massa perillós, aquest.

I de cop i volta la Natàlia, que feia una estona de ganxet, alça els ulls amb una expressió canviada, deixa reposar les mans amb les agulles sobre la falda i, un moment, es mossega els llavis. Hi acaba de caure. La serenitat amb què s'ho va prendre un cop passats un gest i un mot d'indignació, la mena de consells que li donà, com si tot allò no tingués cap importància, la seva falta de curiositat els dies següents, quan ella s'adreçava a la fàbrica tremolant, la mica de broma que hi fa ara amb aquelles paraules de doble sentit... S'inclina endavant, gairebé amb ànsia:

—Damià... Què has fet?

Ell, que es disposava a obrir el diari, perquè el compra des que treballa a l'agència, es fa el desentès.

—Què he fet? De què?

—Ja saps. El senyor Cabús no fa excepcions, com dius tu... El vas anar a veure?
—pregunta, i ell observa les mans que es belluguen, nervioses.

—Quin acudit!

—Li has telefonat, doncs.

—I no pot ser que, a pesar de les seves flaqueses, sigui més bona persona que no ens pensàvem?

Però la noia està alarmada de debò:

—Damià! Si l'has amenaçat...

Ha viscut sempre sota el jou d'un amo, d'un encarregat, d'un contramestre, d'algú que tenia una autoritat directa sobre ella, d'algú que la podia deixar sense feina, sense casa, i, ara, si no la tranquil·litza, viurà desassossegada, temerosa de les represàlies...

—No, amenaçar no.

I li conta l'entrevista, convertida en un intercanvi de paraules entre persones al capdavall raonables que poden parlar sense enfadar-se. Hom pot apel·lar al sentit comú de la gent, mostrar-se simplement una mica enèrgic si cal... I ella l'escolta, una mica incrèdula, perquè coneix l'home, sap que sota les seves aparences suaus és intractable, i amb la incredulitat neix una mena d'admiració que, de sobte, vol que sigui veritat allò que ha dit. Repeteix, doncs:

—Vas amenaçar-lo...

En Damià branda el cap, li somriu.

—Vaig fer el que havia de fer, Natàlia.

—Però...

—Ets la meva dona. I ho va entendre. És senzill, oi?

Ella tarda un moment a contestar, i aleshores ho fa amb el cap. Després diu:

—Com t'estimo, Damià! Mai més no tindrè por.

A entrada d'estiu té ocasió, i el noi també, de posar a prova la seva fortitud. Un matí el tren arriba sense l'ordinari i l'endemà un cop de telèfon els assabenta des del poble que l'home ha tingut un atac de cor quan es disposava a sortir cap a l'estació; si bé sembla que se'n refaci, el metge li ordena un llarg repòs, després del qual es decidirà si continua amb la professió... Com que cap altre ordinari no necessita, en aquell moment, algú que li reparteixi, en Damià es queda de cop i volta sense feina.

L'inquieta que la malaltia de l'home hagi estat tan inoportuna, quan se'ls acosten despeses llargues, car la Natàlia, si tot es presenta normalment, deslliurarà abans de quatre mesos. És cert que disposen d'un raconet, mai no han arribat a gastar la totalitat d'aquelles sis mil pessetes que aconseguí de la Mercè, amb la qual encara està en deute, i han estalviat també una petita part dels guanys obtinguts entre tots dos. De fet, la seva feina de repartidor ha resultat més lucrativa que no es creia en posar-s'hi; amb poques excepcions, els clients li han donat bones propines.

D'altra banda, la Natàlia suporta bé l'embaràs i té el propòsit de treballar gairebé fins al darrer moment. És veritat que alguns dies sembla deprimida, que passa per curts períodes de melangia, però no és res que tingui a veure amb la situació econòmica; el tocòleg li assegura, a en Damià, que moltes dones prenyades hi cauen. Durant la gestació, pretén, entren en joc factors hormonals que tenen la seva influència sobre el psiquisme de la persona. Que no es preocupi, doncs.

Ell, tanmateix, s'amoïna i, ja que pot, li estalvia tota la feina de casa. Reconeix que la noia sempre està una mica pàl·lida, però ara la hi veu més que mai, potser perquè les ulleres que fa, amples i pregones, molt fosques, li accentuen la blancor de la pell. També la fan més bella, troba; d'una bellesa mòrbida que l'atreu misteriosament i la fa més desitjable que mai. Li agrada veure-la nua, amb els pits que semblen més grossos i amb aquell ventre tibant que toca delicadament, com amb por de ferir o pertorbar la criatura que es va formant a les entranyes.

Torna a buscar-la en sortir de la feina, i molts dies també la hi acompanya, però ara ja no es troba amb l'escriptent de l'agència que, mentrestant, ha renyit amb la xicoteta. El veu al lloc de treball, on durant prop d'una mesada es presenta un cop per setmana, si bé sense esperances d'aconseguir res. La darrera vegada que hi va li diuen que ja és definitiva la jubilació de l'ordinari. Ha quedat massa delicat per reprendre una feina tan dura. En Damià, una mica vagament, es pregunta com s'ho deu haver pres l'amigueta...

Esmerça cada dia unes hores llegint meticulosament els anuncis del diari, on de tant en tant troba ofertes de col·locació que li sembla que li convindrien, però continua havent-hi l'assumpte dels papers, que el frena de presentar-s'hi, atès que es tracta de feines regulars i els hi demanaran. Sovint fa càlculs i a la plaça, on ara també va a comprar ell, regateja i cerca les parades que venen a preus més enraonats. Prudent, ha volgut informar-se ben a l'avançada de quant els costarà el part en una clínica, i dobla la quantitat per tal d'evitar-se sorpreses de darrera hora que el posarien en un compromís. Recordant la Jordina, que en la seva època hi té un lloc d'infermera, escull la clínica Barcino, que no és pas de les més cares i compta amb bons especialistes. S'adona que, si no hi ha res de nou, es quedaran pràcticament a l'escapça un cop ho hagin pagat tot. Cal que trobi una solució, la que sigui.

I aleshores, una tarda, mentre és sol al pis, el cor se li pinça amb una mena d'angúnia que no ha experimentat mai, llevat, potser, d'aleshores que, havent matat els seus pares, el sobtà la idea que no podia existir. Aquesta que ara l'aclapara és del mateix ordre, i li fa estrany que no se li hagi acudit abans. Ningú que viatgi en el temps no pot entrar en un moment passat de la seva època, i ell va néixer, no pot imaginar com, però va néixer el vint de setembre d'aquell mateix any, o sia que dintre de tres mesos, normalment, desapareixerà d'aquest món on ni tan sols no ha estat parit. Probablement amb el temps just de conèixer el seu fill.

Aquest pensament ja no l'abandona, i va rumiant-lo durant les passejades que fa mentre la noia treballa. La Natàlia es quedarà sola, amb una criatura als braços i sense diners... I què pensarà d'ell? Què podrà fer, sinó creure que l'ha abandonada com un miserable incapaç d'encarar-se amb les seves responsabilitats? Sent, algun cop, la temptació de confiar-s'hi, de contar-li-ho tot, però l'en dissuadeix la temença que, si per atzar la convenç, ella se'l miri potser amb horror, com una mena de fenomen; li resulta intolerable pensar que la noia se'l pugui mirar amb uns ulls que no seran ja ni dolços ni amicals. A més, la impressió podria ser massa forta i qui sap si provocar-li fins i tot l'avortament.

De vegades juguineja amb una altra idea, per contrast tranquil·litzadora. Si continua vivint ara, al cap de tants mesos de morir la dona que ni va tenir ocasió de concebre'l, si viu, doncs, d'una manera contranatural, per què no s'ha de repetir una anomalia que el situa al marge de les lleis vàlides per a tothom? No podria ser que algú que viu sense haver nascut pugui penetrar en el seu temps i existir simultàniament en dues edats? No és pas més admirable una cosa que l'altra...

L'inconvenient és que, en el fons, no hi creu. No importa que es digui que ningú no pensa que sigui possible viatjar en el temps, quan és una realitat, o que ell mateix no acaba de creure que pugui viure si no ha estat infantat, i amb tot i això viu. L'escepticisme persisteix. En algun lloc, en algun moment, ha de tenir un terme aquella anormalitat.

O potser no, es diu d'altres cops. Perquè també seria anormal que, retornat al seu temps, reprengués la vida allí on va deixar-la en burlar la policia que penetrava al pis. És a dir, reprendre... El pare i la mare, si no existeixen ara, tampoc no poden existir en el futur d'aquest avui, en una època en la qual va viure amb ells. Perquè hi vaig viure, hi vaig viure!, es repeteix... Hi ha estones que el cap li roda, i en acudir a esperar la Natàlia deu tenir una expressió desacostumada, puix que la noia s'enquimera:

—Què et passa, Damià? Et trobes bé?

En aquests moments és una sort que pugui atribuir-ho tot al neguit que li fa trobar-se sense feina. Però interiorment plora en pensar que la deixarà tan aviat.

Provisionalment, sense que ella en sàpiga res, la deixa abans que no s'imaginava, cap a l'acabament d'agost, un matí que va per la Gran Via, enllà de la plaça d'Espanya, i uns policies que surten d'una cantonada li demanen la documentació. Hi deu haver hagut algun incident, potser han trobat una bandera catalana penjada en un pal d'electricitat, o fulls subversius escampats per terra, perquè de seguida veu més agents i d'altres persones interpel·lades.

Amb el cor que li repica com un batall de campana, pensa obscurament que no ho pot consentir, no pas a tan poc temps del dia del deslliurament, car el retindran, es passaran mesos i mesos investigant qui és, d'on surt, acabaran per descobrir l'existència de la Natàlia i la complicaran en l'afer... Què passarà quan enlloc no trobin rastre de la seva existència?

Butxaqueja, esmaperdut, i llavors, quan un dels dos policies el deixa per adreçar-se a algú que també ha caigut a la ratera, té un impuls de fugida que no pot dominar i, empentejant bruscament el gris que se'l mira, amb una mà a l'arma no desenfundada, arrenca a córrer avinguda amunt sense ni reflexionar que el separen ben bé cinquanta metres de la cantonada més propera.

—Alto! —sent al seu darrere.

I una altra veu, més autoritària:

—Alto o disparo!

I gairebé alhora, abans que no soni cap tret, el crit d'un noi que protesta:

—I jo et dic que sí que és fora... Si no hi toca, a la ratlla!

Lleugerament desenfocats per la sensació de mareig que sembla que vulgui fer-li perdre l'equilibri i que no l'amoïna, perquè és normal, veu tres vailets amb bates ratllades, d'esquena a ell i cultivats sobre l'oval irregular d'un flendi on hi ha dues

bales. L'instint de conservació l'ha obligat a fer l'encaix tan precipitadament, o més, que quan va deixar casa, i com aleshores s'ha preocupat poc d'on aniria a raure.

Un cop passat el malestar, que el fa repenjar-se en un arbre, s'adona que ha retrocedit a una data sensiblement anterior; l'avinguda és diferent de com la recorda, i hi ha homes amb gorra, dos paletes amb faixa blanca que treballen a l'altra banda, dones amb faldilles llargues i monyo i, sobretot, vehicles de tracció animal; entre ells circulen uns quants cotxes d'un model molt envellit. Però no li importa i exulta. Ha arribat a un altre temps sa i estalvi. Com n'eren, d'infundats, els seus temors!

Tant li fa, ara, que es trobi al darrer any de la dictadura de Primo de Rivera, es diu al cap de deu minuts, quan, havent pujat cap a la Creu Coberta amb la intenció de buscar un quiosc, pot consultar la primera plana d'un diari que compraria si disposés de diners. Els pocs que té, però, encara no són de curs legal... I aleshores, tot d'una, s'atura i es planta a riure gairebé als nassos d'una dona que se'l mira esfereïda i fa un saltet de costat, per allunyar-se d'algú que li deu semblar ximple. Però no ho és: acaba d'acudir-se-li que ja ha resolt el problema econòmic que el preocupava. Des d'ara, tots els bancs estaran a la seva disposició!

Disposa de sis hores ben bones fins a la sortida de la Natàlia, però en aquest món no hi té res a fer i ara li inspira poca curiositat, de manera que se'n torna xano-xano cap a la Bordeta, on li fa gràcia de veure la mestressa de la fleca on compren el pa, que, a la porta de la botiga, parla amb un noi bigotut que duu armilla. La reconeix bo i que sempre l'hagi vist granada i relativament voluminosa; ara és una noia primeta i d'aspecte fràgil, però ja amb aquell esguard llangorós que es fixa en els homes i que algun cop ha sentit pesar al seu damunt; per alguna enraonia de veïnat sap que, si bé és soltera, no sol dormir sola i que té una flaca pels nois joves. Benhumorat, té un gest trapella: la saluda i li fa l'ullet, content en observar com es queda de parada.

És amb el mateix ànim optimista que a dos quarts de set, en sentir-la pujar, obre la porta a la Natàlia. L'encaix l'ha fet a l'entrada, sota mateix de les escales, on era versemblant de creure que no s'ensopegaria amb ningú. I ara ja té rumiada la justificació dels diners que anirà portant a casa setmanalment, encara que els obtingui tots de cop.

—És que he trobat feina —diu en comentar la noia que se'l veu molt animat.

I ella s'alegra:

—Ah, sí? On?

Inspirant-se una mica en l'encontre temps enrere amb la Mercè, li conta que en un banc públic, a la Rambla de Catalunya, ha fet coneixença amb un home ja vell que fullejava papers d'una carpeta. Un ventijol se li n'ha emportat un i ell l'ha rescatat. És quan ha començat a parlar.

—Des de poc després de l'entrada dels nacionals recull tot allò que fa referència a la nostra cultura i que es publica als diaris i revistes que surten a Catalunya. Arreu té amics que li guarden i envien publicacions que solen comprar, i ell retalla i classifica tot el que l'interessa. Però diu que no dóna l'abast i, en saber que jo no tenia feina,

m'ha proposat d'ajudar-lo. No és que em pugui pagar gaire, cent pessetes setmanals, perquè no és ric, però tampoc no exigeix unes hores fixes.

—Encara és prou que s'hagi atrevit a contar-t'ho, tot això...

—No és cap delictes, ja que només ha parlat de publicacions legals, i quan ja feia força estona que xerràvem. Li he dit que era fill d'exiliats... Problema solucionat, doncs —somriu i l'abraça—. Començo demà.

Selecciona un banc de la Diagonal amb els topants del qual està relativament familiaritzat perquè és on el seu pare, els anys seixanta i setanta, té el compte corrent. Ara, en entrar-hi cap a migdia, quan hi ha prou gent per passar desapercebut, veu que entre una data i l'altra res d'essencial no ha canviat; el local, simplement, sembla més nou. A l'esquerra hi ha un pupitre encastat a la paret, on els clients poden omplir els impresos de transferències, ingressos, etc., i, al costat, una columna entre la qual i la baraneta daurada, probablement de llautó, de l'escala que baixa al soterrani, queda un espai buit i, de fet, inutilitzable; les quatre butaques que voregen la barana, cap ençà, fins i tot hi dificulten una mica l'accés. Observa, meticulós, que la columna, per la banda del pupitre, és prou a prop de l'envà perquè el mateix tauler amb els impresos, sortit d'un pam i mig aproximat, privi de ficar-se al racó. És un indret, doncs, on únicament deu penetrar la dona que fa la neteja, quan frega el terra.

S'imagina molt bé la maniobra, però encara no està preparat; li falta una arma que no sap on trobar, fins que recorda una contalla del seu pare: tinent de l'Exèrcit Popular l'any 1938, als vint-i-un anys, l'any següent, quan decidí quedar-se en lloc de fugir a l'exili perquè la seva mare estava molt greu d'una afecció dels ronyons i es pensaven que no se'n sortiria, no abandonà la seva pistola ni va lliurar-la, com els vencedors manaven de fer, sinó que va ficar-la en una capsula de llauna i l'enterrà a l'hortet de la caseta on vivien, a la part alta de Gràcia.

El vell Damià, del qual ell portava el nom, morí l'any 1944, quan el noi feia poc que s'havia casat, i la seva muller, que havia sobreviscut a una operació delicada i no es moriria fins al quaranta-nou, va passar a viure amb el fill. La caseta no era d'ells, sinó llogada, i, en deixar-la, emportant-se tot allò que els semblà aprofitable i venent la resta a un drapaire, ningú no havia pensat en la pistola. El pare de vegades deia:

—Potser encara hi deu ser...

Potser sí, però ara li sembla més segur retrocedir fins aquell any, quan se'n van anar, i s'esforça a fer memòria per tal d'anar-ho a veure l'endemà del dia en què la vella Ramona abandonà definitivament aquell domicili, quan encara no hi devia haver el llogater nou, si és que van tornar a llogar-la, puix que era una caseta vella, d'un barri de cinc. Si no ho recorda malament, l'avi es morí el dia vuit de novembre, el devien enterrar l'endemà i dos dies després la casa ja devia quedar buida. Decideix, doncs, visitar l'hort el dia dotze d'aquell mes. Sap, perquè el pare s'hi referia en detall, l'indret exacte on pot trobar l'arma.

S'hi adreça un vespre, després d'haver dit a la Natàlia que avui farà tard; fa l'encaix, aquest cop exacte, en un terreny sense edificar de l'antiga vila i a les vuit, quan ja és ben fosc, puja fins al barri. En dues de les cases hi ha llum, però la segona, on vivien els avis, és a les fosques quan s'atura a examinar-la des de darrere, una mica de lluny. És una nit freda i per aquells verals no es veu ningú. Avança, encongit sota la seva roba d'estiu i, a ran de filferrada es culiva. Darrere hi ha canyes, fustes, plantes que la protegeixen i li donen consistència, però el pal robust que, a l'extrem, assenyala la línia de separació dels dos horts contigus, facilita que t'hi enfilis si portes sabates i, repençant les mans a la fusta, pugues pels filferros com si fossin graons. El pare deia que, de petit, ho havia fet més de quatre vegades.

El banc, dues pedres verticals clavades a terra, una altra d'horitzontal, ben plana, que s'hi encasta, és a la dreta de la casa, i tot just uns dos pams el separen del tronc del pomer, l'únic que hi ha al terreny. És l'indret i, novament ajupit, comença a excavar amb la fulla sòlida i corbada del ganivet que porta i que, tant com foradar, talla la terra un xic endurida. Ara i adés llambrega cap a les cases veïnes, en una de les quals, la tercera, d'on s'escapa una ampla faixa de llum per una finestra mal tancada, tenen la ràdio engegada, molt fort. És una remor que més aviat li fa servei, tot i que treballa silenciosament, el cos dissimulat pel tronc de l'arbre. Els dits se li glacen i, de tant en tant, s'interromp per tal de fregar-se'ls i restablir la circulació.

Ensopega amb alguna cosa dura, però és un roc que deixa en una banda, com la terra que extreu, i li cal cavar encara prop d'un pam més abans que el ganivet quedi immobilitzat per la tapa de la capsa, que aleshores va desenganxant pels costats, fins que la pot fer saltar sense treure, perquè és innecessari, el cul del recipient. La llauna s'ha oxidat, però la pistola, com veu en desembolicar el drap que la cobreix, sembla en bones condicions. Potser una mica sorprès, constata que de bales no n'hi ha, i ara que hi pensa recorda que el pare mai no es referí a les municions. Ben cert que ell tampoc no les necessita; no té la intenció de matar ningú.

Torna a omplir el forat, salta de nou arran de pal i, al cap de mitja hora, al mateix indret on ha fet l'encaix, regressa al cinquanta-u amb l'arma a la butxaca. A casa, puja silenciosament fins a les golfes, on hi ha els dipòsits de l'aigua, i l'entafora darrere, sota uns maons escantellats que la protegiran fins l'endemà, quan la Natàlia sigui a la feina i ell vagi a recuperar-la.

Ho fa a quarts de nou, realitza l'encaix a l'entrada i, en ple 1948, a dos quarts de deu entra al banc de la Diagonal, on en aquella hora tot just hi ha dos clients, una dona vella que cobra un taló a caixa i un home que, al pupitre, esquinça un imprès; es deu haver equivocat. Ell s'espera darrere la dona, mirant cap als bitllets del calaix obert que el caixer té a la seva esquerra, i quan ella s'aparta i desa els diners al portamonedes, fa un pas i amb l'arma arranada a la lleixa, perquè no la vegin els escrivents que treballen més enrera, diu:

—És un atracament. Els bitllets!

L'home, d'aspecte paternal tot i que no sigui gaire vell i parapetat darrere unes ulleres gruixudes que li fan créixer els ulls, immobilitza l'expressió, però una mà es belluga, separant-se d'uns papers sobre els quals ha deixat el taló de la vella, i ell afegeix, amenaçador:

—No toqueu cap alarma o us hi quedeu. Els diners, ràpid!

I mou l'arma, mentre el cap assenyala el calaix, d'on l'home retira els bitllets amb uns dits que li tremolen, però amb el peu o com sigui, si no ho ha fet un altre empleat que acaba d'adonar-se de la maniobra, deu haver pitjat un timbre, car al moment que en deixa un plec sobre la lleixa, s'eleva una mena d'esgarip fosc i de ressonàncies metàl·liques mentre el cap i les espatlles desapareixen, enfonsats darrere la partició del taulell.

De cua d'ull, observa moviments, un xicot que corre prop d'un armari ple de papers, d'altres que s'ajupen, protegits per les taules o les cadires, però ell, que ha alçat més l'arma, allarga la mà guixeta endins on, fent puntetes, arriba al calaixet, del qual retira uns quants feixos abans de recollir el que el caixer ha deixat a la lleixa.

I llavors corre, evitant l'home que s'havia equivocat d'imprès i que ara es disposava a subjectar-lo per l'esquena, salta el braç de la butaca que li dificulta el pas i tomba cap a darrere la columna, sempre perseguit per l'estridència sonora de l'alarma. Ben just si es concedeix els segons indispensables per desar-se l'arma i els bitllets i ja es recobra del lleu vertigen en un local gairebé silenciós, car només se sent la remor d'una conversa.

S'esmuny cap a fora, ara sense saltar la butaca que un pam separa de la columna, espai suficient perquè hi pugui passar sense cridar l'atenció dels escriptors aqueferats o dels dos homes que enraonen, precisament davant la finestreta del caixer, si bé la noia que seu a l'altre extrem del rengle de butaques se'l mira com encuriosida abans de desviar l'esguard. Ell s'entreté un instant encenent una cigarreta en aquest local on, l'any 1951, ja tothom deu haver oblidat que tres anys enrere els van robar uns milers de pessetes.

Fins a casa, a la Bordeta, no sabrà que són, exactament, trenta-dues mil cinc-centes. Abans no torni la Natàlia ja les té, enganxades amb esparadrap, a la paret del fons de l'armari, on les protegeix un calaix. I l'arma, de nou embolicada, ja torna a ser a les golfes, ara entre una biga i la teulada.

La Natàlia, que ara feixugueja de debò, però es mostra molt valenta, no plega fins al darrer dia d'agost, quan calculen que es troba a quinze dies o tres setmanes del deslliurament. El tocòleg, que ara la veu cada vuit dies a instàncies del xicot, està content i anuncia un part sense complicacions. S'han assegurat definitivament un llit a la clínica, retingut a nom d'ella, que infantarà com a mare soltera, i gairebé cada vespre surten una estona a passejar, tal com el metge aconsella. Rarament assisteixen a cap espectacle o s'asseuen en un bar; caminen mentre ella en té ganes, o fins que li

sembla que es cansa, i tornen a la llar que ja projecten d'abandonar, un cop hagi nascut el fill, per un altre pis amb més condicions. El col·leccionista de retalls, pretén en Damià, li ha augmentat el sou fins a cent cinquanta pessetes setmanals, no tan sols perquè està content dels seus serveis, sinó perquè ara cobra una subvenció d'una entitat privada que, al corrent de l'arxiu que l'home va bastint, s'hi interessa i vol protegir la seva activitat.

Aquesta falsa ocupació l'obliga a deixar-la sola moltes hores, que esmerça com pot, fent petites excursions cap als suburbis, per on la ciutat creix desmesuradament, visitant museus o assegut en un racó de Montjuïc, on llegeix. Perquè ara, de tant en tant, compra llibres de segona mà, i vol que també ella els llegeixi per tenir algú amb qui comentar-los. I la noia, que ara disposa de molt temps, comença a fer-ho per matar el temps i aviat declara les seves preferències: l'atreu la història. Acostumada a llegir a tot estirar alguna novel·la més o menys popular, li ve de nou, i ella mateixa es riu de la seva estranyesa, que hi hagi llibres on es conta, fil per randa, tot allò que succeï fa cent mil o deu mil anys.

El dia quinze de setembre enceta «La iniquitat de Casp i la fi del comtat d'Urgell», de Domènech i Muntaner, que, la vigília, en Damià ha trobat en un racó de prestatge d'una llibreria del carrer de Boters; potser l'havia salvat de distincions mortals que no tingués ja cobertes ni lloc... Però encara no és a la pàgina quaranta quan, la nit del divuit, es renoven amb força uns dolors que ja havia tingut i la llevadora, avisada, creu que ha arribat el moment de fer cap a la clínica, on s'instal·len tocades les dotze, el noi més emocionat que la Natàlia.

Tanmateix, no corria tanta pressa, els dolors s'aturen, no hi ha trencament d'aigües, i ell s'endormisca en una butaca, prop del llit on reposa la noia fins al matí, quan el metge té unes paraules amb la llevadora, que ha partit i ha tornat, i assabenta en Damià que el part no tindrà lloc abans de dotze o quinze hores; cap allà a la nit. La Natàlia, que ara es troba bé i està tranquil·la, somrient i tot, vol que esmorzi i se'n vagi una estona a dormir. Tampoc no li pot fer res, diu, i ja veu com tenen cura d'ella. Que no torni fins a la tarda...

I el noi, que es deixa persuadir, se'n va a casa, on de seguida comprèn que ha fet mal fet; bo i que hagi dormit tan malament, no té son, està nerviós, tornen a turmentar-lo els mals averanys que el preocupaven dies enrere i a la fi, per entretenir-se, es posa a escriure la continuació fins al moment actual de la crònica destinada a la Jordina, i a un quart de dotze, en completar-la i ja a punt de desar els fulls, se li acut que, si aquelles temences seves es realitzaven, el manuscrit probablement es perdria. Per què no va a deixar-lo ara, doncs?

Un taxi el porta fins al carrer de Castellnou, on, darrere la torre dels Artola, encaixa fins una nit passada abans d'introduir-se a la casa i, amb peus de plom, pujar fins a les golfes sense despertar ni la Jordina ni els seus pares. Deixa els papers al calaix secret del canterano, sobre els altres que hi diposità anteriorment, encara indestorbats, i, al darrer moment, hi afegeix una foto.

Ara, amb un altre taxi, se'n tornarà a la clínica, al costat de la Natàlia...

III. INVESTIGACIÓ EN EL PRESENT

1

Al matí, després d'una nit inquieta i amb llargues estones d'insomni, torna a rellegir la narració de la Jordina, els papers en què es basa i, repetidament, les tres darreres ratlles de l'últim full d'aquell manuscrit que, segons la noia, procedeix del passat:

«Ara aniré a casa teva a deixar-te aquestes pàgines, aprofitant que encara falten unes hores per al naixement del meu fill. No sé si et tornaré a escriure, si podré tornar a escriure't...».

No sap què creure, impressionat com està per la presència, en aquestes planes, de la Mercè Alcorrúbia, ara veïna de casa i aleshores amant seva o de qui fos que escrivís el document. L'edat correspon, i corresponen algunes circumstàncies que li ha comunicat la mare: la dona, nou o deu anys enrere, heretà un negoci a Buenos Aires, on van morir els seus pares i on ella es traslladà per tal de liquidar-lo; és de la renda d'aquests diners que viu des de llavors, abans de passar al pis del costat, en el qual tot just fa prop de set anys que hi és. I no pot negligir que la noia del 1950 i la dona del 1973 comparteixen una característica: l'una i l'altra són deixades. Tampoc no són indiferents les expressions i els gestos púdics que ell ha observat i que troba en els papers. Tanmateix...

Sí, tanmateix, per què no el recorda, si l'ha conegut en el passat? No hi fa res que ell hagi perdut la memòria, car si fos cert allò que assegura la Jordina, va viure aquesta aventura fora del seu temps, mentre la dona la vivia a la seva època, des de la qual ha arribat a l'actual sense traumatismes, d'una manera normal, empenyent els anys d'un en un. I mai no ha donat cap indicació... És cert, es confessa, que algun cop se'l mira amb un posat que no sembla natural del tot, com estranyada d'alguna cosa, quan no ho hauria d'estar de res; el coneix des dels setze anys, d'adolescent.

I si li preguntava?... es diu. Preguntar-li què? Si més de vint anys enrere van viure plegats? Li sembla ridícul, però tot d'una se li acut que al manuscrit hi ha dades concretes, com l'adreça d'aquell Damià, el carrer de Regàs, o la de la Mercè, i d'altres; totes, o si més no algunes d'elles, ben comprovables...

En pren nota abans de sortir a esmorzar amb la mare, la qual s'ha llevat abans que ell i sembla fresca com una rosa bo i que no tornà a casa fins a les tres de la matinada. Aprofita que anit, en la seva absència, l'Alcorrúbia li portà les calces manllevades per continuar referint-se a la dona amb la intenció de fer-li contar més coses, si les sap. Aparentment, però, la veïna es mostra força discreta sobre el seu passat, parla poc d'ella i la mare tot just té la impressió que podria estar casada amb algú del qual se separà, però no sabia dir-li, ara, d'on l'ha tret.

Tot i que ell procura preguntar com qui no hi toca, la dona és prou fina per notar el seu interès i, amb el bol de llet a les mans, amb perill de fer-lo vessar, riu:

—No em diguis que també t’agrada!

—Agradar-me? Em fa gràcia amb les seves eternes distraccions, i és simpàtica... Però per què dius també?

—Ho he dit?

—Sí, sí.

—Se m’ha escapat, doncs.

Ell espera, amb una expressió estranyada que fa riure de nou la mare.

—Un dia em va dir que eres molt maco. Ja sé que no té res de particular, però és que després va demanar-me que no t’ho repetís, com si hagués dit una cosa molt comprometedora. Ja saps com és... Estic segura que li agrades.

—Potser és per això, doncs, que sempre fa aquestes maniobres —procura bromejar en Ricard—. Es deixa les claus per tenir una excusa d’entrar al pis a fer-hi una petita exhibició...

—No exageris, ara! Encara que, pensant-hi bé —reflexiona—, tampoc no és normal que tants cops es deixi els sostenidors, les calces, o que porti unes faldilles estretes.

—I ahora és tan púdica! —fa el noi amb un somriure garneu.

—Fes-ne cas! —exclama la mare, però de seguida se’n penedeix—. No es mereix que tingui mals pensaments. És...

—És tan bona dona... —se li avança, i ella mou el cap:

—Sí, sí, ho és.

Ja són dos quarts de dotze quan enfila el carrer de Regàs des de la banda de la Travessera de Gràcia i el recorre lentament fins al carrer de Laforja, on s’acaba. En una d’aquestes cases, segons diuen els papers i repeteix la Jordina en el seu escrit, vivia en Damià, i no l’amoïna gaire ignorar el número: està disposat a preguntar casa per casa i, sortosament, és una via curta, amb pocs edificis d’habitatge, car alguns els ocupen despatxos o empreses comercials.

Interroga porteres i, si no hi són, mira les bústies i parla amb algun veí, fent remarcar, sempre, si li contesten amb una negativa, que la família Borràs podria haver-se’n anat més de vint anys enrere; no oblida que, sempre d’acord amb el manuscrit, en Damià matava els seus pares i, de fet, confia que, si tragèdia hi va haver, per ella els recordin els veïns. A cops, la portera o la gent a qui pregunta no fa tant de temps que són a la casa, però sempre li indiquen algun llogater més vell que podria informar-lo millor. Hi ha també qui s’interessa, al seu torn, pels motius de la seva recerca i al·lega aleshores que, absent de Barcelona durant molts anys, aquesta adreça un xic imprecisa és l’única que té d’en Jeroni Borràs, un amic del seu pare.

No ho encerta, i encara incidentalment, fins que ja ha recorregut mig carrer, i llavors, en comprovar la seva sorpresa, s'adona que mai no hi ha cregut, i que l'únic que cercava era desmentir les dades de l'escrit.

És un edifici sense portera, on truca a la primera porta que troba al pas, al principal, on l'obre una criada darrere la qual compareix la mestressa, una dona encara jove que només fa tres anys, li diu, que viu al veïnat. El nom de Borràs no li sona de res, i li sembla que ningú no el sabrà informar perquè a la casa tots són llogaters nous, de deu o dotze anys ençà.

—És a dir —pondera després—, hi ha la senyora Filiberta, del tercer, que va estrenar la casa. Però no hi és mai, perquè s'està amb un fill. Ben just si ve un cop cada quinze dies o tres setmanes. —I de sobte s'interromp, para l'orella, car la conversa té lloc passa endins i passa enfora del pis, on no l'han invitat a entrar, i ara s'acaba de sentir una porta—. Ah, doncs em sembla que és ella, precisament. —I ho confirma gairebé de seguida, ara des del replà i amb la cara alçada—. Sí, és ella. Esperis, perquè baixa molt a poc a poc; té reuma, sap?

S'espera, doncs, mentre la dona, relativament xerraire, li explica que és un veïnat on es coneix tothom, on la gent tenen bones relacions, sense que ningú es posi a casa dels altres, això no, i que ara es parla que el propietari vol vendre els pisos i la senyora Filiberta, és clar, té interès a conservar el seu; amb el poc que paga, si de debò es venen, farà un bon negoci... I després, quan la vella encara no ha posat el peu al replà, ja li diu:

—Senyora Nolis, miri què pregunta aquest jove...

Ell, però, no obre boca fins que la veïna és més a prop i s'atura amb una mà repenjada a la barana.

—Estava dient a la senyora que temps enrere aquí hi vivien els Borràs, el senyor Jeroni Borràs i...

—I tant! —l'interromp ella—. Més de vint anys, fa... Vint-i-tres i tot. —S'adreça a la dona, que ara torna a ser al llindar del seu pis—: Ja n'has sentit parlar, tu... Són aquells que van trobar morts.

—Ah, sí, m'ho havia dit! Ja no recordava com es deien.

—Morts? —repeteix en Ricard, fitant els ulls miops i lletosos de la vella, que replica:

—Sí, vam ser nosaltres que hi vam entrar quan, en veure la porta oberta, el meu marit els cridà i ells no contestaven... A ella, sembla que se li va aturar el cor, de l'esglai, però a en Jeroni el van assassinar.

—Ah! —bleixa ell, encongint.

—La policia mai no va saber qui ho havia fet. Hi van anar perduts des del primer moment, perquè tot era molt estrany... Però vostè és massa jove per haver-los conegut —diu aleshores.

—No els coneixia. Jo vaig néixer a França —explica—. Eren amics dels meus pares i ara, en venir a Barcelona, em van demanar de fer-los una visita. El senyor Jeroni Borràs i la seva dona, l'Eulàlia —repeteix per tal d'assegurar-se'n, i la vella referma:

—Sí, sí, són ells. La policia va dir que en Jeroni devia haver plantat cara als agressors, perquè sembla que podien ser més d'un. Es notava que s'havien barallat. Va ser una llàstima que nosaltres no fóssim a casa en aquell moment, perquè de segur que els hauríem sentit.

—No tenien fills?

—No, no n'havien tingut. Tant que n'hauria volgut un, l'Eulàlia, però Déu no els va concedir aquesta gràcia.

En Ricard fa esforços de flaqueza per poder adoptar el to convenient, dolgut però no emocionat, com correspon a algú per al qual els Borràs eren uns desconeguts.

—Com ho sentirà, el pare... —diu—. Tots dos, ell i el senyor Jeroni, havien treballat a casa d'un notari —aventura.

—És veritat —confirma la senyora Filiberta, i sospira amb la seva boca menuda—. Tots ens en vam fer creus. Vull dir els veïns d'aleshores. Eren gent molt com cal. I això que mai no descobrissin qui ho va fer...

Hi ha un petit silenci, mentre la vella mou el cap, encara com incrèdula al cap de tants anys, i la dona del pis l'aprofita per comentar:

—Veu? Ja li deia jo que la senyora Nolis era l'única que els podia recordar.

—Sí. I els ho agraeixo a totes dues... Ho escriuré a casa.

A la una és a la plaça de Maragall, on a la banda de baix hi ha un parc infantil i, a la de sobre, un monument dedicat al poeta que no existia vint-i-tres anys enrere, puix que és del seixanta-tres. A tots dos costats hi ha bancs, i es pregunta vagament on devien seure la Mercè i la seva àvia aquell matí que van fer coneixença amb un Damià tan improbable com aquest del qual va seguint el rastre, confirmant, fins ara, unes circumstàncies que exposa l'escrit, però no pas que hagi viscut.

Després, carrer d'Olesa enllà, s'encamina al de Jordi de Sant Jordi, on la seva investigació hauria d'ésser més planera; el número dels baixos figura a les planes trobades al canterano, si bé la Jordina les va ometre en fer el seu relat. Entre temps, però, el carrer ha perdut la fisonomia que devia tenir als anys cinquanta i, en lloc de la caseta que esperava, es troba davant un immoble de quatre pisos que sembla de construcció recent. També ho són les cases a banda i banda, i moltes altres on, amb més motiu que al carrer de Regàs, els llogaters deuen ser nous.

Gairebé davant, però, hi ha una casa més vella, únicament amb baixos i primer pis, on pot parlar amb un xicot jove que no sap dir-li res; és cert, explica, que des de

petit hi viu i que recorda que a l'altra banda del carrer hi havia una construcció baixa, però no té ni idea de qui s'hi estava i els seus pares, que li ho haurien pogut dir, ja són morts. L'orienta tanmateix cap a una de les tres o quatre botigues del barri que no ha canviat d'amos des que ell era un nen.

Darrera el taulell hi ha un home d'una seixantena amb unes celles gruixudes i despentinades que li donen un aspecte gairebé ferotge, desmentit per la dolcesa de la mirada que correspon més al seu caràcter.

—Sí —confirma de seguida—, fins fa quatre anys, quan l'amo es va vendre el terreny, hi havia uns baixos.

—No hi vivia una noia amb la seva àvia, una senyora baldada?

—Exacte, la Mercè, però ui, que en fa de temps! Vostè parla ben bé de vint anys enrere.

—Potser sí.

—Se'n va anar a viure a Madrid —explica l'home—. Mai no he sabut per què. Eren gent d'aquí i no crec pas que hi tinguessin família.

—Potser eren coses de la feina... —insinua.

—No ho crec. Feia jerseis, ella, la Mercè.

—I tenia un noi a dispesa.

L'home tanca un llavi contra l'altre, fent-lo pujar una mica, com si amb aquell gest s'esforcés a fer memòria, i a la fi mou el cap d'una banda a l'altra.

—Em sembla que no. Un cosí hi va tenir, una temporada, a casa. Ara recordo que de vegades el vèiem passar amb la seva àvia, empenyent la cadira de rodes, i un dia que la meva dona, al cel sia, li ho preguntà, va dir això, que era un cosí. I ens ho vam creure, perquè mai no havia donat cap escàndol i era una noia entenimentada. Molt bona pagadora, cosa que no es pot dir de tothom... Després, quan se'n van anar, hi va viure una vídua amb dos fills que era ben bé la creu de la medalla; un bon gep que ens va deixar. És clar, que eren temps molt dolents.

—I no se n'ha sabut mai més res? De la Mercè, vull dir.

—No; per aquí no ha tornat. Potser se'n va anar a l'Argentina, on tenia els pares. Em sap greu no poder orientar-lo més bé...

—Ha fet el que ha pogut —li agraeix en Ricard.

I ho ha fet sense interessar-se gens ni mica per quins motius busca la noia.

Ja és massa tard per prosseguir i deixa les altres visites per a la tarda, quan ja haurà tingut ocasió, a l'escala de casa, de trobar-se amb la Mercè i de resistir l'impuls d'adreçar-li alguna pregunta que potser aclariria més les coses. No ho fa, però deu haver-la mirada d'una manera diferent, o poc acostumada, puix que tot d'una la dona es ruboritza com una adolescent a la qual un noi adreça per primer cop un esguard amorós.

Dalt, en parla a la mare, riallera. La veïna acaba de fer-li una visita per preguntar-li si ell s'havia recordat de donar-li els culots.

—I m'ha dit —afegeix— que li va fer molta vergonya.

—De donar-me'ls a mi? Bé es deixa veure el cul quan salta la barana.

—Potser no ben bé —el contradia la mare, que ja para taula, i llavors trenca el fil de la conversa—. Ah! He vist que no vas sopar a casa, anit...

—No. Quan ja eres fora em va telefonar en Bofill, el de l'agència, que vol que li faci uns dissenys, i com que li corre una mica de pressa vam quedar que soparíem plegats per discutir-ho... Però el client també té la seva idea i no crec que ens avinguem. El que vol no entra gaire dintre el meu estil. Aquesta nit ens hem de tornar a veure.

—Tampoc no soparàs a casa, doncs?

—No.

I aleshores pensa que, ben mirat, fa mal fet d'enganyar-la. Des de jovenet que ha tingut llibertat de parlar-hi de tot i de tenir-hi converses franques. Sovint li sembla que la relació que hi ha entre ells dos és més pròpia d'amics de la mateixa edat, que no pas de mare i fill. I amb el pare passava el mateix. Per això ara rectifica:

—Però no vull dir que sopi amb ell, avui; ens veurem abans. És que he conegut una noia, una infermera...

—Això sempre està bé —aprova la mare amb un somris trapella—. És maca?

—Molt maca. És una mica més gran que jo, uns trenta anys...

—Així ja veig que vindràs tard.

—No corris, mare.

—Això ella. Als trenta anys les dones tenen por de perdre el tren.

—Ja m'hi cases, oi? —somriu ell.

—Confio que no em donaràs aquest disgust, per ara.

—Disgust? Mira quina mare! Totes volen, precisament, que els fills es casin.

—I jo també, Ricard, jo també. No voldria pas que et quedessis sol. I una infermera no m'aniria pas malament, com a nora —continua bromejant—. Cal que comenci a pensar en les xacres de la vellesa.

—Per ara, no sembla que es noti res. Una dona que torna a casa a les tres de la matinada...

—Sí —convé ella, riallera—, és francament immoral.

—Ets meravellosa, mare —diu ell, tal com ho pensa—. Si m'haguessin deixat escollir, no n'hauria pas triat cap més.

—Bé... —fa la dona, gairebé torbada—. Bo és saber-ho. I com se diu, aquesta altra meravella, la teva amigueta?

—No és la meva amigueta. Es diu Jordina.

—El teu pare, abans de conèixer-nos, hi havia festejat, amb una Jordina...

En Ricard esclafeix:

—Confio que no fos la mateixa!

Però qui sap, pensa. Si fa viatges en el temps... I ho torna a trobar més absurd que mai. Encara que la noia, anit, es fongués d'aquella manera tan estranya o que ell, a migdia, es trobés a la comuna de l'hospital sense saber ni com hi havia entrat. Hi ha fenòmens de suggestió i gent prou hàbil per provocar-los. Pel que fa a les dades que ha comprovat, ningú no li certifica que no hagi conegut la Mercè Alcorrúbia o fins i tot, ni que sigui per referència, els pares d'aquell Damià, els quals, però, no tenien cap fill...

2

Per telèfon, des de la clínica, on li truca un cop ha sortit de casa, la Jordina li diu que ja esperava la seva crida, però més aviat, al matí, abans d'anar-se'n a la feina.

—O és que potser no vas tenir temps de llegir-ho tot?

—Sí, sí, i més d'una vegada.

—I no t'ha convençut?

—Ja en parlarem aquest vespre. Vols que et vingui a buscar a l'hora de plegar? Per això et telefonava.

—És clar. És a les set.

—Sí.

—Ah, i felicitats, Ricard.

—Per què?

—No fas anys?

—Ja me n'havia oblidat —riu ell—. I la mare també, perquè no m'ha dit res. No els hem celebrat mai, nosaltres, els natalicis.

—Potser és un bon costum, no et pensis... I ara et deixo, Ricard —s'interromp—. Em criden... Fins al vespre.

En aquella hora ja haurà enllestit les dues comprovacions que encara li queden, la primera a Gràcia, al petit barri que localitza sense gaires dificultats perquè en Damià en va escriure el nom i a la part alta de l'exvila li'n donen la raó, si bé advertint-li que a les cases, enrunades, ja no hi viu ningú.

Prop d'on són, però, hi ha tot d'horts amenaçats per les construccions veïnes, que formen autèntics blocs dels quals es queixa l'hortolà que interpel·la, de fet un jubilat de la companyia d'aigües que entreté els seus ocis plantant-hi i fent-hi créixer verdures.

—Però aquest cony de castells em prenen el sol. I ara només falta que construeixin aquí, com diuen.

Fa cinquanta anys que la família té l'hort i ell ja hi venia d'adolescent, amb el seu pare, però això no vol dir que hagi conegut els estadants de les casetes, no tan

arruïnades com havien fet creure a en Ricard i per anar-se'n de les quals les tres famílies que encara hi vivien han cobrat una bona indemnització.

No pot dir-li res, doncs, i el noi puja cap a la banda de darrere, on les tanques de filferro han estat aplanades i, en alguns llocs, arrencades. Algú també s'ha endut les portes dels habitatges i ara s'hi pot circular sense entrebancs. Ell no hi entra, però; es limita a estudiar l'hortet que correspon a la segona casa, on ja no hi ha cap pomera. Queden, en canvi, les dues pedres verticals d'allò que devia ser el banc i, en atansar-s'hi i ajupir-se, veu que l'arbre ha estat xarrucat arran de terra, on s'enfonsen les arrels.

A punt de girar cua, torna a culivar-se i recull un fragment de metall que sembla un tros de frontissa i malda per fer un forat a l'indret exacte on, si els papers que ha llegit no menten, hi podria haver encara el cul de la capsa de llauna.

Hi és. L'arrenca al cap de vint minuts d'esforçar-se o, més aviat, n'extreu tot just un fragment. Les humitats han acabat d'oxidar-la i un costat i la làmina de sota resten encastats al sòl. En té prou, perquè és més, molt més que no esperava. Ara sap, amb una certesa que el posa neguitós, que tot allò no és una història inventada amb finalitats que ignora; ningú no s'hauria pres la molèstia d'anar a enterrar una capsa vella perquè ell la trobés. De fet, ningú no podia preveure que, si investigava, seria tan minucios.

El confirma en els seus sentiments la darrera visita que tenia intenció de fer, a la Bordeta. Aquí localitza l'indret sense cap pena. En aquell sector de carrer on en Damià va viure amb la Natàlia res no deu haver canviat durant els darrers seixanta o vuitanta anys; tot, magatzems, tallers, solars i cases, sembla que hi siguin des de sempre, i les parets són ennegrides i escrostonades si, originàriament, algú les arrebossà. Tot just alguna botiga sembla rejuvenida amb una capa de pintura, amb un rètol nou, amb uns aparadors més conformes al gust del dia. Entre ells el del forn on, com recorda de la seva lectura, hi havia una flequera que devia fer enraonar.

La porta de ferro està abaixada fins una mica més amunt de la meitat i deixa practicable la de vidres, la qual empeny; es troba amb un espai ample, amb tres cadires arrencades prop de la paret i, al llarg de l'altra, el taulell amb la balança i, darrere, unes grans lleixes ara buides de pa.

Al fons hi ha una porta vidriera, de dos fulls mal ajustats, però enllà tot sembla fosc i, sense avançar més, crida:

—Mestressa!...

Cal que ho repeteixi perquè en surti una dona que deu fregar la setantena, molt blanca de cara i escassa de cabells, que es mou amb una captinença encara juvenil. Sembla intrigada als primers mots, quan el xicot li diu que busca algú que molts anys enrere va viure al veïnat i li pregunta si fa gaire temps que s'hi està, però replica:

—Tota la vida.

—Així potser es recordarà d'un matrimoni jove que vivia aquí davant, una mica més avall, al costat d'on fan bots.

Es gira per assenyalar a través del vidre i la dona se li atansa, mira al seu torn mentre ell diu:

—Eren un matrimoni, en Damià i la Natàlia...

—No estaven casats —fa la fornera quasi sense temps de pensar-s’hi, com si des del primer moment hagués esperat aquella pregunta, i afegeix—: S’hi van estar poc temps.

Es queda emmudit per aquesta precisió, meravellat per una memòria tan fidel, però encara s’admira més quan, girant-se-li, la dona comenta:

—Vostè s’hi assembla molt, a aquell noi; m’hi ha fet pensar de seguida.

—És el meu oncle —improvisa en Ricard—. O ho era, perquè no sabem si és mort.

Li conta una altra versió de la seva història d’exilis, explicant-li que viu a França, d’on ha tornat fa poc, i que amb l’oncle, germà més petit del seu pare, que s’havia quedat, van perdre-hi contacte cap a l’any 51, ja que després els retornaren les cartes que havien escrit a l’adreça aquella de la Bordeta.

La dona va assentint sense interrompre’l i, quan acaba, el gest és més pronunciat.

—No m’estranya —diu—. Ella, la Natàlia, va morir de part, i en Damià va desaparèixer.

—Com vol dir, desaparèixer?

—Que se’n va anar, deixant-ho tot. És clar que pel que tenien...

—Amb el fill?

—Em penso que no. Pel que tinc entès, se’n va fer càrrec algú de la família. Pel que vostè em diu ara, devia ser de la família de la noia, que no eren gent del barri. Em sembla que aquí ningú no podrà dir-li res més.

—És probable —assenteix—. Prou estrany és que vostè els recordi tan bé.

—Eren clients —fa la dona—. I ell era molt ben plantat. Com vostè, ja li ho dic. S’hi assembla molt —torna.

—Sí. A casa també ho diuen.

Ha de satisfer llavors la seva curiositat, car és una vella tafanera i vol saber si ha vingut per quedar-se definitivament o si se’n torna, si els seus pares encara són a França, si és casat o solter i a què es dedica...

Quan se’n pot acomiadar, sap molt bé que, com ella li ha assegurat, d’allí ja no en traurà res més i és, doncs, inútil que pregunti a cap més botiga, però en passar davant la casa i veure la porta del carrer mal ajustada, el sobta la idea d’entrar-hi i, si de primer fa una passa tímida cap a l’escala, després, en adonar-se del silenci, s’hi enfila decididament. La fornera no li ha dit si l’edifici està deshabitat o hi viu encara algú, però que la porta sigui oberta inclina a creure això darrer.

Cap remor no s’escapa dels dos pisos, en un dels quals, ignora quin, vivia la parella; no ho ha preguntat a la dona i els papers tampoc no en parlen. Hi ha uns graons de rajola vermella tan enfonsats que deu ser fàcil d’ensopegar amb els llistons de fusta també gastada que ara queden més alts, i un dels barrots de la barana,

igualment de fusta, s'ha després i penja cap enfora, balder i sense caure. Les parets són plenes de guixades que cobreixen d'altres guixades i, en alguns indrets, on el guix ha cedit, es veuen els maons. Dalt de tot, la claraboia està esberlada entorn d'un forat, com si hi haguessin tirat una pedra...

Que miri enlaire el fa pensar en les golfes i, després d'escoltar un moment, aturat al segon pis, on una targeta clavada al marc diu «Garcia, pintor», continua escales amunt, cap a la porta més baixa, corcada de la banda de sota i, a l'altura del pany, on temps era temps n'hi devia haver hagut, veu el forat del qual surt una baga de cordill recargolat. L'estira i, a l'altra banda, es mou alguna cosa, una balda que puja i obre la porta.

Dins, sota teulada, hi ha un dipòsit de zenc sobre dos caps de llata mig podrits i trossos de maó amuntegats darrere, a l'esquerra. Damunt, les bigues, desproporcionadament amples, prou baixes perquè, estirant-se, hi arribi amb la punta dels dits. Li cal, però, traslladar silenciosament uns quants maons per enfilar-s'hi, mal equilibrat, per anar tocant entre les llatas i les teules, en alguns indrets massa separades per protegir les golfes de la pluja.

Els ha de canviar tres cops de lloc, fins que, en palpar amb precaució, ensopega amb un objecte dur i, quan enretira la mà, al palmell hi té un revòlver.

3

—T'has exposat molt —el reprova la Jordina—. Valia la pena?

—No ho sé. Depèn d'altres coses.

—De què?

Han deixat el tren de Sarrià a les Tres Torres i ara avancen pel carrer del Milanesat, cap al de Castellnou, en Ricard amb les mans a les butxaques, en una de les quals encara porta l'arma, i ella amb el portamonedes penjat a l'espatlla. Ací, en aquest barri, és un vespre tranquil, amb remors fugaces de motors i rodes quan passa un cotxe que posa clapes de llum als troncs dels arbres, les parets o les tanques de les cases, de les torres.

—Estic intrigat. Cada cop més intrigat —confessa—. Vull comprovar d'altres detalls.

—Jo diria que ja has fet tot el que podies fer... des d'aquí.

—No; encara... —i s'atura, fitant-la—. Des d'aquí?

—És clar. Es pot mirar des d'aquell temps.

—Recorda que no sé com anar-hi...

—Ho sabràs aquest vespre.

—Ah! I quan has decidit de confiar-me el secret?

—Ara, avui. Serà el meu present de natalici —li somriu.

—El primer que em fan... —diu ell, i s'inclina.

Reposa els llavis sobre els llavis que té a l'abast, tot d'una encesos per l'espetec de claror d'uns fars, i els prem amb dolcesa en sentir que la noia no el rebutja, i aleshores se'n separa lentament.

—No t'has enfadat, doncs? —pregunta.

—Per què? Em deus haver besat moltes vegades, encara que no ho recordi.

—Em referia a la meva desconfiança, Jordina. A aquesta desconfiança que em fa indagar.

Ella mou el cap, reprèn la marxa, enfilant el portamonedes que li havia relliscat.

—No. Jo mateixa vaig pensar de fer-ho. L'any 1950, vull dir. Però ja saps que és un període posterior a la meva naixença i que no hi puc entrar. Tu sí.

—I trobar-me potser amb en Damià?

—No; ne t'hi pots trobar —contesta al moment que tomben la cantonada—. En Damià ets tu. No sé com, però ets tu.

—Jordina... —fa el noi en to de reny—. Recordo la meva infància, recordo tota la meva vida. Sempre he viscut al carrer de Buenos Aires; des de nen.

—No hi fa res.

—Com pots tenir aquesta seguretat?

—Vaig trobar els papers quan encara no sabia que es podia viatjar en el temps, i la persona que els hi posà sabia que ho podria fer... Com podia haver-se'n assabentat?

I ell torna a aturar-se, tan sobtadament, ara, que la noia encara fa un parell de passes, des de la distància de les quals es gira, mentre en Ricard exclama amb vehemència:

—No, no, Jordina! Mira... —i es mou cap a ella—. Si als vint-i-dos anys vas escorcollar el canterano i hi vas descobrir aquests papers, vol dir que ja els tenies en conèixer en Damià. Un Damià que encara havia de fer el viatge... O sia que el seu document és anterior a l'instant d'anar-se'n al passat.

—És escrit en el passat i, en aquest sentit, anterior a tot, a la seva mateixa naixença... És normal.

—Normal, Jordina? —i alça la mà, li fa enrere els cabells de la banda dreta que es precipiten sobre la galta i, més calmat, diu—: Bé... i com és que no li'n vas parlar, en conèixer-lo, d'aquests papers que ja tenies?

—No ho sabem, si ho vaig fer.

—Si ho vas fer, ja no li calia escriure'ls —recalca, i la mà, sota els cabells que li cobreixen parcialment el dors, es queda prop de l'orella de la noia, fregant el lòbul—. Pensa-hi una mica, Jordina. No sé, ni saps tu, quan vas conèixer aquest xicot. Diguem, perquè no importa gaire, que en tenia divuit i tu vint-i-sis. L'any seixanta-nou, doncs. I ens trobem amb això: no és fins l'any setanta-dos que en Damià se n'anirà al passat per deixar-te un document del cinquanta-u que tu ja has rebut el seixanta-cinc. Si en conèixer-lo, el seixanta-nou, li ho comuniques, el més raonable és de creure que, a la vista dels resultats del viatge, renunciï a fer-lo, i en aquest cas

no pot escriure uns papers que, de fet, ja ha escrit. Hi ha contradicció, doncs. I també hi és en el cas que no li'n diguis res, perquè el canterano ja l'has obert abans de tenir cap relació amb ell, i els papers hi eren.

Ella calla, pertorbada, i el noi li baixa dos dits per la galta, fins a la comissura dels llavis.

—És cert —prosegueix— que del temps en sabem ben poca cosa i, si s'hi pot viatjar, per força hem de tenir sorpreses. Però de paradoxes com aquestes no n'hi pot haver, perquè no tenen solució.

—Amb la nostra lògica, Ricard —fa la Jordina.

I ell, que encara li té la punta dels dits prop de l'extrem de la boca, lleugerament desplaçats quan la noia ha mogut els llavis, diu:

—No m'oposo a buscar-ne una altra. Si hi és, però, no la trobarem abans de dominar tots els fets.

En primer lloc, un cop ja són a l'habitació on la Jordina fa vida, domina aquell misteriós encaix al qual els papers es refereixen i que el deixa esbalaït de tan senzill com és. Tanmateix, li cal reconèixer que aquesta mateixa simplicitat el defensa i que la combinació, per dir-ne d'alguna manera, difícilment se li pot acudir a un home entre milions de milions i que si d'altres l'han trobada és ben probable que no hagin sortit vius de la primera provatura, que sempre ha hagut d'ésser casual. Res de més fàcil que ensopegar amb un altre cos, orgànic o no, i que hi hagi un doble desintegrant.

Els operen sobre segur, des del racó del divan i adreçant-se a un dia i a una hora en els quals a l'estança, com sap la Jordina, no hi ha ningú. De fet, no hi ha ningú a la torre, puix que la data és una tarda de l'estiu del trenta-tres i la família és fora, de vacances. Fan el viatge l'un al costat de l'altre, si bé separadament, ja que la simultaneïtat exacta no es pot aconseguir, i és així com en Ricard emergeix uns segons abans que la noia a una sala desconeguda i penumbrosa, amb mobles feixucs i cortines gruixudes que distingeix vagament mentre lluita amb una sensació que participa del vertigen produït per les altures i del mareig habitual o basca, com en diu la seva mare, i de la qual es refà entre els braços de la Jordina, que, en emergir al seu torn, l'ha enllaçat.

No tocan res i ni tan sols no sortiran de la casa, perquè només és un viatge de prova, però hi deambulen una estona i, a la cuina, l'únic indret on hi ha un calendari, ella li assenyala el dia i l'any que per endavant li anuncià. Troben també uns diaris, de tres dies enrere, quan els Artola se n'anaren i, prop d'un mirall, tenen ocasió de contemplar-se el Ricard i la Jordina exactes que vénen de l'any setanta-tres i aquí, quaranta anys abans, en una època en la qual no vivien, continuen tenint-ne vint-i-dos i trenta.

—Hi creus, ara? —li pregunta ella—. O et sembla potser que és una il·lusió?

—No ho pot ser —fa el noi, i ara que ha superat el malestar, sent una mena de jubilació, com deu passar, pensa, sempre que s'exploren camins no fressats—. És meravellós...

—Oi?

Se somriuen a través de l'espill i, al marge de qualsevol voluntat conscient, les cares s'atansen, es toquen, i els llavis es busquen. Quan ell la prem més fort, però, la Jordina separa el cap i, mirant-lo, xiuxiueja:

—Em vols fer l'amor?

—Sí, Jordina.

Ella li subjecta la mà.

—Vine.

Se l'emporta de nou a l'habitació, ara un salonet, com va dir-li, que continua en la penombra fins que fa córrer lleugerament la cortina i un raig de sol, camí de la posta, il·lumina les marines i natures mortes penjades a les parets, una gran còmoda de peus llargs, amb un sol calaix i, damunt, una gerra «art nouveau», un piano, tres tauletes de diferents alçades que s'enquibeixen l'una sota l'altra, les butaques de respatller corbat, unes cadires amb el cul de drap de color palla i un sofà que hi fa joc.

—És una impressió estranya —comenta en asseure-s'hi— saber que en aquest moment els meus pares encara no es coneixen, que són solters i no tenen ni idea que estan destinats a casar-se i que els neixi una filla... una filla que ja té trenta anys i es troba en aquest salonet on la mare no ha posat mai els peus. I que m'hi estimis... — diu acaronent-lo, acceptant les besades que la fan callar si vol retornar-les.

I llavors, de cop i volta, en Ricard l'aparta, redreça la testa amb una expressió inquieta i mormola:

—No, Jordina... I si et feia un fill?

La noia inclina el cap sobre la seva espatlla, li acaricia el coll.

—No sóc una nena, Ricard.

—No hi fa res. No et pots exposar. Potser ho fa que tot això encara és tan nou per a mi, però una criatura engendrada en un temps anterior a la naixença de la mare... Imagina't un accident, que per algun motiu fóssim retinguts, que ens fallés el viatge de tornada...

—No ha fallat mai.

—Si fos en Damià, com tu creus, en algun moment ha fallat alguna cosa... No, Jordina; vull estimar-te en el nostre temps.

Ella redreça el cap, el besa suaument abans de conformar-s'hi:

—Molt bé, Ricard. Tornem a casa...

No s'adona que, en aixecar-se del sofà per anar-se'n a l'indret que, l'any setanta-tres, els restituirà prop del divan, el noi hi deixa caure el mocador.

Ja són les nou, mentre ella és a la cuina a preparar uns entrepans i una mica de fruita, quan té ocasió de fer un segon viatge, clandestí aquest cop, i recuperar-lo tan de pressa que la seva absència no dura ni un parell de minuts. No sap ben bé per què

ha volgut fer aquesta comprovació, però li sembla que, per molt que confiï en la Jordina, davant l'insòlit li cal una garantia.

I ara la té. La noia ignora la seva maniobra, que ha emprès per iniciativa pròpia, tot sol, sense cap possibilitat, doncs, que el seu ànim fos influenciat o el seu discerniment esmortuït per l'imperi d'una altra persona. El viatge és real, controlable, repetible, i és ara que els problemes es fan autènticament palpables.

Els repeteix o resumeix quan la noia torna amb la safata i, l'un al costat de l'altre, s'asseuen a sopar:

—Primer —enumera—: com poden trobar-se uns papers abans que siguin escrits. Segon: com pot oblidar-se en uns casos i recordar-se en d'altres el viatge. Tercer: com pot haver-hi algú que neixi sense que l'hagin engendrat. I ara un altre —afegeix—: una criatura nascuda en el passat d'una dona que llavors encara ha de néixer, seria més vella que la mare... Pensa-hi de nou, Jordina: ens fem l'amor l'any trenta-tres, com volíem, et deixo prenyada i, pel que sigui, ens quedem en aquella època fins que pareixes. En tornar aquí, serà l'any setanta-quatre, i el fill o filla que hi trobarem en tindrà quaranta mentre nosaltres tot just en tindrem un més dels que teníem en marxar: vint-i-tres i trenta-un... No has jagut mai amb ningú, durant els teus viatges?

—No, i per això em feia il·lusió. És a dir, no sé si amb en Damià...

—Un Damià del qual no sabries res, sense el seu escrit. Per cert que volia preguntar-te una cosa. En la teva reconstrucció no hi ha res que contradigui allò que diuen els papers, però t'inventes els diàlegs. Confesso que, al meu veure, s'avenen amb les circumstàncies, o sia que són versemblants, però quina necessitat tenies de posar-los-hi i, de fet, d'elaborar aquesta narració?

—Potser ho fa que sempre he tingut inclinacions literàries, i aquesta història em va temptar. N'he escrit més.

—Ja me les ensenyaràs, un dia. Una altra cosa, encara: com s'explica que, mentre tothom recorda en Damià, tu l'hagis oblidat?

—No m'ho explico. Però observa un detall: tots els qui el recorden ho fan de quan vivia en aquell temps, abans de la seva naixença. No has trobat ningú que el recordés en un moment posterior.

—No existia, Jordina.

—Sí, si em coneixia i va ser el meu amant... Què més penses fer, ara?

—Farem tots dos —li contesta en Ricard—. Convindria anar al registre civil a veure si, el setembre del cinquanta-u, hi ha cap Damià Borràs inscrit. Si no hi és... I això ho podries fer tu demà al matí, abans d'anar a la clínica. Amb una propina i un somriure dels teus, estic segur que el funcionari t'ho buscarà de seguida, sense que hi hagi de tornar.

—Puc provar-ho. I tu?

—Parlaré amb la Mercè, a veure si em dóna un fil...

—Quina Mercè? L'Alcorrúbia?

—Sí. No m'agrada, ni sé com fer-ho, però...

—De què la coneixes? —el talla la noia.

—És veïna meva, Jordina. Per força ha d'ésser ella.

Li explica en què es funda per creure-ho així, i tornen a referir-s'hi al cap de més d'una hora, quan, al llit i abraçats, encara amb els ulls tendres que deixa l'amor fet amb goig, ella se separa una mica i, resseguint-li la línia de l'anca amb una carícia que s'atarda, el mira i diu:

—I si et reconeix, com et penses que podria ser, i vol que dormis amb ella?...

—Té quaranta-cinc o quaranta-sis anys, Jordina.

—Raó de més. Que no ho sóc també jo, més gran que tu?

—Però no tant.

—No m'has contestat... Al capdavant, a la seva manera, t'estimava.

—I va ser prou generosa per facilitar les coses a en Damià, quan va conèixer la Natàlia.

—Vols dir que també ho he de ser jo, si cal?

—No tinc cap intenció, ni ganes, de dormir-hi —defuig ell una resposta concreta.

—Però si veus que et pot contar coses i que contar-te-les passa pel seu llit...

En Ricard li toca els pits, li somriu, i ella li engrapa la natja, prenent-lo contra seu.

—Et penses que estic gelosa i te'n rius... Però és que fa molts anys que t'estimo, Ricard. De debò. Sempre pensava que tornaries... que vindries... No saps quina il·lusió em va fer veure't allí, a la comuna de la clínica. T'importa molt, que tingui vuit anys més?

—No m'importa gens. Ho has vist, oi?

—Sí, Ricard... Estic contenta de trobar-me al llit amb tu.

El besa, ara pujant una cuixa pel seu cos, mig empresonant-lo sota el ventre i, llavors, culivant-se al seu damunt fins que separa els llavis i redreçant-se, amb les mans que reposen en el pit del xicot, diu:

—Tant de bo no me n'oblidi mai!

4

El telèfon el desperta a les nou, i sent la correguda de la mare que devia ser al lavabo i que té una conversa breu, en veu baixa. Després, al cap d'un quart, quan es lleva i surt del dormitori, sap que era de l'editora per a la qual abans d'ahir enllestí la portada.

—No t'he volgut cridar perquè ja he vist que no era res d'urgent.

—No; una coberta. Com que ells fan jornada intensiva i es posen a la feina a les vuit, es pensen que tothom és matiner —rondina.

Però els truca un cop s'ha rentat, i resulta que sí que els corre pressa, ja que han avançat la data de publicació del llibre.

—I m'agradaria que en fessis un parell més —li diu l'Obial, el director—. Puc comptar-hi?

—Suposo... Passaré aquest migdia, tard, abans no plegueu —li promet.

La mare, que ja ha esmorzat, però és al menjador, li diu:

—Me n'oblidava... Ahir a la tarda et van trucar per un cartell de no sé quina associació. Hi tornaran avui. No has de sortir, ara?

—No... Fins a la una.

—Ho dic perquè he d'anar a la plaça...

El telèfon, que truca de nou, la interromp, però aquest cop no és per a ell, i pel to de la veu de la dona de seguida sap que es tracta d'en Víctor. Bo i que es vegin tan sovint, es telefonen amb regularitat, si bé sempre en hores irregulars si ho fa ell. No es diuen res que importi, res de substancial, però a la mare li agrada i ara mateix, quan a la fi penja l'aparell, té una cara complaguda.

—Era en Víctor —confirma.

—Et té molt abandonada —bromeja en Ricard, i ella li segueix l'humor:

—Caldrà que me'n queixi... —Assenyala el plat de les torrades que li ha fet—: Només una?

—Són molt gruixudes.

—O potser és que ahir vas sopar massa bé.

—No em puc queixar; la Jordina fa uns entrepans molt bons.

—I t'ha temptat per repetir-los aquesta nit?

—Això és el que més m'agrada de tu, mare: que sempre ets tan clarividient.

—Que no ho són totes les mares?

I, com tantes vegades, se somriuen vagament maliciosos, confortables. Qui ho havia de dir, pensa, que es recuperaria d'aquesta manera, després d'aquells llargs mesos de desmoralització? Un cop més, l'entendreu que la seva debilitat sigui la seva fortalesa i, en deixar la taula i mentre ella recull els plats, la besa a la galta. Ella es redreça, afalagada.

—De debò és per a mi?

—Ja saps que sóc un fill afectuós... I ara me'n vaig a treballar una estona.

De fet, un cop a l'estudi, s'entreté a rellegir les planes de la narració de la Jordina, en selecciona unes quantes, les quals es posa a la butxaca i després, quan la mare surt amb el carretonet, cap a la plaça, espera una estona prudencial abans d'abandonar el pis i trucar al del costat. Confia que la Mercè Alcorrúbia hi sigui, en aquesta hora, i fins suposa que encara podria ser al llit; es lleva tard i sempre són les dotze o quarts d'una quan se'n va a comprar a les botigues del barri o al supermercat que tenen tan a prop.

Però s'equivoca. La dona ja s'ha vestit i pentinat quan li obre la porta i el fa passar, estranyada que ell, com li diu, li hagi de parlar. Més s'hi queda quan, un cop al menjador, on hi ha tot de roba sobre la taula i en una cadira, precisa que vol llegir-li una cosa i la tuteja.

—Em sembla que et pot interessar —afegeix en treure els fulls i desplegar-los.

—Que escrius? —fa ella—. No ho sabia.

—No, no escric. Anys enrere, abans que tu visquessis aquí, un parent que es va morir ens va deixar uns papers que mai no s'ha mirat ningú, o que el pare i la mare van mirar-se molt per damunt. I ara, quan els he descobert en un calaix i els he llegit, m'he trobat amb això.

—Però són coses vostres, privades? —es mig inquieta la dona.

—No. Ja ho veuràs. Escolta...

Amb les pàgines esteses en un cap de la taula que la roba deixa lliure, li llegeix el fragment que explica com la Mercè i en Damià es van conèixer a la plaça de Maragall, i ho fa sense deixar d'espigar-la de cua d'ull, no pas perquè l'atregui especialment la ufanor del bust subratllat pel jersei que ella ha tingut la feblesa de posar-se, sinó per no perdre's les seves reaccions, que són immediates. Al moment on es diu que confia l'àvia al xicot ja s'ha posat tan pàl·lida que hom diria que està a punt d'agafar-li un mareig, però ell continua fins que veu les llàgrimes i sent el xiuxiueig:

—No pot ser...

Alça llavors el cap per mirar-se-la francament, observa uns segons més el llagrima i el canvi de color de la cara i pregunta:

—Ets tu, oi?

La Mercè assenteix amb la testa i, com que no deu dur mocador, s'alça el jersei per eixugar-se els ulls sense pensar que sota no porta res i mostra, doncs, l'estómac i un breu fragment del pit dret. Però és un gest inútil, perquè mentre s'eixuga plora més, interrompent llargament la lectura quan en Ricard, en veure-la tan desconsolada, va a seure al seu costat i prova de conhortar-la.

—No t'ho prenguis així, Mercè... No t'ho he llegit perquè et posis d'aquesta manera...

Ella li agafa la mà i somiqueja:

—I dius que es va morir?

—Assossega't, Mercè. He fet mal fet...

—No —i la mà afiança la seva presa—. No... —Torna a eixugar-se els ulls amb el jersei que encara subjecta amb l'altra mà i diu—: Llegeix-m'ho tot.

—Quan t'hagis calmat.

—Sí... I tu t'hi assembles tant, Ricard! Si fos possible, diria que ets el mateix. Fins i tot aquesta menuda piga, sobre el bigoti... Déu meu!

La mà que el prem puja amb la seva, que es queda sota quan la reposa contra el pit amb un gest d'angoixa, i en Ricard nota, al palmell, la flexibilitat de la sina, la

duresa del mugró protegit pel jersei.

—No és tan estrany, Mercè. Érem parents.

I ella, com de sobte conscient d'aquell contacte, es ruboritza amb tanta violència com havia empal·lidit de primer; la cara, on les llàgrimes han deixat solcs, agafa aquella expressió púdica que la fa atractiva, però no per això desfà el gest; continua retenint la mà, com si aquella possessió la compensés una mica de les seves nostàlgies.

—Ja sé que us estimàveu... —diu ell.

—Però em va deixar per una altra.

—Tu tenies un amic, Mercè. En Garriga Barón. I te'n vas anar a Madrid amb ell, d'on només li vas escriure un parell de vegades.

—Sí, sí, tens raó. És que potser llavors... Ell m'ho va prohibir.

—En Garriga Barón?

—Va trobar-me una carta... I jo, per por, el vaig obeir.

A poc a poc li ho va contant tot, refermant, amb variants menors, la història que narren els papers i fins i tot algunes de les suposicions de la reconstrucció que en féu la Jordina, i parla llavors de la seva estada a Madrid, on en Garriga Barón, caigut en desgràcia pels seus errors a Barcelona, durant la vaga, ja no podia mantenir-la amb la mateixa esplendidesa i, agrejat, sovint es captenia d'una manera poc agradable. Molts cops tingué la intenció de deixar-lo, però no gosava perquè un dia que es van discutir de valent ell l'amenaçà de fer-la detenir per prostitució; prop d'algunes persones encara tenia prou influència.

I aleshores, a començament del cinquanta-dos, es va morir.

—I l'àvia?

—Encara vivia.

Van tornar a Barcelona, on van anar a viure en una casa nova prop de la Meridiana i va fer una altra vegada jerseis per a la mateixa botiga que li donava feina abans. Va buscar en Damia, però ningú no sabia res d'ell i a la Bordeta van dir-li que la Natàlia s'havia mort de part.

Ho diu novament com angoixada, bellugant i prement la mà que s'enganxa amb l'extrem del jersei alçat i el puja més, fent descansar el palmell del noi sobre la nuesa del pits abundants, i llavors, en el seu destret, abat la cara contra l'espatlla que l'acull i ell sent com les llàgrimes, que es vessen altre cop, li xopen la camisa. La palpa, ja segur que ho vol, però pregunta:

—Devies tenir d'altres amants?

—Només un, fins que l'àvia es va morir, l'any cinquanta-sis.

Tenia un raconet i, tota sola, amb els jerseis ja es podia mantenir. Va pensar, però, d'anar-se'n a l'Argentina, i els seus pares també ho volien. Ja havia demanat el passaport quan pel telegrama d'un encarregat del negoci del seu pare va saber que tots dos havien mort en un accident d'aviació quan tornaven d'un viatge a Nord-Amèrica. Va anar, doncs, a Buenos Aires, però ja no per quedar-s'hi, sinó a fer totes

les gestions necessàries per resoldre la qüestió de la testamentaria i, després, es va vendre el negoci. Va tornar a Barcelona.

—Des de llavors sempre he viscut sola, de primer al passeig de Sant Joan, on el pis era massa gran per a mi... —afegeix melangiosament i, alhora, més asserenada.

—Per què no t'has casat?

—Em sembla que no sabia viure amb una altra persona. I tampoc no faig gràcia a ningú, ja.

—No ho crec, Mercè. Tens un bon caràcter, estic segur que ets amorosa i, de fet, així ho diu en Damià.

Ella es redreça, i el gest fa relliscar la mà d'en Ricard, que es queda a la falda.

—En Damià... Tenia les seves coses, però érem molt feliços, tots dos. Quan es va morir?

—Fa molts anys, deu o dotze enrere, encara ben jove. Tenia una malaltia del fetge i el van haver d'operar —va improvisant amb aplom—. Éreu feliços, dius, però el vas cedir a la Natàlia... Natàlia com? —se li acut en un moment d'inspiració.

La Mercè belluga el cap i li busca de nou la mà, sense moure-la, però, d'on reposa.

—Natàlia Barell... Se'n va anar, Ricard —sospira—. Vaig haver de consentir-ho per no perdre'l del tot. Jo ja me'n feia càrrec... També en el caràcter era com tu. Com me'l recordes! —repeteix—. I les mans... —diu alçant la que subjecta—. Són com les seves, i toquen com elles...

Els ulls, sota un parpelleig, es fan de nou púdics en mirar-lo com si no gosés fer-ho, i tenen una dolcesa jove i temptadora que s'accentua quan en Ricard, ara espontàniament, atansa la mà als pits sobre els quals el jersei s'ha anat esmunyint i els hi toca al moment que la dona afegeix:

—Ara potser ja no li agradaria. Ara ja no puc agradar a ningú.

El noi s'adona perfectament que coqueteja, que ara potser fins i tot té ganes de seduir-lo, i el commou una mica que no hagi canviat gaire de com era vint anys enrere, segons expliquen les pàgines d'en Damià, la gran incògnita. Alhora sent una mica de pena en pensar que, verament, creu que ja no és atractiva quan en ella, en el seu capteniment, hi ha quelcom de seductor. Per això li diu:

—A mi em vas agradar als quinze anys, quan vas venir a viure aquí, aquell dia que ens vas visitar, te'n recordes? Duies unes faldilles una mica estretes que et dibuixaven totes les cuixes... I tu em miraves molt.

—Perquè t'assemblaves ja tant a en Damià... Fins que has estat ben bé com ell. —Però aleshores reflexiona—: No me n'havia parlat mai, de vosaltres. Què us era?

—Un cosí del pare, però no havien tingut ocasió de relacionar-se. Va ser després...

Sent el telèfon, que truca a l'altra banda de la paret, al seu pis, i s'aixeca precipitadament.

—És per a mi —diu, i arreplega els fulls de sobre la taula—. Ja t’ho acabaré de llegir una altra estona. O potser ho vols llegir tu?

—No. Ja ho faràs.

Ell mou el cap, assentint, i corre.

La Jordina truca quan encara no fa ni cinc minuts que ha penjat el telèfon, després d’haver-se avingut a dissenyar el cartell d’uns actes que celebrarà una associació promistat entre els pobles i per la qual cotitza, però ja ha tingut temps de fullejar la guia i de trobar-hi un únic Barell que tant pot ser com no ser un familiar de la Natàlia.

La noia parla des d’una cabina pública on no tot funciona prou bé, car ara i adés la veu s’allunya i, quan torna, se sent de massa prop.

—Acabo de sortir del jutjat —li diu—. No hi és.

—T’han posat pegues?

—No, cap. Perquè no s’estranyés, he dit al funcionari que el certificat de naixement era per a un amic, emigrat a Alemanya, que en demanar-me’l s’havia oblidat de precisar el dia, perquè es devia pensar que el recordava... Ha estat molt amable, potser perquè no hi havia gent.

—O pel somrís.

—També —riu la noia—. Per cert que mentre buscava se m’ha acudit una manera de saber el nom de la Natàlia. Si el sabíem, potser podríem trobar la seva adreça de quan vivia amb la família i, per ells, el lloc on treballava. Encara hi deu haver gent que van ser amics d’ella, i d’en Damià.

—I quina és aquesta manera? —s’interessa en Ricard, encuriosit.

Segons ella, pot ser ben senzill. A la clínica hi ha un registre on s’anoten les dates d’entrada i de sortida dels pacients i el motiu pel qual han estat internats. Si la noia ingressà el dia divuit de novembre, com es desprèn de les pàgines trobades al canterano, tot és qüestió de buscar el llibre corresponent a aquell any.

—I m’ho pot facilitar, encara —afegeix—, que una de les noies que treballen a les oficines és força amiga meva... De què rius? —es talla.

—De les coincidències. Perquè mentre tu pensaves en com esbrinar el cognom de la Natàlia, jo l’obtenia de la Mercè.

—Ah! Que ja hi has parlat?

—No fa ni deu minuts que l’he deixada d’allò més commoguda pel record d’en Damià. De passada: confirma que sóc exactament com ell.

—Veus?

—Sí, Jordina, veig. Però ja vam quedar que ho havíem de veure clar, explicar-nos tot de contradiccions que continuen. Al jutjat no has trobat cap Damià Borràs i això, si d’una banda confirma que no va néixer, o sia que no ha existit mai, de l’altra està en desacord amb allò que ens diuen unes persones que l’han conegut, i subratllo aquestes paraules, Jordina...

—Però aquestes persones no menteixen, Ricard... T'ha fet l'efecte que mentia, la Mercè?

—No. Va viure amb un Damià, no en tinc absolutament cap dubte, i reconec que el seu testimoni és impressionant. Els papers que vas trobar al canterano els podia escriure qualsevol, i qualsevol podia posar-hi una fotografia meva. Però la Mercè m'ha reconegut, i no puc pas creure que forma part d'una mena de complot contra nosaltres dos. I en dir contra, ho dic per dir-ho d'alguna manera, perquè què en trauria, en què pot perjudicar-nos? I caldria que aquest o aquesta que ens vol embolicar estigués al corrent del viatge, i que tu el pots fer des de fa anys... No hi ha per on agafar-ho —conclou.

—Per ara —respon ella, optimista—. Fins al vespre? —pregunta amb una altra entonació.

—Però més tard, havent sopat. És a dir, si en tens ganes...

S'imagina que deu somriure quan l'amenaça:

—Aquest dubte me'l pagaràs. Com, Jordina?

—Et sembla que ho puc confiar al telèfon?

I també ell somriu, abans de penjar.

A dos quarts de quatre, quan surt novament de casa tot i la feina que li ha donat l'Obial, la Mercè, que el devia espigar, bada silenciosament la porta i li fa senyals que s'hi atansi. Al vestíbul mateix, xiuxiueja:

—Li n'has dit alguna cosa, a la teva mare, d'això d'aquest matí?

—No. Per què?

—No m'agradaria que ho sabés ningú.

—Per mi, no ho sabrà.

—Jo me l'estimo molt i em sabria greu que es pensés...

—No t'amoïnis, Mercè. És el nostre secret, eh?

—Ja sé que potser no m'hauria d'haver deixat tocar —mormola encara més baixet i amb una caiguda d'ulls gairebé virginal—, però tens unes mans com ell —li recorda— i a ell mai no sabia dir-li que no —confessa amb una expressió de veu que marida estranyament l'orgull i la humilitat.

—No t'has de retreure res, Mercè —li assegura en Ricard, eludint la invitació, tan cordial com desconfiada i fins i tot hostil és l'actitud que al cap de tres quarts, al Poble Sec, observa la madrastra de la Natàlia, car si que són ells els Barell de la guia telefònica o, més ben dit, ja només és ella, una dona de cinquanta-i-tants anys que viu sola des que el marit se li morí.

—Se'n va anar amb un home, aquella —li diu—. No pensava en res més, i com que el seu pare no li ho consentia... Però vostè qui és?

El noi, que pel camí ha preparat la resposta a una pregunta previsible, explica:

—Sóc un amic del seu fill, Ricard.

—I aquí el ve a buscar? Ni sabia que en tingués cap, perquè no l’hem vist mai més, a ella.

—Sí. En Damià. De vegades parlava dels seus avis del Poble Sec.

La suspicàcia de la dona, que ni li ha obert la porta i li parla des d’una finestra que obre al celobert, augmenta, i no fa res per amagar-ho.

—No me’l crec —diu—. Què busca, vostè?

—Doncs això... en Damià. Ens vam perdre de vista fa un parell d’anys, quan jo me’n vaig anar a treballar fora de Barcelona, i ara, en tornar, com que no l’he trobat on vivia, se m’ha acudit que a través de vostès, els avis...

—I la nostra adreça com l’ha sabuda?

—Pel telèfon.

La resposta, tan plausible que hauria de desarmaria, dóna encara pàbul als seus recels.

—No m’agrada... Se senten dir tantes coses... Em fa molt estrany, tot això. Algun embolic hi ha...

—Senyora! —protesta el xicot—. Que li he demanat diners, potser? O he volgut entrar a casa seva? Li parlo del seu nét.

—No en tinc cap. I aquella poca-vergonya ni a l’enterrament del seu pare no va venir.

I ell, ferit per l’expressió que s’aplica a una noia que només coneix pels papers, però en la sort de la qual ha de creure per força ara que es troba davant la madrastra, li crida:

—No podia venir, senyora. Ja feia temps que era morta.

I gira cua, escales avall, aclaparat per l’evidència que ara li salta als ulls: hom pot segregarse dels seus o ésser-ne segregat d’una manera tan definitiva que àdhuc destrueix un respecte humà.

Darrere seu la finestra es tanca amb un cop que fa vibrar els cristalls, però ja s’ha obert una porta, als baixos, des de l’interior de la qual, si fa no fa com una hora enrere la Mercè, una dona li fa senyals i després, repetint gairebé amb exactitud l’escena del carrer de Buenos Aires, el fa entrar al vestíbul. No pas per procedir a cap seducció, ara, sinó per dir-li:

—No se la cregui de res, aquesta bruixa... Ho he hagut de sentir tot, perquè ja veu com crida —s’excusa en acudir-se-li potser que pot passar per xafardera—. Ho sap, que la Natàlia va tenir un fill... O que l’esperava, perquè jo mateixa li ho vaig dir. I sap què em va contestar? Me’n recordo molt bé, encara que hagin passat tants anys. «Només demano que la faci patir tant com ella m’ha fet patir a mi». Ja ho veu! La Natàlia, que era d’allò més dòcil i bona nena!...

—I vostè com se’n va assabentar, que havia de tenir una criatura?

—Ens vam trobar un dia, quan ja estava avançada, i em va contar que vivia amb un noi, no sé si cap a l’Hospitalet.

—A la Bordeta —l’esmena en Ricard.

—Potser sí. Però ja no l’he vista mai més. He sentit que li ha dit que era morta...

—Sí, en deslliurar, pel que tinc entès.

—Pobra Natàlia! Jo me l’estimava com una filla, i que ho hauria pogut ser, perquè em vaig quedar vídua poques setmanes abans que s’hi quedés en Bernat i, durant un temps, abans que es presentés aquesta —i amb els ulls assenyala cap dalt—, semblava com si ell... ja m’entén. No ho va pas encertar, pobre home. Amb la vida que li va donar...

—Trebllava en una casa del ram tèxtil, oi, la Natàlia? —la interromp el noi—. No sap on?

—Sí; era cap a Sants. Prop de la Torrassa, em sembla. Encara hi era aleshores, aquell dia que ens vam trobar. Abans havia estat en una altra, cap a la plaça d’Espanya... Així que el seu noi és amic de vostè?

—Sí, ho era.

—Aquí no ha vingut mai. En això sí que li ha dit la veritat.

—No en va parlar, ella, del seu home, aquell dia que es van veure?

—Una mica, sí. Treballava en una biblioteca, o en un diari, no ho sé... Era un bon noi, se li portava molt bé, però és clar, ella tenia aquesta pena dintre... —sospira—. Hi ha dones que fan molt de mal, quan es posen en una casa.

—Sí, és cert —diu ell, convencional, i alça la mà cap al pany—. I gràcies per cridar-me.

—M’ha sabut greu que se n’anés amb aquesta impressió que li ha donat la Sabina. La Natàlia no hi havia corregut mai, darrere els homes. Més aviat ella...

Però en Ricard ja obre la porta, obligant-la a callar, i torna a regraciar-la, passant per alt la mirada de retret que la dona li adreça. Ara s’haurà de quedar tot d’històries al pap.

La Jordina tampoc no ha tingut la sort que esperava. La seva amiga de l’administració no sap si uns registres tan vells es conserven i, si els guarden, deuen ser a l’arxiu, on hi ha un gran desordre de papers perquè ningú no se’n preocupa ni sembla que se n’hagi preocupat mai. Si té una mica de temps, però, mirarà de buscar-li el corresponent a l’any cinquanta-u.

—I no ho farà, perquè és de les que sempre ho ajornen tot.

—Bé —diu ell—, no importa gaire. Sigui el que sigui que hi trobéssim, no crec que ens solucionés cap contradicció. Caldrà que vagi al passat, Jordina.

Ella, però, ara s’hi oposa.

—Avui hi he pensat molt, en això, i no em fa cap gràcia, Ricard. Per què no ho deixem córrer? No em vull exposar a perdre’t.

—Perdre’m? —s’admira el xicot—. Vols dir que tens por que m’hi quedi?

—O que no tornis de la mateixa manera. Si el que diuen els papers és veritat, tu ets en Damià, i ens vam estimar. Però ara no ho ets, i si ens hem trobat és ben bé per casualitat.

—Anit vaig fer un viatge, Jordina, i tot va anar bé. Va tornar el mateix Ricard que se n'havia anat.

—Ja ho sé. Prescindint que estaves amb mi, que un cop les coses surtin bé no vol dir que hi hagin de sortir sempre. Com més hi penso més espantadaestic. No hi vagis, Ricard —li demana—. Imagina't que ho tornessis a oblidar tot...

—Probablement també ho oblidaries tu. No et preocuparia, doncs.

—N'hi ha prou que em preocupi ara. Et vull, Ricard... T'estimo. I si tu m'estimaves com jo... És clar que no pot ser —reflexiona, esforçant-se a mostrar-se objectiva—. Tot just fa tres dies que em coneixes, mentre jo penso en tu des de fa anys, ja ho saps. El sentiment no pot ser el mateix, doncs. Ja sé que t'agrado, però...

En Ricard avança els llavis i li empresona la boca, no pas ben bé per fer-la callar, puix que de seguida els desplaça barbata avall, fins al coll, on la mossega mentre ella fa la testa enrere, sense amagar que li plau aquella iniciativa, despreocupada que la ventosa labial li deixi petites marques a la pell, però prou lúcida per entendre la finalitat d'aquella empresa de seducció, car després reitera, modifica:

—Fins i tot que t'agrado molt...

I ell la interromp de nou, aquest cop per raonar:

—Què saps, Jordina? Que tinguis més experiència, que hakis estimat més homes...

—No he estimat d'altres homes —protesta la noia—. M'han agradat, simplement. Per això sé que hi ha una diferència.

En Ricard somriu i repeteix el gest de l'altre vespre, quan amb la mà li rebutjava els cabells cap enrere per tal de deixar lliure, net, l'oval de la cara.

—Curiosa querella d'enamorats... Qui estima més, qui estima menys, si s'ha estimat abans... —Amb un dit, que avança des de l'orella, li dibuixa lentament l'arc ciliar en direcció contrària a la inclinació dels pèls, fins la naixença del nas, per l'aresta del qual davalla—. I en Damià? No el noi de la foto, sinó el xicot de carn i ossos. Tu mateixa vas dir-me que hi havia hagut un gran amor, entre vosaltres.

—És aquest, Ricard; és el mateix.

—Per què no deixes que me n'asseguri? Bé hi estaves prou ben disposada.

—No hi havia reflexionat prou. No vull que em tornis, que ens tornem a oblidar. Si et plau, Ricard... —i quan veu que el noi vacil·la—: Sempre som a temps de fer-ho. El passat és allí, no se n'anirà...

—Bé... Potser podríem trobar una manera d'impedir que hi hagi oblit —es resisteix encara ell.

—Quina?

—No ho sé, Jordina. Caldrà pensar-hi.

—Més endavant —repeteix la noia—. Hem tingut encara tan poc temps d'estimar-nos... I tampoc no te'n pots anar així com així, hi ha la teva mare, la teva feina —se li acut.

—És cert —li concedeix, i torna a somriure als ulls que se'l miren esperançats—. Una noia que estima pensa en tot, oi?

Li fa que sí amb el cap, contenta i maliciosa, i mou els llavis amb un moviment de besada que obliga en Ricard a avançar els seus, i les mans que, en trobar-se les boques, la toquen, l'abracen.

5

És l'endemà passat, mentre treballa a l'estudi, que troba la fórmula i interromp la feina per tal de redactar dues notes breus, però que li semblen suficients i que encara tardarà vint-i-quatre hores a sotmetre a l'aprovació de la noia.

«Vinc de l'any 1973 —diu la primera—, on sóc en Ricard Sureda, l'amant de la Jordina Artola, que espera el meu retorn al carrer de Castellnou, al mateix indret on he iniciat el viatge en el temps. No importa que ho hagi oblidat i que sembli inversemblant. Cal que torni prop d'ella, on ho entendreé tot. Li he promès que ho faria al cap d'una setmana».

«Espero en Ricard Sureda —diu la segona—, que ara, l'any 1973, abans de fer un viatge al passat, és el meu amant, i no m'ha d'estranyar que torni amb un altre nom, potser el de Damià, o que se m'hagi esborrat de la memòria la nostra relació».

Les desa curiosament, entaforades entre els papers d'un calaix que no tanca, segur que la seva mare no hi ha d'escorcollar. Sempre ha estat discreta i ha respectat les seves coses.

També respectarà ara el projecte que ha anat forjant, perquè de seguida ha entès com li seria de difícil absentar-se durant més d'un any per repetir, en la seva integritat, el període que, segons els documents del canterano, en Damià va viure en el passat. Li caldria inventar una estada a l'estranger, buscar còmplices a través dels quals enviar regularment a la mare unes cartes escrites a l'avançada... D'altra banda, creu que amb uns quants dies en pot tenir prou per comprovar les dades més interessants i que, sigui com sigui, si convé o no queda satisfet, res no l'ha de privar de fer un segon, un tercer viatge de complement.

Li'n parla mentre dinen, quan ella fa un comentari sobre l'esbós del cartell, que ha vist a l'estudi, i ell explica:

—Voldria acabar-lo entre avui i demà, perquè tinc mig pensat anar-me'n de vacances... Unes vacances curtes, de set o vuit dies.

—Ah! —exclama la dona—. Això sí que són notícies. T'ho portaves molt callat.

—No és estrany. Abans d'ahir ni jo mateix no ho sabia.

—Entre això i el mig pensat ja veig que no depèn ben bé de tu —comenta la mare amb l'espurna de malícia habitual.

—Sí, sí, en depèn. Ella bé ho vol.

—La Jordina?

—La Jordina. Té una setmana.

—Només una setmana, i en aquest temps?

—És que no va poder fer-les totes. Qüestió de la feina. És infermera, saps?

—M'ho vas dir. I on penseu anar?

—Cap al nord. Una mica a l'atzar. Com que té cotxe no hi ha problema.

—I què fa que encara no t'ho hagi acabat de pensar? —el burxa ella.

—Res, de fet. Era una manera de dir. Ja sé que no et fa res quedar-te uns quants dies sola.

—Sobretot quan sé que estàs ben acompanyat —diu, lleugerament irònica—. Quan marxeu?

—Demà passat.

—Caldrà que et prepari alguna cosa? Cap al nord deu fer fred...

És així de senzill, doncs. Potser no ho seria tant, o hauria objectat a aquella precipitació, sense en Víctor, amb el qual fins i tot tindrà més llibertat de veure's durant la seva absència; és ben possible que algun cop àdhuc es quedi a passar tota la nit al seu costat, com no fa ara, probablement per serrar el darrer i inútil pudor que ell, en Ricard, la trobi sempre a casa en despertar-se l'endemà.

Un pudor ben diferent del de la Mercè que, el matí següent, aprofita que la dona sigui a la plaça per trucar al pis amb l'excusa que havia de demanar-li una recepta de cuina, ella que, segons la mare, és mandrosa per a tot el que es relacioni amb els fogons i poc amiga de requisits, si se'ls ha de fer. L'ocasió, que evidentment ha buscat, li serveix per recordar-li que encara no li ha llegit del tot aquell manuscrit, però quan el noi s'avé a complaure-la, demanant-li que entri a l'estudi, s'hi nega amb tot d'escarafalls:

—Què diria la teva mare, si tornava? M'averkonyiria tota...

—No has de ser tan tímida, Mercè —li reprova el noi, que dissimula una rialleta.

—No hi puc fer més... Per què no vénis a casa?

—D'acord —concedeix—. Però ara no puc.

Ella li recorda, oportuna:

—Si me'l podies llegir aquí...

Cedeix, doncs, una mica encuriós per veure a quines maniobres es lliurarà la dona, i totalment agafat per sorpresa quan, al cap de cinc minuts de lectura al mateix menjador, on encara hi ha roba escampada sobre la taula, la Mercè, que avui no ha plorat, li demana que faci una pausa, perquè està esborronada; recordar tot allò l'ha trasbalsada tant que té la pell de gallina.

—Mira... —fa, i li mostra els braços nus, car aquest matí porta una brusa fosca, sense mànegues, com si fossin a ple estiu.

I és cert, la hi té; des del canell fins sobre els colzes, la pell blanca es veu aborrallonada sota un borrissol claret i fi que s'ha eriçat.

—I no és tan sols els braços, sinó també les cuixes —l'assabenta, i enretira les faldilles una mica més amunt d'on les funden les mitges—. Sóc tan sensible! —es lamenta—. Em passa molts cops, quan penso en ell, perquè sempre m'emociono.

—Ets massa sentimental, Mercè —mormola ell, que no sap ben bé com captenir-se davant d'aquelles dues columnes d'aparença encara compacta i que les mitges i la presència del portalligacames contribueixen a fer suggestives.

—Prou que m'ho dic! —assenteix la dona—. I ara, en parlar-ne, encara és pitjor... M'agafen calfreds i tot. I, al mateix temps, tinc la carn que em bull. Mira...

Però ara es tracta de tocar, puix que li acompanya la mà fins a les cuixes amb una expressió de cara entre decidida i confosa que de seguida, en sentir el tacte dels dits, sembla que se sobresalti, com alarmada per un sentiment de modèstia que la fa balbucejar:

—No sé si... Què pensaràs, Ricard? Però és que et tinc tanta confiança!

—Ja ho sé, Mercè. No et creguis que n'he d'abusar —diu, garneu.

—No... —I, nerviosa malgrat tot, o potser precisament per a resposta, les mans, que sembla que no sàpiguen què es fan, apugen encara una mica la roba, prou perquè en Ricard pugui renyar-la:

—T'has tornat a oblidar de posar-te les calces, Mercè.

—Ah, sí? Quina vergonya...

Però és ell qui, en veure que el desconcert la priva de tapar-se, li ha d'anar abaixant les faldilles fins als genolls abans de dir-li gairebé perversament, si bé assenyalant els papers:

—Ho acabarem un altre dia, oi?

La Jordina, que ha llegit les notes i ha escoltat les seves explicacions mentre sopaven en una taverna del barri de Santa Caterina, ara, prop de la una de la matinada, en sortir del cine, comenta:

—No sé si hi podràs anar. Hi he estat rumiant...

Segons ella, si hom no pot entrar en el seu propi temps, també sembla raonable de creure que ningú no pot viatjar a un període en el qual ha viscut circumstancialment i on corre el perill de trobar-se amb ell mateix. Això, és clar, limita la llibertat dels viatges i, teòricament, podria fer que una persona, tot i posseir-ne l'habilitat, no pogués traslladar-se enlloc si ja ha viatjat arreu.

—No ho sé per experiència, perquè mai no he repetit el moment —li diu—, però per poc que hi reflexionis... A part de la duplicació, que potser no es produiria si coincidies exactament amb el tu que va fer un viatge anterior, ja que llavors us identificaríeu, resultaria que, cada cop, podries alternar la teva vida en aquella època i, per tant, canviar el futur. Imagina't que en un segon viatge, ara, veus la Mercè amb la seva àvia a la plaça de Maragall, però t'aixeques del banc abans que hàgiu entrat en relació. Allò que facis serà una altra cosa, i també ho serà el que faci ella.

—Es perdrà un amant —somriu ell, però immediatament es posa seriós—. Sí, ho veig molt bé. No ens parlem, cadascú segueix el seu camí i, en tornar, com que no ens hem conegut, no em reconeix. Continuo essent el noi Sureda, fill dels veïns, si és que també viu al costat de casa, i res més. No té gaire sentit.

—Per això dic que no pot ser. Tindria dues vides, una en la qual hi ets i una en la qual no hi ets... Potser cal que considerem el lloc on ja s'ha anat com un indret ocupat.

—Potser sí... I tanmateix —pondera— aquestes dues vides ja les té ara, segons com t'ho miris. Hi ha un agost del 1950 en el qual la Mercè no ha pogut conèixer cap Damià, perquè el noi encara no hi ha pogut anar. És una mica allò dels papers del canterano. Si no acceptem que, d'alguna manera, del futur pot ser anterior al passat...

—No —branda ella el cap—. S'hi podria viatjar, en aquest cas. I tot, passat, present i futur, seria simultani.

S'estremeix, arraulida contra ell mentre caminen passeig de Gràcia amunt, cap a la Diagonal, i ell, que li passa el braç per l'espatlla, la prem amb més força, la mira.

—Tens fred?

—Una mica. Em passa sempre, quan tinc la regla. Fins i tot a l'estiu.

—Agafem un taxi aquí mateix, doncs.

—No, no; m'agrada caminar... De tota manera, aviat ho sabrem del cert.

—Què?

—Si de debò no hi pots entrar. A quina hora vindràs?

—Havent dinat. Com que és el teu dia de festa, ho puc fer a la tarda... Però no penso retrocedir tan lluny. De moment, m'interessa més la darrera setmana.

—Per la Natàlia? —i el llambrega fugaçment, si bé prou perquè en Ricard no se n'adoni.

—I per la criatura. És un període particularment important, sobretot si fos en Damià. Repetiria tot el que va fer? Segons com —bromeja— ens podríem tornar a trobar a la comuna.

—Ja saps que no.

—I és una llàstima. Pensant-hi bé, va ser bonic. Jo allí, mig atordit, sense saber d'on sortia, on anava, i tu tranquil·lament asseguda a la tassa, com si res no fos tan normal com orinar davant un desconegut.

—No pas del tot... —alzina el cap—. No t'enquimera la possibilitat que, en tornar, podríem haver d'aprendre a conèixer-nos de nou? No hi fa res que, a les notes, diguem que som amants. Podríem no estimar-nos, ja.

—Ens hem estimat ara, Jordina...

—I si no fos sempre així? Si ens tornem a oblidar i, mentre ets fora, conec un altre home i l'estimo? Podria ser, oi? Com també podria ser que, mentre l'estimo, perquè t'he oblidat, tu em recordis i m'estimis... Ricard —alça una mà i li toca la cara, gairebé tremolant—. No vull que passi. Vull que siguis feliç amb mi.

—No diguis ximpleries, Jordina! Com pots enamorar-te d'un altre en set dies?

—No m’he enamorat de tu de seguida?

—No. Hi havia la foto. Si algú s’ha enamorat de pressa sóc jo. Potser és que sóc enamoradís de mena. O que em sento particularment atret per les noies que sorprenen orinant.

La Jordina somriu vagament, sempre palpant-li la cara amb una carícia que ja sembla plena de melangia, d’enyorança, i ell la hi agafa per besar-li el palmell.

—És afalagador que m’estimis tant —afegeix.

—Potser perquè tinc trenta anys, Ricard. És una edat per estimar de debò.

—Llavors estic en desavantatge...

—Hi estaries sempre. Els homes sempre hi estan. M’acompanyaràs?

—Amb el taxi? Ja t’he dit que sí.

—No. Tota la nit.

—Eres tu qui no ho volia.

—No ho volia?

—Ho has dit —li recorda el noi—. Quan sopàvem.

—I si no gosava dir res més? —torna a interrogar la noia.

—I ara goses?

Parpelleja afirmativament, amb la boca molt a prop de la seva, ara gairebé aturats.

—Sí, Ricard. Si passava alguna cosa i així i tot podia recordar, em retrauria sempre haver perdut un dia, una nit... —li prem el braç—. Estarem junts.

—Junts com?

—Junts —repeteix ella, sempre mirant-lo—. Com vulguis.

6

En un impuls de darrera hora, es passa una bona part del matí a la màquina, fent un resum dels papers del canterano per tal d’emportar-se’l a la tarda. Se li ha acudit que podria ésser-li útil si, per un d’aquests misteris en els quals, pel que sembla, abunda el temps, es trobés, en el passat, sense cap idea de per què hi és. Ni ell ni la Jordina, que tantes consideracions s’han fet, mai no han tingut cap dubte, fins ara, que un cop allí ho ha de recordar tot, ja sia perquè hi va viure, com en Damiana, ja sia per haver-ho llegit, com en Ricard. I podria ben bé ser que hi arribés amb el cervell en blanc.

Redacta cinc pàgines curulles d’errors mecanogràfics que ni es preocupa de corregir, i gairebé les té enllestides quan al telèfon, que truca, sent la veu de la Jordina, càlida i una mica ronca, com plena encara de son.

—No m’has despertat, eh? —se li queixa.

—Dormies tan a gust...

—Hi he dormit fins ara. Quina hora era, en anar-te’n?

—Les set, si fa no fa.

—No sé pas com pots ser tan matiner.

Ell riu.

—I per dir-me això em telefones?

—No. Volia recordar-te que no t'oblidis de portar-me els papers que tens. No fos cas que, mentre ets fora, la teva mare... Ens prendria per folls tots dos, no et sembla?

—No diuen res de mi, Ricard.

—Però sí de mi, Jordina. I com que sap que en coneixes una...

—Ja veig —se li'n burla—. No vols que la sogra et tingui en mal concepte.

—Sogra? No siguis ximplet. No és fàcil que em casi ningú, a mi. Ni tu... Ah, i una altra cosa. A la Mercè, com em vas contar, li van dir que la Natàlia s'havia mort en tenir un fill. No li vas preguntar si sap qui l'adoptà?

—Ni se'm va acudir. Però si la fornera, quan vaig veure-la, no sabia res...

—I què hi fa? Han passat molts anys. I llavors tot això era molt recent. La Mercè podria haver parlat amb persones que ho sabien.

—Tens raó. Seria interessant trobar aquest noi, si viu, i poder preguntar-li què van dir-li del seu pare en ser més gran...

—Podria ocupar-me'n mentre ets fora.

—Sí... Miraré de veure-la aquest matí.

Però ho ajorna fins a dos quarts de dues, quan torna de lliurar l'original del cartell al secretari de l'Associació pro-amistat entre els pobles i, abans d'entrar a casa, truca al pis del costat.

De moment, en no contestar-li ningú ni sentir cap remor a l'altra banda de la porta, creu que la Mercè pot ser fora, però aleshores, quan ja es disposava a allunyar-se, la veu de la dona pregunta:

—Qui és?

—Sóc jo, Mercè. En Ricard.

Sent que enretira la cadena de seguretat, que fa girar el pany de quatre voltes, el de cop. Ja comesa aquesta imprudència, la porta s'obre mig pam, pel qual comprova que és verament ell, i, sense badar-la més, diu:

—És que segons a qui no podia obrir-li. M'estava canviant, perquè he de sortir.

—Ja tornaré, doncs.

—No —fa ella—. Però vaig gairebé despullada, saps? Espera un moment, que tingui temps d'arribar al dormitori, i entra.

Se'n va corrent, sense esperar resposta, i en Ricard es queda on és, compta fins a cinquanta, empeny la porta i, dins, la tanca amb prou empenta perquè la dona el senti.

—Surto de seguida —li diu quan arriba al menjador, d'on a la fi s'ha decidit a enretirar les peces de roba de sobre la taula, avui escrupolosament neta.

—Només et volia fer una pregunta —contesta, mirant cap a l'ample badall de la porta de la cambra que li permet veure l'armari i, a través del mirall, el llit prop del qual la Mercè, d'esquena, alça una cama per posar-se les calces. El cul, robust, el

fascina un moment, però llavors somriu, convençut que ella no ignora que l'està contemplant. Per tal de veure com se'n surt, comenta—: Ja era hora que fossis previsor.

—Previsora? Com vols dir? —s'estranya la Mercè, ara girant-se amb un camal ja posat.

—Que avui no et deixes res...

—Ah! —es queda com sobtada—. Que em veus?

Surt del mirall, per encaminar-se a la porta per la qual, sense moure-la, treu el cap i el fita. Benhumorada, el branda i diu:

—No n'aprendré mai, eh?

—Em penso que no, Mercè.

—Però no m'agrada que m'espïïn —fa aleshores—. Si m'has de mirar, més val que entris.

—També podries tancar la porta...

—Aleshores no et sentiré! —protesta ella, i quan el noi riu, sense poder-ho evitar, posa una cara compungida i es lamenta—: Ja sé que sóc ridícula. Perquè sóc espontània...

S'allunya del badall, com dolguda, i en Ricard, que en aquella pretesa espontaneïtat veu una rara aptitud a saber aprofitar les situacions més imprevistes, es mou cap a la porta i, dins, avança fins als peus del llit, on s'asseu mentre ella acaba d'enfilarse les calces amb una curiosa reticència, com si el gest fos més impúdic que l'obligada exhibició.

—No me n'adono —diu en observar el seu silenci—. En Damià ja se'n queixava que de vegades feia i deia coses...

—Però si és agradable, Mercè!

—Algú podria creure que hi poso malícia...

I en Ricard es queda mut una altra vegada, mirant els seus moviments falsament discrets, la seva cara de madona piadosa tan poc avinguda amb l'exuberància de les natges i el volum dels pits que gairebé el freguen quan s'inclina a recollir uns altres sostenidors de sobre el llit.

—Bé... —reprèn, derrotat—. Et volia parlar precisament d'en Damià o, millor, del noi que va tenir amb la Natàlia... No et van dir què se n'havia fet?

—Qui?

—La gent amb qui vas parlar en tornar de Madrid, quan et van contar que ella era morta...

—Em penso que se'l van quedar uns parents. Al capdavant tenia pares.

—Em penso que no. Vull dir que no se'l van quedar, ells.

La dona, que es va vestint, suspèn el gest.

—Com ho saps?

—No ho sé. És una impressió. A tu t'ho van dir així, que el tenien els pares?

—No me'n recordo... M'ho devien donar a entendre. No t'ho sabria dir, ara. I com és que t'interessa?

—Dona! No oblidis que en Damià era un parent.

La Mercè, que ara seu al seu costat i es posa les mitges, caparreja.

—No, no ho oblidat. T'hi assembles tant! —li recorda novament, sense por de repetir-se—. Si no fos que conec la teva mare i he conegut el teu pare, fins diria que ets fill d'ell.

Els ulls del noi queden clavats en la cuixa, en els dits grassonets que tanquen el subjectador del portalligacames, però no veu res, perquè tot ell es concentra en aquelles paraules, en aquella idea que continua ocupant-lo quan, al cap de cinc minuts i després d'haver-se dit tot d'altres coses que mai més no recordarà, tots dos abandonen el dormitori i, un cop fora del pis, la Mercè se'n va escales avall i ell cap a casa, a dinar.

També la Jordina, a la tarda, quan acut a la torre amb la maleta que s'ha hagut d'endur, s'impressiona abans de reaccionar amb uns mots d'escepticisme.

—No, Ricard. A part que, com t'ha dit la Mercè, hi ha els teus pares, s'hi oposa el fet que fessis aquella aparició a la comuna de la clínica. I també una altra cosa que, de passada, o no tan de passada, demostra que ets en Damià. No n'hem parlat, ara me n'adono, però no et sembla que, si fos un altre, en Damià ja hauria vingut? De primer no ho feia perquè tenia por, ignorava com podia afectar-lo el viatge en la seva situació, però després d'allò dels policies, quan va fer l'encaix en demanar-li els papers, ja sabia que podia tornar. Per què no ho ha fet?

—No ho sé, Jordina. Pot haver decidit quedar-se amb el fill. Amb més raó si es morí la Natàlia.

—Això no el privava de venir, encara que fos per tornar-se'n. O, si no volia venir, d'escriure, d'afegir unes quantes pàgines a les que em deixà al canterano. Sempre, és clar —pondera—, suposant que per a ell no valgui allò que val per a nosaltres: que no podem entrar en el nostre temps. Al capdavant vivia després d'haver matat els seus pares, abans de ser concebut... Si va poder continuar vivint i es va quedar pel seu fill, ara seria entre nosaltres. No, Ricard, no m'ho puc creure. S'hauria manifestat.

—Es podia veure impossibilitat de venir, doncs. A algú que no afecten les diguem-ne lleis del temps, pot passar-li qualsevol cosa.

—Sempre hi ha això: que no ha escrit més. Si vam ser amants, si m'estimava com diu, s'hauria comunicat amb mi.

—Potser sí —cedeix en Ricard—. El pitjor és que probablement mai no en traurem l'entrellat. Per molt que provi, jo sempre tornaré abans de néixer el fill. És llàstima que no hi puguem enviar algú de més jove. O bé... Jordina! —s'interromp, excitat per la pensada que acaba de tenir—. A la clínica no queda cap infermera que ja hi fos l'any cinquanta-u?

—No... —diu la noia—. La que fa més temps que hi treballa, i que ara està al cap del nostre servei, fa disset anys que hi és. Ho deia no fa gaire... Quan jo vaig entrar-hi, però, n'hi havia una, la Sara Nonell, que ens va deixar ara fa cosa d'un any, quan en feia trenta que hi era... També ens serviria, oi?

—Ja veig que saps on vaig —li somriu—. Et sembla que la podries trobar?

—Encara tinc la seva adreça en algun lloc; viu al carrer de Caponata.

—Vés-la a veure mentre sóc fora, doncs. Podria recordar algunes coses.

—Ho podria fer abans que te n'anessis —li proposa la Jordina—. Vull dir si ajornaves una mica el viatge.

—Ara? No, Jordina. Ja he dit adéu a la mare.

—I què hi fa? No cal que hi tornis, a casa teva —i el fita amb una mirada intensa i vagament pidolaire, esperançada—. Et quedes aquí...

—Potser m'hi hauré de quedar per força. Si no puc entrar, com tu creus... No, Jordina, deixa que ho provi. Ja m'he fet a la idea, ara. I tu també, oi?

—Sí —reconeix—. Però m'agrada més aquesta altra.

Tanmateix no insisteix quan en Ricard l'abraça, la besa, i després, en separar-se, sospira i diu:

—T'hauré de donar la clau de la torre perquè puguis entrar i sortir sense dificultat.

—Ah, sí; no hi pensava... Si molt convé, entro al teu dormitori a veure com dorms.

—Això! —protesta ella—. Que em desperti, m'espanti i em posi a cridar.

—Tindrè seny —riu el noi.

La segueix a l'habitació que fou dels pares, on la noia obre un calaix del tocador en el qual n'hi ha una colla, arraconades en un extrem; hi tria mentre comenta:

—És sort que hi hagi el mateix pany. No l'hem canviat des de l'any vint-i-cinc, quan hi van posar aquest de serreta. La de l'anterior era d'allò més llarga i incòmoda. I pitjor encara la d'abans, que ben just si cap en un portamonedes...

El noi, que dóna un cop d'ull a l'amuntegament, s'admira:

—Com és que la tens?

—Les tinc totes des que van construir la torre. Les he anades recuperant.

—Amb els viatges?

—Amb els viatges —assenteix, i es gira a donar-li la que ha separat—. Ara caldrà que en faci fer un altre duplicat.

—Per què?

—Per si es perd, Ricard. Com es va perdre la que devia endur-se en Damià. —Fa una petita pausa i el mira, consirosa—. Em pregunto a qui donaré la pròxima... o si ja no tindrè ocasió de donar-la a ningú.

Ell es queixa:

—No està bé que em descoratgis, Jordina. Si em passa res, jo hi perdré tant com tu.

La noia continua fitant-lo, greu, escrutadora.

—De debò?

—Si en dubtes, no me'n vaig.

—No —diu lentament, i branda el cap—. M'ho crec.

IV. DESCOBRIMENT EN EL PASSAT

1

El seu rellotge assenyala prop de dos quarts de deu quan allarga la mà cap a la clau que surt del pany de la porta del pis, on la Natàlia deu haver-se-la oblidada, i la fa girar sense esforç. És una mica més tard que no es proposava, perquè no ha calculat bé la distància entre la torre del carrer de Castellnou, on s'ha acomiadat d'una Jordina emocionada i a l'expectativa, i aquesta casa de la Bordeta cap a la qual li ha calgut baixar a peu. En cap moment, durant el trajecte, no l'ha admirat que continués essent ell mateix, en Ricard Sureda, amb un record clar i precís, complet, de tota la seva vida, i potser per això té el cor tan alterat quan empeny la porta i penetra en un modest vestíbul desconegut, ben decidit, a desgrat de les seves aprensions, a encarar-se amb allò que li ofereixi la realitat.

Més endins, on de seguida veu que hi ha un menjador-cuina, crema un llum de petroli, però la casa, silenciosa, sembla abandonada. Sobre la taula, parada, una amanida, un crostó de pa, les setrilleres i una ampolla de vi deuen esperar algú, a ell, en Damià, la mateixa Natàlia si ha sortit...

Però no. Enllà d'una porta badada, en una cambra a les fosques, grinyola un somier, com si la persona que hi reposa hagués canviat de posició, i una veu jove pregunta:

—Ets tu?

S'hi avança, retallant-se en el lllindar on s'atura un moment, escorcollant en l'obscuritat amb uns ulls que tot just distingeixen, per la magra claror de fora, l'embalum del llit, d'algú que s'hi mou, i s'escura la gargamella abans de contestar:

—Sí, sóc jo.

—Has fet molt tard... —diu la veu.

—No et trobes bé? —i ara camina cap al llit, d'on ella s'incorpora.

—Sí. Un mica feixuga, només...

Es redreça encara, esmunyint les cames cap a la vora, disposada a llevar-se, però en Ricard, que ja és prop seu, s'inclina a besar els llavis que se li ofereixen i, amb les mans contra les espatlles, la fa enrera.

—No et moguis, Natàlia... Ja has sopat?

—Sí. No sabia quan vindries.

—M'he entretingut —explica, recordant que fa una certa feina d'arxiver i que no sempre és gaire regular en el seu horari—. No et llevis, jeu.

Repenja una natja en el llit quan ella l'obeeix, i de seguida sent unes mans que subjecten les seves. Els ulls, més avesats ja a la penombra, perceben ara una cara una mica demacrada que emmarca la cabellera d'or, però sap que és una il·lusió que li

sembli familiar. Correspon a la pressió dels dits, al petit somrís que la noia li adreça, i torna a besar-la quan la mirada li ho demana. Després diu:

—Més val que et despullis i t'acotxis, Natàlia. Agafaràs fred, així.

—Ara ho faré. Vés a sopar, tu. A la nevera hi ha ous i un tall de peix...

En sortir de nou al menjador veu que es tracta d'una nevera de gel, una mica escrostonada i de segur comprada de segona mà, però el fogonet de petroli, que completa el de terra, de carbó, sembla nou. Sense preguntar res, amb un xic de paciència, va trobant els estris que li calen i es bat una truita a la francesa abans de seure a taula, encarat a la porta del dormitori, des de l'interior del qual la Natàlia li conta que ha passat molt bon dia i que, una estona, l'ha vingut a veure la Maria, una noia que, pel que en Ricard entén, deu ser una companya de fàbrica.

Encara no ha acabat quan es lleva, però no pas per despullar-se, encara, car surt vestida per anar-se'n a la comuna, a l'eixida, i en entrar se li atansa, s'asseu. És ara quan pot veure bé, sota la llum que li dibuixa ombres al rostre, la seva expressió dolça, si bé una mica fatigada, potser perquè fa tantes ulleres. Amb un sotsobre que procura ocultar, se li acut que només té una setmana de vida i que ell no pot fer res per salvar-la. Potser és perquè ella confon l'esguard dolgut amb una mirada de tendresa o de preocupació pel seu estat, que li toca novament la mà, ara sense agafar-la-hi, i pregunta:

—M'estimes, Damià?

—I el noi l'acaronava, li frega la galta amb el palmell contra el qual la Natàlia refugia un moment la cara mentre ell diu:

—Sí. I tu?

—Sempre.

És absurd que s'emocioni d'aquesta manera i que la senti de debò com algú que no vol perdre quan tot just l'acaba de conèixer, però no fa res per contrariar aquest sentiment que la presència de la noia provoca i que, d'altra banda, el deixa pensarós.

—I ara sigues bona noia; vés a descansar. Rentaré això i també vinc.

—Sí.

Quan es posa al llit, al cap d'una hora, ella ja dorm, i no li fa del tot estrany jeure prop seu, contra el cos que li comunica la seva escalfor, sentint, fins que també l'abat la son, la respiració pausada, lenta i tranquil·la. Més l'admira, però només un instant, abans no recuperi conscientment aquesta nova realitat, despertar-se amb un cap que, durant la nit, o potser a la matinada, ha vingut a refugiar-se entre el seu pit i el braç, ara empresonat. No gosa moure's, però així i tot ja ha fet un gest i la testa també es belluga per alçar-se una mica.

—No dormia, ja —li diu.

—Et molesta el petit?

—No; es porta bé... Ara em llevo.

—Qui ho ha dit? —protesta ell.

—Jo —li somriu la noia—. Em trobo bé, de debò. I ja saps que el metge, si no vol que em cansi, també diu que no m'he d'endropir.

S'alzina més i, quan es besen, li acaricia l'espatlla, el braç. Un moment, sembla que els dits davallaran cap a l'estómac, cap al ventre, però s'aturen quan ja separa la boca i, de seguida, rebutja els llençols i va tombant-se per saltar del llit, on en Ricard s'asseu, mirant-la.

Sota la camisa blanca es nota la inflor de la panxa quan ella, dreta, es tomba i, amb el peu, busca una sabatilla que se li ha escapat.

—Què guaites?

—A tu... —i vacil·la uns segons abans de demanar—: Me'l deixes veure?

—Què?

—El ventre.

S'impulsa cap a la seva banda, sense esperar contesta, i la Natàlia, com si no fos el primer cop que s'hi avé, va alçant la camisa amb un moviment que no s'atura fins que la roba és arran de sina. El ventre, molt blanc i amb la pell que tiba, es projecta endavant, enfonsant l'ombra daurada del pubis, i ell el palpa, no segur que en aquella entranya hi creixi el seu fill, però tampoc no disposat a renunciar a aquesta idea quan tan clar és que la noia no dubta gens, ni ha dubtat en cap moment, que sigui en Damià.

—Que bonic és... —mormola, repençant-hi la galta i afermant les mans en les anques.

—Bonic? —fa ella, però la veu és joiosa.

—Sí, molt —i alça el cap.

La noia s'ha acabat de treure la camisa de dormir, que deixa caure sobre el llit, i, al seu damunt, en Ricard veu la rodona dels pits turgents en la blancor dels quals s'encén, obscura més que vermella, la doble flama dels mugrons. Enllà, la cara sembla que pertanyi a una altra dona, una adolescent.

Torna a posar la cara en el ventre gràvid, hi obre els llavis que aleshores el recorren, i ella li toca el cap, li esbullia els cabells abans de dir:

—No em besis més, Damià.

—No —contesta en Ricard, que ho entén.

Però no és que la desitgi; té llàgrimes als ulls i es pregunta què pot fer per estalviar-li la mort.

Continua pensant-hi durant tot el matí, i a la tarda, quan ha de deixar casa perquè ella s'estranyaria que no acudís al treball. Ara s'adona que no sap exactament quines foren les causes de l'òbit, si li fallà el cor, si tingué una hemorràgia incontenible, si hi va haver infecció, i que ja és tard per esbrinar-ho. Pensa en possibles incompetències professionals, i li passa pel cap que potser al seu món, l'any setanta-tres, la noia

s'hauria salvat. Sap, però, que no pot dur-la-hi, que la Natàlia no pot viatjar cap al seu futur i deslliurar en una època allunyada de vint anys...

Li és intolerable la idea de deixar morir algú tan dolç, tan misteriosament bell, i es pregunta si, eliminades altres solucions impracticables, no podria canviar les circumstàncies que presidiran l'infantament: posar-la en mans d'un altre tocòleg, d'una altra llevadora, ingressar-la en una altra clínica... Les despeses no són cap obstacle, atesa la facilitat amb què pot procurar-se diners si els necessita, però com justificar als seus ulls aquest canvi total de darrera hora, quan no té queixa de cap dels professionals que l'han anat visitant des que s'adonà que estava prenyada i que l'assistiran en parir? Una desconfiança en aparença gratuïta l'enquimeraria i, si expressava obertament temor, podia amargar-li els darrers dies de l'embaràs sense benefici per a ningú.

Li sembla totalment natural que es preocupi, que s'interessi tant per ella, i més després d'aquell episodi de primeres hores del matí, quan la seva nuesa, que trobava esplèndida i carnalment suggestiva a despit de la inflor del ventre, ha accentuat dins d'ell aquells sentiments que ja germinaven la vetlla o, potser més que això, en prolongaven, n'intensificaven uns de més vells, de quan va conèixer-la en un jutjat i aprengué a estimar-la. Puix que a hores d'ara, i bé que l'enigma perduri, ja no li queda més remei que creure que en un moment anterior fou en Damià.

Com posar-ho en quarantena quan ella, que l'ha conegut prou íntimament, no ha mostrat en cap instant la més petita vacil·lació i, ben a l'inrevés, l'ha identificat en alguns detalls del seu capteniment? Recorda, a tall d'exemple més determinant, la naturalitat amb què, en deixar el llit, ha accedit a mostrar-li el ventre. Que li ho demanés estava en concordança, doncs, amb els seus costums i amb el tarannà del noi que ella coneixia, amb el qual feia vida en comú.

No importa que ell no recordi, com una experiència personal, res d'aquella convivència, que dintre seu no hi hagi cap memòria ni de quelcom tan tendre i tan apassionant com deu haver estat penetrar en la seva carn, enfonsar-se en ella i sentir com l'acte d'amor l'estremia. En algun lloc del seu cos, molt soterrada, ha de subsistir la remembrança que ara, diria, enyora. I sap que això és possible tot i que, en la seva època, l'espera la Jordina, tot i que estimi, també, aquesta Jordina que tant el vol. En Damià va passar per la mateixa situació. També això l'ha de convèncer que tots dos són una mateixa persona.

Sent que ha trobat, que trobà des del primer moment, quan anit la Natàlia li preguntava des del dormitori si era ell, allò que havia anat a buscar, que cap més prova no cal. Se'n podria tornar, doncs, si no fos per aquesta dèria de voler salvar la Natàlia i, si no li és possible, com ja tem, d'estar a la vora seu fins a la darrera hora, de donar-li el confort de la seva presència, de demanar-li novament que li ensenyi el ventre. Perquè sap que a ella li ha agradat, que l'aconcentava àdhuc la idea que es feia d'inspirar-li desig.

Però si és en Damià, com ja no nega, com pot ser que hagi menat dues vides, una aquí, l'any cinquanta-u, company de la Natàlia, i una altra amb els seus pares, ignorant l'existència de la noia? Més que mai, li fan rodar el cap els pares morts i els pares vius, l'amnèsia que comparteix amb la Jordina, que el seu fill, quan neixi, sigui exactament el seu contemporani, que es giri cap a on es giri sempre hi hagi una contradicció...

Com solucionar-les?

2

És la tarda del seu tercer dia prop de la Natàlia quan se li acut la manera d'eliminar radicalment una d'aquelles impossibilitats que l'amoïnen i que ja discutí més d'un cop amb la Jordina: que als vint-i-dos anys trobés a les golfes uns papers escrits el cinquanta-u per un noi que aleshores encara havia de néixer i que no aniria al passat, a escriure'ls, fins després d'haver-los deixat al canterano.

Si tot ha anat com la noia pretén, en aquest instant i fent abstracció del darrer, escrit la vetlla de parir la Natàlia i que ell no pensa pas redactar, aquells papers ja són al calaix secret, indestorbats, perquè falta molt de temps fins que ella els descobreixi. I no els descobrirà mai, pensa, si ell, ara, entra a la casa i els retira i esquinça. Ignora com aquest acte pot afectar les seves relacions amb la Jordina, quan inevitablement torni a l'any setanta-tres, però en el pitjor dels casos hi ha les notes que els permetran de retrobar-se, tal com ha estat previst.

No ho vol ajornar i, com que la Natàlia, ho té observat de les dues nits anteriors, té una dormida profunda i prolongada que no s'interromp ni un sol cop, és aquella mateixa matinada, a dos quarts d'una, que emprèn el viatge fins al carrer de Castellnou, avui en un taxi que troba a la plaça d'Espanya i que el durà fins al carrer dels Vergós. Tanmateix, per salvar-se d'un imprevist i evitar enquimeraments a la noia si per atzar avui es despertava, abans de sortir li deixa una nota a la tauleta de nit, dient-li que estava una mica nerviós i és a fer una volta. Pot sorprendre-la aquesta captivença inhabitual, però els mots la tranquil·litzaran.

A Sarrià, fa a peu els cent metres i escaig que el separen de la torre, la tanca de la qual salta pel mateix indret que, en sentit invers, escalava dies enrere, avui perseguit pels lladrics d'un ca relativament distant que, si bé no l'amoïnen, l'obliguen a fer una pausa al jardí, fins que s'apaivaguen.

La casa és fosca quan l'examina des de fora, i després, en obrir la porta sense cap pega, l'acullen la mateixa obscuritat, el mateix silenci. No encén cap llum, ni la pila que porta, però recorre molt a poc a poc el passadís i amb la mateixa lentitud puja les escales i tomba aleshores cap a la porta de les golfes, prop de la qual se serveix per primer cop de la lot. A l'altra banda, tot sembla exactament igual com quan l'hi

acompanyà la Jordina, i tampoc no ha canviat res dalt, on només s'observa que hi ha més pols.

Aquí pot servir-se del llum sense por, però el torna a apagar quan les frontisses del moble grinyolen tènuement, no prou per despertar ningú però sí per enquimerar-lo fins que la quietud, persistent, el fa moure de nou i acabar d'abaixar la tapa que sostenia, sense deixar-la reposar en el braç de fusta, que no ha estirat. És amb l'altra mà, sense deixar la llanterna altra vegada encesa, que busca el calaix ocult i en palpa l'interior.

Els papers hi són, i s'assegura que els recull tots abans d'entaforar-los a la butxaca del pantalons, on després, quan ha tancat novament el canterano, els estreny entre els dits, com per evitar que li caiguin en davallar les escales, aturar-se uns moments a ran de porta, escoltant i, en no sentir res, obrir-la i tancar-la de pressa. Fora, pensa en aquell comentari que sembla fet en èpoques molt remotes, quan deia a la Jordina que potser entraria al seu dormitori de nena a veure com dormia.

Però no ho fa, ni ho podria fer; tot d'una, de sota una porta, un raig de claror es propaga pel terra i sent la remor d'una escurada de gargamella i, immediatament, unes passes. S'escorre cap baix tan ràpid com li ho permet la fosca que no gosa trencar i s'aplana contra la paret, darrere un moble vagament protector, quan algú surt del dormitori dels pares. Deu ser l'home, que després tanca una altra porta, la dels lavabos.

Dos minuts més i ja és al jardí, d'on salta al carrer en veure'l desert i, Milanesat enllà, s'allunya cap a la Via Augusta a la recerca d'un taxi que no troba fins prop de General Mitre.

Ja són dos quarts de tres quan, havent comprovat que la Natàlia continua adormida, recull la nota i, a la comuna de l'eixida, va esquinçant tots els papers a trossos petits que engega avall, cap al pou mort que hi ha sota; encuriolit, potser una mica desassossegat, es pregunta, ara, què deu haver passat, o què passarà amb la narració de la Jordina. Pot ser que, mentre en un moment hi ha hagut uns escrits que ara resulta que han estat destruïts en un temps anterior al que foren llegits, quedi encara una versió que sense els papers no pot existir? I si no queda, perquè mai no ha estat redactada, com s'explica que la conegui, ell?

En abandonar la comuna s'adona que, fet i fet, no és tan segur que hagi resolt una contradicció, i és amb aquest ànim inquiet que torna al costat de la noia, la qual, adormida i tot, sembla que noti la seva presència i es mou, arraulint-se contra seu. I a ell el conforta sentir-la tan pròxima, però encara es queda molta estona despert, ponderant si, en lloc de solucionar alguna cosa, no ho embolica tot.

Més ho enreda l'endemà, quan es veu obligat a sortir contra el seu grat, car la Natàlia avui se sent «una mica fluixa», com diu en despertar-se d'aquella llarga dormida que havia d'ésser reparadora, i ell li significa el seu propòsit de quedar-se a fer-li companyia.

—Se'n farà càrrec, que no hi vagi —contesta quan la noia s'enquimera, temorega que, si fa massa festes, el vell per al qual treballa pot decidir-se a prescindir dels seus serveis—. Sap que estàs embarassada i que se t'acaba el compte.

—Una estona, però, vés-hi. Que vegi el teu interès.

—No és com la fàbrica, això, Natàlia —li fa observar.

—Saps que patiré més si et quedes que si te'n vas. Si em trobava malament de debò seria una altra cosa.

—Faré com l'altre dia, doncs: hi aniré havent dinat. Però que consti que no està bé que em treguis del teu costat, i menys encara del llit.

Ella, que estava de panxa enlaire, s'aboca a la seva banda i l'abraça.

—No te'n trec, Damià. Si jo també t'hi voldria sempre...

—Al llit? —li somriu ell, intencionat.

—Ja m'has entès. Hi estic tan bé, amb tu! Si mai em passa res...

—Què t'ha de passar? —la interromp amb la veu gairebé escanyada per l'angúnia que li provoca aquell comentari.

—Sempre poden passar coses —diu ella, realista—. Si em passa res —reprèn—, vull que sàpigues que mai no m'hauria pensat que podia ser tan feliç. Per tot — recalca, i abaixa una mica la veu—. En aquest llit... Damià —s'ennuega—, fins i tot ara, tal com estic, et vull.

—I jo a tu, Natàlia —xiuxiueja sense mentir, profundament sorprès que pugui desitjar-la físicament mentre el glaça l'angoixa.

I tot d'una pensa: i si aleshores ho vam fer? I si un matí, com avui, a pocs dies del part, no ens vam saber dominar i per això es morí? En algun llibre, no recorda si escrit per algú prou competent, ha llegit que una dona pot copular, sense altres limitacions que la de la positura, fins al darrer moment; però és cert? No podria ser que els orgasmes, si són particularment intensos, la regressin prou per afectar la criatura o les condicions orgàniques de la partera?

Es voldria convèncer, ara, que un coit de darrera hora fou l'origen del desastre, i engreixar així, a poc a poc, aquest petit punt d'esperança que acaba de néixer i que es va eixamplant durant tot el matí i les primeres hores de la tarda, fins que en sortir i anar pujant ciutat amunt per tal d'entretenir el temps fins al vespre, es troba a la carretera de Sarrià, cantonada a París, i, de cop i volta, temptat per la proximitat del carrer de Buenos Aires, té l'acudit de fer-hi una visita.

Hi falten, com veu de seguida, els grans magatzems i moltes cases que l'any setanta-tres ja fa temps que són construïdes i habitades, i aquella de la qual va anar-se'n no fa gaires dies amb la maleta a la mà i amb l'excusa que acompanyava la Jordina de vacances, sembla més nova, gairebé com acabada d'estrenar.

Mira enlaire, cap a les finestres buides del seu pis i cap a les del pis del costat, on hi ha un noi ja adolescent que no coneix, però no s'atura, sinó que prossegueix fins a la Diagonal, on vacil·la un moment abans de retrocedir, disposat ja a abandonar el barri... I llavors se'ls troba pràcticament cara a cara.

El seu pare i la seva mare, de bracet, ella amb un vestit de jaqueta fosc que la fa molt esvelta i elegant, somrient d'alguna cosa que li diu el seu marit, un xic inclinat i, bo i que parli, amb la cigarreta a la boca. Ni el miren, ni s'adonen de la seva presència, ja que res no els permet d'identificar el fill que ella tot just espera...

I ara sí que s'atura, bocabadat i amb la cara com extraviada, tan esbalaït que li costa de reprendre el moviment per tal d'avançar darrere d'ells, que ja s'allunyen xano-xano, sobrepassar-los i, més enllà, girar-se com qui repensa el seu camí i, en fer-ho, fitar el ventre de la dona.

És llis. Cap vestit, i menys encara una jaqueta cenyida com duu, no podria dissimular un embaràs; ni tan sols la més discreta de les inflors que, amb l'ajust de cotilles o faixes, possibilita a algunes noies solteres d'amagar que ja han folgat amb el mascle de l'espècie. No hi ha cap rodonesa en aquesta panxa de la dona que demà passat el parirà, l'hauria de parir, i l'ha parit de sobra l'any setanta-tres, quan conviu amb ella, vídua de l'home que l'acompanya i que presumptivament l'ha prenyada.

En algun lloc hi ha un frau, en algun moment algú ha fet trampa. O bé... L'estremeix la idea que en tornar al seu temps ja no serà potser en Ricard Sureda i Ribes, fill d'en Ricard i la Carme, sinó, de nou, en Damià Borràs, fill d'en Jeroni i l'Eulàlia, morts no fa gaire, assassinats, i sorprenentment resurrectes d'aquí a vint anys, quan conviurà amb ells i, una tarda, acorralat per la policia, tornarà al passat a matar-los.

No. Divaga. L'any setanta-tres no pot repetir-se allò que s'esdevingué l'any setanta-dos; ara ja forma part del seu propi passat i, segons la Jordina, no hi pot entrar. No importa, però. Importa més que, s'ho miri com s'ho miri, ni en Damià ni en Ricard no tenen pares, o són uns altres que van donar, alhora, un noi a cada parella, si no un mateix fill, successivament, a dos matrimonis, als Borràs quan ja eren difunts per obra d'un no nat i als Sureda perquè pogués viatjar al passat i prenyar-hi una noia que ja només té dos dies de vida quan fa més de vint anys que és morta...

Algú té la clau d'aquest misteri, o d'un fragment d'aquest misteri. La mare, naturalment... Caldrà que la interrogui de seguida que torni, si torna; que li digui d'on surt, en quin ventre fou engendrat, on són els pares autèntics que hi ha o hi ha hagut en algun lloc, i que els busqui. Però i si l'any setanta-tres ja no viuen?

Impulsivament penetra en la casa, disposat a fer l'encaix per parlar immediatament amb la mare, però llavors, ja a l'entrada, s'atura i retrocedeix. Què li avançaran, un parell de dies? I, a la Bordeta, la Natàlia l'espera.

En arribar a casa ja ha aconseguit d'asserrenar-se prou perquè no se li noti res i, un cop ha sopat i ha rentat els plats, quan la noia ja és al llit i es queda una estona sol, fingint que vol llegir, àdhuc comença a admirar-se del desconcert amb què ha reaccionat quan les peces del joc anaven encaixant. Ara és clar, li sembla, que ni

l'Eulàlia, esposa d'en Jeroni, ni la Carme, muller d'en Ricard, no han infantat en cap moment. Respectant encara el misteri del temps, que bé li caldrà atacar més endavant, amb la Jordina, li és fàcil, si no còmode, veure's com un noi adoptat pels Borràs en la versió temporal en la qual viuen i pels Sureda en la versió que els vol difunts. Això explica que, un cop morta la parella, en Damià, que els tenia per pares, continués vivint. Procedia de l'any setanta-dos i no podia ésser liquidat fora del seu temps, en aquella època anterior a la seva naixença i a la qual havia viatjat sense fer res que posés en perill la seva existència. Però era una anomalia que calia corregir. Ho va fer la «lleï» que no permet d'entrar en el temps propi, la qual fou aprofitada per situar-lo en la segona versió, com a fill dels Sureda que l'adoptaren quan els Borràs, que devien tenir precedència, no eren ja d'aquest món. A partir d'aquell instant desapareixia l'únic que restava de la primera versió, el seu record, car el noi que emergí de nou, ara l'any setanta-tres, havia hagut de viure per força la segona.

I, en referència a ell, l'havien viscut també totes aquelles persones amb les quals estava relacionat des del moment de la seva naixença o, més aviat, des que l'adoptaren els Sureda. Però quedaven les del període anterior al seu temps, corresponent al viatge, com la Mercè, la qual no el podia haver oblidat, segons la teoria esbossada per la Jordina, perquè el noi era una part de la seva vida d'aleshores, no afectada per cap de les circumstàncies posteriors. Exactament el mateix hauria passat amb la Natàlia en el cas de no morir en deslliurar. Era intel·ligible, ara, ni que fos tan inversemblant, que ell, Ricard, pogués ser contemporani del seu fill.

Consirós, pondera quantes històries tan estranyes com aquesta pot haver-hi, o haver-hi hagut, sense que ningú en sàpiga res, ni els mateixos protagonistes, si d'altra gent, en el transcurs del temps, han descobert el secret del viatge. Que la seva hagi «transcendit» pot agrair-ho a la previsió d'en Damià, a la seva pròpia previsió, doncs, quan decidí aprofitar una circumstància excepcional, l'existència del canterano, un calaixet ocult del qual no seria obert fins al cap d'anys, per deixar-hi els papers que la seva inseguretats li aconsellava d'escriure. Sense acudir-se-li, certament, que la destinatària d'aquells documents els llegiria en aquella versió temporal que li feia oblidar l'amant tan estimat en la versió des de la qual en Damià se li adreçava.

En aquest moment li dol haver destruït, amb la seva intenció de resoldre o d'eliminar allò que li semblava una paradoxa, unes notes que ja no en constitueixen cap, si dóna els seus raonaments actuals per bons. El material escrit no és una cosa que ha passat d'una versió a l'altra, contemporània i incompatible, sinó quelcom d'un temps que precedí l'existència de la versió alternativa i és, així, de quan només n'hi havia una. La seva presència al canterano de les golfes l'any seixanta-cinc, quan la noia trobà els papers, és tan natural com si els hi hagués posat, després d'escriure'ls, la Mercè o qualsevol altra persona que, l'any cinquanta-u, vivia en el seu temps normal. La paradoxa que hi veia la creava, únicament, el fet de pensar en una vida des d'una altra.

Ara, assegut al menjador-cuina del pis de la Bordeta, moments abans d'anar-se'n a dormir, no tem ja que la Jordina no el recordi ni que ell emergeixi en una tercera versió; a diferència d'en Damià, no ha alterat res de vital; s'ha limitat a informar-se. Sí que el preocupa, però, aquella destrucció feta a la lleugera, car és ara, passi el que passi, li sembla, que hi haurà una paradoxa real. Si la noia no sap res dels papers, no poden haver-se conegut, o reconegut, a la comuna de la clínica; si, en canvi, el coneix, caldrà preguntar-se com els pot haver llegit el seixanta-cinc quan avui, el cinquanta-u, han estats retirats d'on els havia de trobar.

Només hi ha una manera d'esmenar l'error.

Tot just són les deu del matí quan, ben proveït de paper que ha comprat en un establiment de la Creu Coberta, s'instal·la en un lloc discret i arrecerat de Montjuïc, darrere on es dreça el Museu d'Art de Catalunya, disposat a reconstruir tan bé com pugui les pàgines que esquinçà. Sap que no li cal enquimerar-se per la Natàlia fins a la nit, i li sembla que amb set o vuit hores pot fer un resum prou suficient, incloent-hi aquella darrera nota que, aquest cop, serà escrita abans no tinguin lloc els fets als quals es referirà.

No li importa ésser infidel en alguns detalls no essencials, puix que sap que no pot contradir-se, ni contradir la narració de la Jordina, la qual serà escrita no pas d'acord amb el que deia en Damià, sinó amb el text que ell redacta. Si hi ha lleugeres discrepàncies amb la que llegí dies enrere, al setanta-tres, ningú, fora d'ell, no pot notar-les.

Escriu seguit, amb relativa fluïdesa i amb l'esperit vagament irònic; ara tot el futur, del qual forma part el seu present actual i, doncs, el mateix fet d'escriure, reposarà sobre allò que, al capdavall, és una falsificació. Encara troba més irònic que calgui fer-la perquè res no canviï.

S'ha endut un entrepà de casa, el negligeix fins a quarts de quatre, quan es concedeix un repòs i s'aixeca a estirar les cames i a fer-se passar el fred que, a poc a poc, se li ha anat ficant als ossos. És un dia clar, assolellat, però des de bona hora circula una brisa fina que ara, amb la davallada del sol, s'accentua prou per començar a molestar-lo. Tot i el que ha treballat, li queden dues hores llargues de feina.

Enllestirà a tres quarts de set, a l'estació del metro de la plaça d'Espanya, on davalla a les cinc, quan els dits se li enrampen bo i que, sovint, hi projecti l'escalfor de l'alè. Assegut en un banc, a l'extrem de l'andana, lluny d'on s'apinya la gent i ara embolcallat per una humitat càlida, animal, que contrasta amb l'airet pur de fora, al capdamunt de la muntanya, repassa llavors la vintena llarga de planes que ha cobert de lletra menuda, sense esmenar-hi res.

Tindria temps, encara, d'atansar-se al carrer de Castellnou a deixar-hi el manuscrit, però s'estima més ajornar-ho fins l'endemà. Està cansat, li fa mal l'esquena de tenir-la tantes hores inclinada endavant, en una posició més incòmoda

que quan treballa al seu estudi, on disposa d'una taula alta, de dibuix. Prolonga, doncs, la seva estada al soterrani, contemplant ara els viatgers que surten del metro i hi entren i dels quals el separa aquest secret del viatge que, si posseïen, instauraria un caos monumental fins i tot prescindint que, com temia el pare de la Jordina, hom podria servir-se'n amb finalitats bèl·liques, destructives.

Pensa en la Jordina, en la Natàlia, en aquests dos amors destinats, l'un a durar fins que sigui, potser anys, i l'altre a convertir-se en nostàlgia d'allò que hauria pogut ser. I recorda també la Mercè, amb la qual juga, de la qual secretament es burla, quan va acollir-lo llavors que era jove i, com sap ara, l'estimà molt més que no devia creure en Damià quan hi convivia. Ara és una dona madura, de quaranta-i-tants anys, però el vol encara, el torna a desitjar, i se li ofereix sense que gosi dir-ho amb franquesa per por de ser ridícula i sense adonar-se que, amb les seves provocacions, encara ho és més. En aquests instants hi pensa amb tendresa i li sembla que ha fet mal fet de no complaure-la.

I la mare... No, no és el moment, es diu. Ni el de la Mercè, o de la Jordina. És únicament el de la Natàlia, per la qual voldria tornar quan ja sigui morta per tal de fer que visqui sense ell.

3

Tot està previst, però no tot es repetirà amb fidelitat. Quan la noia sent els dolors que, com creu, anuncien el part i demana la llevadora, ell només corre fins a la porta i escales avall. Al carrer, s'ho pren amb calma. Sap que en Damià va precipitar-se, potser mig cregut que la Natàlia era capaç d'infantar tota sola, en la seva absència, però ell, que no té aquest temor, busca tranquil·lament un bar amb telèfon públic, des d'on truca a la dona, la qual, en lloc de dir-li que acudia de seguida, com s'imaginava, li fa tot de preguntes que contesta amb serenitat, sense impacientar-se, si bé, quan sembla que ella vacil·la, li recorda que, al capdavall, la partera ja ha acabat el seu compte.

—Molt bé —acaba la llevadora—. Porti-la a la clínica, on ja em trobaran.

Torna, doncs, al pis, on la Natàlia ara seu al caire del llit amb la bossa, ja preparada, als seus peus. Els dolors continuen i, mentre baixen les escales, s'ha d'aturar dues vegades i es queixa:

—No sé si hi arribaré...

Ell, que la té abraçada per tal d'evitar que caigui si entropessa, l'anima i, en ser a baix, la deixa asseguda al segon graó mentre surt a buscar un taxi en la desolació del carrer. Llambrega amunt i avall i, en no veure'n cap, se les emprèn amb lentitud cap a la plaça d'Espanya, girant, però, de tant en tant el cap per veure si en ve algun en direcció contrària.

A cent metres de la casa retrocedeix, per no allunyar-se'n massa i, en arribar a la porta, mira cap dins, on la noia continua al mateix lloc, ara amb els colzes repenjats contra els genolls i el cap entre les mans, quieta, com si ja no sofrís.

És que els dolors s'han apaivagat, li diu al cap d'uns minuts, quan a la fi ha distingit un taxi i ha estat a punt de perdre'l, car el taxista, obligat a frenar perquè el noi saltava a la calçada, li comunica que va de tancada a despit del llumet encès, que no pot apagar. Venturosament es repensa en saber que el passatger serà una dona a punt d'infantar, i és prou amable i tot per sortir del vehicle i mantenir la porta oberta, al peu de la qual, quan la Natàlia hi entra, fa un comentari que vol ser humorístic i potser és preocupat:

—No m'ho faci aquí, que no reuneix condicions...

És un home garlaire que, un cop ha engegat, els distreu amb la història d'un altre part ja vell de quinze anys, el de la seva dona, que, poc entrenada, comenta, va tenir la criatura gairebé al replà de casa, quan se n'anava a comprar al veïnat.

—És clar que li faltaven quinze dies... De comptar no n'ha sabut mai gaire.

Amb prou feines si l'escolten, la noia abatuda contra l'espatlla del xicot, que l'abraça novament i, amb l'altra mà, prem la seva quan ella té un altre esqueixament i s'ha de mossegar els llavis per no cridar. Però ja no es repeteix, i al cap d'un moment fins té ànims de somriure-li i de tornar-li la pressió dels dits, que continuen enllaçats.

Sembla més lleugera quan baixa del cotxe, de nou atesa per la sol·licitud del taxista, que, un cop ha cobrat, els desitja molta sort abans d'entrar a la clínica.

—I que sigui noi! —afegeix quan ja són a la porta.

La llevadora, que hi viu més a prop, ja els espera al despatx de l'administració, on cal formalitzar uns papers d'ingrés que la mateixa infermera de servei va emplenant amb lletra grossa, lenta i molt ben dibuixada. Però res no corre pressa, com demostra l'examen a què després és sotmesa la Natàlia i corroboren les respostes que fa a les preguntes de la dona, la qual els assegura que poden posar-se tranquils fins al matí pel cap baix; la noia encara no ha trencat aigües.

Tanmateix, abans d'anar-se'n, dóna instruccions a la infermera que l'ha assistit, una noia ja gran i d'aspecte competent, amb ulleres i una ombra de bigoti, el nom de la qual de seguida fa dreçar l'orella a en Ricard. Seria massa estrany que en aquella època, a la clínica, hi hagués dues Sares. Per força deu ser, doncs, la Nonell que ara, al setanta-tres, viu al carrer de Caponata.

Se n'acabarà de convèncer en el transcurs de la nit, quan, un cop adormida la Natàlia, prop de la qual ningú no li ha negat el dret de quedar-se, surt a fer una volta pel passadís, entra a orinar a la comuna on ja no es trobarà mai més amb la Jordina i, en abandonar-la, la veu sortir d'una habitació on deuen haver-la cridada i posar-se en una menuda cambreta que no tanca en asseure's davant un llibre que té obert sobre la taula.

Se li adreça amb l'excusa de demanar-li'n un altre per entretenir-se mentre la seva companya, com recalca, dorm, i allarga la conversa per tal de reforçar la seva

memòria i fer que recordi, doncs, quan l'any setanta-tres la Jordina acudirà a casa seva a interessar-se per aquell part i les seves conseqüències. I ella, que només disposa d'aquell llibre i és una xicoteta amable, el deixa parlar, contesta les seves preguntes sense sorprendre's que se li adreci com a senyoreta Nonell, probablement perquè es pensa que la llevadora ha pronunciat el seu cognom, i li recomana que no es posi nerviós amb l'espera; tot anirà bé.

També ho diu el metge, a les vuit, quan ell ja fa hores que torna a ser al costat d'una Natàlia més preocupada per la nit que li ha fet passar, assegut a l'habitació i sense dormir, que no pas pel deslliurament que creia tan immediat i que l'home encara ajorna.

És un individu baix, carregat d'espatlles i de capteniment meticulós quan al seu torn examina la partera, l'ausculta, li toca repetidament el ventre amb les seves mans adiposes i d'ungles molt retallades, i acaba per concloure que la criatura s'ho pren amb més calma que ells.

—Ja sap el que es fa —diu, benhumorat—. Enlloc no estarà mai tan bé com on és ara.

Torna a abaixar la camisa de la Natàlia i la infermera, que ara és una altra, més jove i d'ulls esclarianats, li apuja la roba del llit. Girat cap a la llevadora, li pregunta, com si consultés un col·lega:

—Coincidim, senyora Alafara? —I quan ella afirma—: Entesos, doncs. Tots podem dinar sense presses.

Toca la galta de la noia, hi deixa reposar una estona el dors de la mà, com si amb aquest contacte cerqués una confirmació a allò que minut enrere ja li ha dit ben clar el termòmetre i, en separar-la, afegeix:

—Tot conforme.

La llevadora el segueix fora, amb la infermera, però als dos minuts entra de nou per dir-los que, un cop hagi enllestit una visita que té a les quatre, tornarà a la clínica per no moure's fins que tot estigui llest.

És en sortir aquesta segona vegada, quan tanca la porta, que la Natàlia li proposa:

—No cal que et quedis, tampoc. Ja veus que n'hi ha per hores.

—On vols que vagi? —pregunta ell amb una hipocresia obligada que li fa mal.

—Has d'esmorzar. I sobretot et convindria dormir una mica. —Li busca la mà, li somriu—. De debò, Damià. Estic bé, i hi ha aquesta noia.

Sap que no la veurà més, perquè durant la nit, mentre vetllava el seu son, s'ha dit que, un cop fora, ja no hi tornaria, però ara dubta que pugui deixar-la, i el combat que té lloc en el seu esperit deu fer-se visible, car la noia comenta:

—Fas més mala cara que jo... Creu-me, Damià.

No és això el que el decideix, però, sinó que pensa en els papers que ha de desar al canterano i que avui es penedeix de no haver portat ahir, en enllestir-los. Si no hi va ara, no tindrà cap més ocasió de posar-los-hi... S'inclina, doncs, i la besa als llavis amb tanta força, tan càlidament, que, en redreçar-se, ella fa:

—Mummmm...

El cor se li escanya de pena, però d'algun lloc treu forces per bromejar:

—Hi ha res a dir?

La noia ho nega, i mormola:

—T'estimo.

—També jo, Natàlia...

I li cal girar-se de pressa, fugir, per no esguerrar-ho tot.

Com que no ha hagut d'escriure res, a dos quarts d'onze del seu temps ja ha acomplert la missió, i és llavors, quan baixa de les golfes en la nit del dia de juliol que ha escollit per entrar en una torre solitària, potser perquè els Artola fan vacances, que el record dels darrers mots bescanviats amb la Natàlia tornen a fer flaquejar el seu ànim. Es repeteix que no la pot assistir, que ni tan sols no presencià el desenllaç, posterior al moment en què, a punt d'entrar a la seva època, li caldrà abandonar l'habitació per tal de desaparèixer sense testimonis, i per això continua avançant i entra al salonet que la Jordina, a la mort dels seus pares, ha convertit en una cambra acollidora, on fa vida.

Obstinat a vèncer aquesta voluntat de retorn a la clínica, es diu encara que, si no s'erra, en un proper viatge la Natàlia l'espera en un jutjat, però no és prou. Ara és l'amant, la noia enamorada i gràvida d'ell que li somriurà amb tendresa; mai més, si ara se'n va, no ha de veure aquella mirada càlida ni ha de sentir aquella veu confiada que el subjuga, car no ha de repetir pas un encontre en aquella etapa, quan, amistançats, la condemna involuntàriament a morir...

A punt d'encaix, atura, doncs, el gest, la determinació, i, a grans gambades, surt de la peça, abandona la torre protegit per la fosca nocturna i, en traspasar la tanca del jardí, es trasllada novament al dia dinou de setembre del cinquanta-u, quan parpelleja, ferit pel raig de sol que, sobtadament, l'inunda.

Refet, no busca cap taxi que ara no necessita, sinó que corre cap a l'estació de les Tres Torres, a agafar el metro que, a dos quarts de dotze, el deixa prop de la clínica Barcino, on res no és com creia o s'imaginava, perquè a l'habitació hi ha un metge i una infermera que no coneix, tots dos abocats sobre la Natàlia, que crida i plora ensems, badada de cuixes i amb les mans com enrampades a un dels ferros travessers del capçal. Al fons del sexe, tan obert que sembla a punt d'esqueixar-se, s'hi distingeix una massa fosca que ella malda per expulsar. Els ulls semblen entelats i tenen una expressió fixa, sense parpellejar, que no s'altera quan el noi es mou ràpidament i, per darrere la infermera, s'atansa a l'espona del llit. Però ella, que conserva la lucidesa, el reconeix i crida:

—Que em moro, Damià!

—Natàlia...

La suor li xopa l'arrel dels cabells, el sota nas, el coll i la regatera entre els dos pits que exposa parcialment, i té la cara envermellida per l'esforç, que, intens i tot com sembla, no deu ser suficient, puix que el metge diu:

—Una mica més...

—No puc!

I el cul, que se sollevava, cau, les cuixes es tanquen vagament mentre separa una mà del barrot i, a les palpentes, busca la seva al moment que entra l'altra infermera, la que al matí substituïa la Sara Nonell. Deu venir de telefonar al tocòleg i la llevadora, perquè explica:

—No hi són ni l'un ni l'altre. Però la germana de la senyora Alafara diu que sap on és i que l'avisarà.

—Ha trucat a l'hospital?

—Sí, però ja havia sortit, i a casa no l'esperen fins a l'hora de dinar.

El metge torna a mirar cap a la partera, sobre un dels genolls de la qual reposa una mà la infermera que ell no coneix i, poc convençut, diu:

—Reposi una mica... Però quan el dolor torni no es planyi.

Sobre la tauleta hi ha una ampolla partida, una xeringa que fa pensar que deuen haver-li donat una injecció, però no ho comenta, sinó que pregunta:

—Què ha passat? El doctor Rems i la llevadora no l'esperaven tan aviat...

—Hauria d'haver parit, ja —rondina el metge—. La criatura...

L'interrompen els dolors de la Natàlia, que tornen. La mà s'escapa d'entre les seves i el cos, que un instant sembla que es recargoli, s'alça amb un gran impuls, els talons es claven en el llit i les cuixes se separen de nou, una d'elles dirigida per la infermera, mentre el doctor s'inclina sobre el ventre, reposa les mans a banda i banda, capbaix.

—Ara... Fort!

La noia serra les dents, que tot seguit obre per cridar, i la infermera, d'ulls esclarianats li eixuga la transpiració del front, de la cara que el dolor desençaixa.

—Més... una mica més —fa el doctor, i els artells de la Natàlia es posen blancs amb l'esforç que prolonga quan als cinc minuts de sofriment els dolors minven altra vegada i ella està tan cansada que tot just té esma de mirar-lo. Fins al cap d'una estona no mormola:

—No podré...

—És clar que sí!

—És el primer, senyora —diu el metge—. És el que costa més.

Costa tant, que la següent onada de dolors dura potser deu minuts, gairebé sense interrupcions, i el pitjor és que les forces de la pacient minven d'una manera visible; es nota en la seva cara, en el desmai de les mans que garfeixen blanament el barrot del capçal, en el sollevament del cos... El metge, inescrutable, aprofita un moment de calma per auscultar-la i, després, diu uns mots en veu baixa a la infermera. En Ricard se'l mira fins que els ulls coincideixen.

—No té prou espai.

—Espai? —repeteix, cellajunt.

—És el cap del petit. —Alça el braç i consulta el rellotge—. Potser caldrà treure-l'hi...

La Natàlia, que ara té els ulls tancats, no fa cap moviment, com si no l'hagués sentit, però en Ricard s'alarma:

—Com vol dir?

—Fòrceps —fa el metge, quasi adust—. L'esquinçarem una mica, és clar...

La noia plora, silenciosa, i només se n'adona per les llàgrimes que se li van esmunyint cap a la barbata, obrint solcs humits en la humitat de les galtes encara entresuades, i és llavors que els dolors la reprenen de bell nou i, esmaperduda, se li abraça amb un gest desesperat en lloc d'agafar-se al ferro travesser. Barboteja:

—No puc... no puc...

El metge, que s'enfada, la renya:

—Hi ha de posar més energia! I vostè vingui, que també pot ajudar —afegeix, potser per arrencar-lo dels seus braços, que, d'altra banda, ja el deixen quan la infermera del matí la subjecta pels canells—. Posi les mans aquí —assenyala— i quan senti que fa força, premi. Cal ajudar-la —reitera—. Aquesta dona se'ns afebleix...

No pregunta com ho ha d'interpretar; oblidant que el temps vola, obeeix les ordres del metge, inclinat sobre el ventre, prop de l'altra infermera que eixarranca més la Natàlia, a menys de dos pams d'una vulva que és incapaç d'identificar, una mena de gola enrogida entre la claror dels pèls que, més avall, desapareixen sota el replec dels llavis que tiben contra la forca, exposant la dolcesa de la vagina que brilla tènuelement tot i que sembla eixuta.

—Més... més... més... —va dient el doctor, que ara també sua, i la Natàlia crida, tot el cos tens i empenyent amb la força que encara li queda, alçant els seus dits que ja cedeixen quan continuen fent pressió a desgrat que el cap li roda i se sent com marejat per aquell sofriment que no minva, pels efluvis que li tapen l'esperit...

Al darrer moment, té encara prou consciència d'ell mateix per redreçar-se amb un gest brusc i fer-se enrere, mogut per un impuls de fugir, mentre la veu del metge, que canvia de to i de cop i volta sembla alegre, diu:

—Ara... així... una empenta més... Ah!

V. L'ORIGEN

1

L'habitació. Clara, blanca, deserta. Llit, taula, lavabo, cadira, radiador, finestra. L'oscil·lació de les parets, del terra, del sostre... Tanca els ulls, sacseja vagament el cap, els obre. El moviment s'accelera i hi entren els objectes, el propi cos que vacil·la i li cal apuntalar amb una mà que busca la paret mentre dintre seu parpellegen tot de llums que gairebé s'apaguen, estan a punt de fondre's i brillen de nou, feblement. S'enfonsa amb la paret que s'allunya, s'arrapa al lavabo que en surt com disparat i l'altra mà frega la cadira, la fa relliscar fins que espetega en caure, ell damunt, el cap contra la porta... Ziga-zagues d'ombra li mutilen el gest quan en la plenamar del vaivé enfila els dits cap als tres poms que s'alternen, se substitueixen, simultaniegen en alçades diferents, i els anul·la al moment de garfir-los o els desplaça a distàncies mínimes i inassolibles... No. Ara. La solidesa. El moviment. La lenta ascensió pel badall, pel caire polit, la llum que cluqueja, una dilació interior, el martell que bat les temples massa tendres, el desdibuix d'unes cames terriblement blanques i el crit ofegat...

La Jordina i una altra noia, més jove, compactes, immòbils contra la llum que les silueteja amb fermesa.

—M'he desmaiat?

—Sí.

—Gaire estona?

—Uns minuts. Com et sents, ara?

—Bé.

Mira al seu entorn, l'habitació més petita amb una finestra estreta i dues vitrines plenes de flascons i objectes que brillen...

—Et sembla que et pots llevar?

—Sí —i es mou per tal de redreçar-se, però la mà de la noia el frena.

—A poc a poc —recomana, i l'altra infermera pregunta:

—Et crido el taxi?

—Sí. I gràcies, Maria.

Sols, es miren, ell incorporant-se sense violència, i la Jordina diu:

—Com m'has fet patir! Què t'ha passat?

—Vaig voler quedar-me amb la Natàlia fins al darrer moment, i llavors... Estava a punt de parir i no podia.

—Ja ho sé.

—Ja ho saps? —se sorprèn, assegut al caire del llit.

—He parlat amb la Nonell i amb una altra infermera d'aquell temps... Volia dir què t'havia passat a tu. T'has abatut als peus de la Maria.

En Ricard es passa la mà pel front.

—Suposo que tot és a causa del mareig. No pas del de l'encaix, sinó... No pots imaginar-te com era, amb ella que patia d'aquella manera i nosaltres, el metge i jo, que pitjàvem. Un mal moment per traslladar-se. Es deuen haver combinat totes dues coses, aquella angoixa que sentia per ella i el malestar de costum... —S'esforça a somriure-li—. Però ja veus que he arribat bé. Què li has dit, a la teva companya?

—La veritat, que eres el meu xicot. Entre totes dues t'hem portat aquí... Ah! — sospira—. Quina sort has tingut que no hi hagués ningú, a l'habitació. Aquest matí havíem donat d'alta el pacient. Per què les fas, aquestes imprudències? Quan era tan segur i tan senzill tornar a casa... M'has fet passar molts nervis, Ricard. Perquè ho sabia i no podia fer res per evitar-ho.

—També sabies, doncs, que tot aniria perfectament.

—No. Allí sí, perquè tot havia passat, però aquí encara havia de passar. Podies ensopegar amb algú —li recorda.

—Va ser més bonic quan ens vam trobar a la comuna, és cert —pondera—. No ho has oblidat, oi?

—No he oblidat res, aquest cop. Ni tu.

—No —i mou la mà cap a la seva cama enfundada de blanc, li toca els genolls, i per sota l'uniforme, enfila els dits per les mitges, fins a la carn.

Des del llindar de la porta, que acaba de badar-se, la Maria diu amb una malícia que no sembla que s'avingui gaire amb l'expressió ingènua de la seva cara:

—Ja veig que es recupera... El taxi de seguida serà aquí.

Porta un abric penjat al braç i l'allarga a la Jordina mentre ell, que ha enretirat la mà sense pressa, s'aixeca i, ben fermat sobre els peus, com si no li hagués passat res, la segueix cap a la porta i, llavors, pel corredor, pel qual avancen amb la Maria, que no els deixa fins al vestíbul-saleta del capdavall, on ell la regracia i s'excusa:

—Perdona si t'he espantat...

—No ha estat res. L'important és que ja estiguis bé... i en bones mans —afegeix ullant expressivament cap a la Jordina.

Tots tres riuen i, després, escales avall, en Ricard comenta:

—És més eixerida que no sembla...

—Més que no et penses.

—Com li has explicat que fos aquí, a la clínica?

—Quan ha sabut que eres el meu xicot, no ha calgut explicar-li res més. Més estranyada estava abans, en veure que ronsejava.

—Com, ronsejaves?

—Ja fa estona que hauria de ser fora, Ricard. Fa tres dies que em van canviar de torn, i avui m'he entretingut per esperar-te. Ja t'he dit que sabia que tornaries aquí...

No t'imagines quin enrenou vas provocar, de moment. És clar que a l'últim tothom va acabar creient que havies deixat l'habitació sense que se n'adonessin. Ja t'ho contaré.

Li ho explica a la torre, on comença a parlar-li de la visita que va fer a la Sara Nonell, molt admirada que ara, al cap de tants anys, algú, o precisament ella, la Jordina, s'interessés per aquella criatura que personalment no havia vist néixer, si bé recordava l'ingrés de la mare i el xicot que l'acompanyava i que no era el seu marit. De com havia anat el part no se n'assabentà fins l'endemà, en reprendre el servei i quan tota la clínica anava plena de l'atac d'histerisme que tingué la Neus Bocana, la qual pretenia que el noi s'havia desmaterialitzat prop seu. És a dir, no ho va poder pretendre fins al cap d'una estona, quan ja s'havia recobrat, perquè de cop i volta va caure com morta als peus del llit.

—Sembla que de primer es van pensar que l'havien impressionat les circumstàncies del part, els crits de la Natàlia, que la noia s'esqueixés... Perquè es va esqueixar. El cap era massa gros, o potser ella tenia el pont una mica estret, no sé. El fet és que la Bocana va perdre el coneixement quan el nen sortia, i va caldre acudir a auxiliar-la sense desatendre ni la criatura ni la partera, que encara retenia la placenta. Tots anaven de bòlit i, de moment, ni van pensar en Damià, en tu, que eres allí, o hi hauries hagut de ser. Ningú no et dedicà un pensament fins que ella, en reviscolar-se, es va posar com frenètica, explicant un cop i un altre cop que t'havies fos... Els altres eren incapaços de recordar res amb precisió, tothom estava pendent de la Natàlia.

És clar, en saber que la Neus Bocana encara vivia, no n'havia tingut prou amb la contalla de segona mà i, com que la Nonell sabia on s'estava i s'avingué a donar-li l'adreça, s'hi presentà.

—Amb la Sara?

—No, sola. Elles dues, que s'havien relacionat força, després van renyir, i encara ho estan. Potser per això la Nonell em va advertir que no em fiés gaire del que contava, perquè era molt imaginativa. I la pobra dona no ho és gens.

—Devia voler saber per què li anaves a fer preguntes. Com l'altra...

—Sí. A totes dues els he dit que la noia aquella, la Natàlia, era parenta de casa, que al seu temps s'havia escapat amb un xicot i que jo ara havia conegut un noi que era o es feia passar pel seu fill. No sembla que hagin trobat estrany que aquest embolic m'intrigués, i la Neus menys que la Nonell, ja que és una ànima de càntir.

La va acollir molt bé en saber que treballava a la clínica Barcino, de la qual tenia molt bons records i que no hauria pas deixat, li assegurarà, si el seu xicot, en casar-se, no l'hagués volguda a casa.

—De primer em va caldre empassar-me tota la seva història. Matrimoni sense fills, marit distret i volàtil a partir del segon any, viduïtat solitària des d'en fa tres, quan ell va deixar-la sense ni cinc, només amb una pensió que ben just si li arriba... Misèries.

No havia oblidat res del que succeí aquell dia perquè encara ara, va confessar-li abans d'acabar l'entrevista, no estava tan convençuda com va fer veure que tot fossin imaginacions seves. Com podia impressionar-la fins aquell extrem un part, per laboriós que fos, quan ja estava prou bregada en coses pitjors? No, el noi, que era al seu costat, prement el ventre de la Natàlia, s'havia redreçat una mica, fent-se enrere, i ella observà que estava molt pàl·lid en mirar-lo sense deixar la cama de la partera, que, nerviosa com s'havia posat, tendia a tancar-les, dificultant encara el deslliurament, i aleshores, de sobte, va veure que es feia invisible. No va tenir ni temps de dir ui!, quan ja no era a l'habitació, sinó en un altre llit, on van portar-la...

—Com a tu —comenta, i ell diu:

—I del que va passar després, què en sap, o què en recorda?

—De la Natàlia?

—D'ella i del nen.

—La Natàlia no es va morir de seguida, com ens pensàvem, sinó al cap de dos dies. Va tenir unes hemorràgies molt fortes que, segons la Bocana, res no justificava si, com van dir els metges, no se li havia quedat gens de placenta a dintre... Ella creu que encara hauria pogut salvar-se si n'hagués tingut la voluntat, però no la tenia. Es pensava que l'havies abandonada, Ricard. No et veia prop seu i potser li van arribar alguns rumors del que havia passat i ella els interpretà a la seva manera.

—Em costa de creure. Hi havia el nen... Què se'n va fer, d'ell? Va anar a parar a un orfenat?

—No; se'l va emportar la família.

—Quina família?

—La d'ella, és clar.

—Si no es veien! I ara ho puc assegurar perquè ho sé de primera mà. Durant aquesta setmana que hem conviscut, no ens hi hem referit ni un sol cop, a aquesta gent.

—Només et repeteixo el que m'ha dit la Neus, que no s'ho deu pas inventar. I fixa't que coincideix amb el que et va contar la Mercè. —I raona—: No seria tan estrany que els fes avisar, en trobar-se tan sola...

—He estat a casa la madrastra, Jordina —li oposa el noi—. Ja saps com va reaccionar, quina mena de dona és... No, aquí hi ha un embolic, com amb tot el que es relaciona amb mi, perquè tu encara no saps el pitjor.

Ella se'l mira, alerta.

—El pitjor? Què has esbrinat?

—Doncs això, únicament: que els Sureda no són els meus veritables pares. Què et sembla?

Però no espera resposta, sinó que li ho aboca tot, contant-li fil per randa l'experiència viscuda, tan arrossegat pels seus sentiments que no li oculta ni la seva amor per la Natàlia ni allò que es proposava especialment de reservar-se: la segona

redacció dels papers que ella trobà al canterano vuit anys enrere i que ara li fa treure d'on els guarda per tal de comprovar que existeixen verament.

La Jordina, tanmateix, conserva la calma fins i tot quan li confia, incapaç de contenir-se, la seva temptació de tornar al passat i establir amb la noia una mena de relació que li eviti de quedar prenyada per les seves obres i, doncs, la salvi de la mort. Tan sols després s'adona que pot haver-la ferida amb la seva vehemència, però ella ho nega.

—No, Ricard. Potser és perquè t'estimo que ho vaig entenent... Estic engelosida, sí, però al mateix temps m'agrada que siguis d'aquesta manera.

I ell, més tranquil·litzat, diu:

—És l'únic de positiu que n'hauré tret, de tota aquesta aventura: conèixer-te, estimar-te i que m'estimis.

—Ja ens coneixíem —li recorda la Jordina, i li agafa les mans—. En un moment o altre, potser quan tot just eres un adolescent, et vaig seduir.

—Llàstima que mai no sabrem com!

—Suposo que no... Hi ha d'altres coses, en canvi, que sí que les podem saber.

Però en Ricard, que continua mostrant-se pessimista, posa límits a aquella confiança:

—Només que sóc un noi adoptat, si de cas.

—I també què va passar amb el teu fill.

—No. Qui ens queda, per preguntar-li-ho? Potser la llevadora, si la trobàvem.

—Hi vaig pensar —fa la Jordina—. La pega és que la Bocana no recorda el seu nom ni on vivia.

—Alafara —la interromp ell.

—Com?

—La llevadora. Es diu Alafara. Recorda que hi he tingut tractes.

—Falta que sigui viva.

—Era relativament jove; cap als quaranta.

—Hi ha una altra manera, Ricard... Per què no vas a trobar la Mercè l'any cinquanta-u?

Ell es queda parat.

—Vols dir?

—És la cosa més segura, i la més ràpida. Si hi vas avui, en qüestió d'hores ho podem saber tot.

2

Aquí no hi ha la clau al pany, però la porta és ajustada i es limita a tustar amb els artells mentre ja l'empeny i entra als baixos submergits en la penombra; no hi ha prou

llum fora ni crema l'electricitat, dins. Ha ensopegat un dia de restricció i la Mercè no s'ha preocupat d'encendre cap espelma, cap quinqué, potser perquè fa estona que ha sortit. La vella, en canvi, seu a l'altre extrem del menjador, tocant la porta de l'eixida, perfilada contra la mica de claror cap a la qual ell avança després d'haver cridat inútilment.

No el sorprèn cap impressió de familiaritat, però recorda allò que deia en Damià en els seus papers i, quan s'hi atansa, comprova que té uns ulls encara intel·ligents, l'expressió dels quals, en veure'l, li fa pensar que l'identifica sense esforç i que l'acull amicalment. És per això que, amb un gest afectuós, reposa uns segons la mà en la seva espatlla i li somriu en saludar-la:

—Hola, àvia!

Sap que no li pot respondre, però l'esguard sí que sembla que ho faci, i fins i tot diria que l'encoratja a parlar. Tanmateix, no té temps d'adreçar-li cap més paraula: les tres bombetes del llum que penja sobre la taula s'encenen i, simultàniament, se sent el cop de la porta del carrer.

És la Mercè, que entra precipitada amb una bossa de xarxa dins la qual hi ha quelcom embolicat.

—Era aquí davant i t'he vist... Quin sant s'ha penjat?

—Que jo sàpiga, el darrer va ser sant Judes —bromeja—. Per què?

—Fa temps que no em feies dues visites tan seguides...

Ha contornejat la taula, on deixa la bossa sense aturar-se, i el besa als llavis amb una boca fresca que té gust de menta, com si s'hagués menjat un caramel.

—Llaminejant, oi? —li diu.

I la noia treu la llengua, a la punta de la qual encara es pot veure la resta de la llepolia. Després enretira una cadira de la taula, s'asseu:

—Deixa que em tregui les sabates, que em maten. Com va tot? La Natàlia, el petit...

—Molt bé... Normal.

Observa com cavalca una cama sobre l'altra i s'inclina a llevar-se el calçat. Les mànegues de la brusa, fins sota el colze, se li enfilen, revelant els braços molsuts que tornen a quedar parcialment coberts quan redreça de nou el bust, ja descalça, i el mira:

—Si fossis un bon minyó em portaries les sandàlies... Són al bany.

Hi veu la bàscula on, segons en Damià, es pesa cada matí, i dues tovalloles molt matxucades, no gaire netes, una d'elles a punt de caure a terra, unes peces de roba interior al bidet i unes mitges que pengen del braç de la dutxa. Exactament com podia haver-s'ho imaginat.

Fora, ella continua en la mateixa actitud, els llavis vagament oberts en una mena de somriure reservat que li fa preguntar:

—Què penses?

—No res... —Però ho desmenteix de seguida, en dir—: Et quedes?

—Ja saps que no, Mercè —contesta, perquè és la resposta que hauria fet en Damià i, d'altra banda, no vol passar-se tota una nit al cinquanta-u.

Ella, acostumada, s'ho pren bé, amb un petit arronsament d'espatlles resignat, sense insistir. Li demana:

—Me les poses?

Flecta un genoll amb una de les sandàlies als dits i la noia hi introdueix el peu de la cama que cavalca, espera que la cordi i, canviant de posició, li ofereix l'altre peu mentre s'inclina més, prou per agafar-li delicadament les mans quan ell ja ha enllestit i fer-les-hi remuntar amb lentitud cap als genolls, on en Ricard, dòcil, les reposa, mirant-la, atret per aquella expressió falsament vergonyosa del rostre que tan bé coneix en la dona de quaranta-i-tants anys i que en la Mercè d'ara no és ni més ni menys espontània, bo i que sembli, paradoxalment, posseir una malícia més ingènua.

Sent la pressió dels dits que l'acuiten a seguir endavant, veu el lleu moviment de la cara que l'hi anima, però aleshores recorda la dona asseguda potser a dos metres de distància, al seu darrere, i mormola:

—L'àvia...

—Ja saps que li agrada que m'estimis.

Ho devia saber en Damià, però a ell, Ricard, el desconcerta i el fa vacil·lar a desgrat del desig que les disposicions de la noia li despertin, de com li resulta d'agradable el tacte de les cuixes molsudes i càlides, una emoció contra la qual prova de lluitar quan protesta feblement:

—Potser ens ho pensem...

La Mercè aprofita que tingui la cara alzinada per esclafar-li la boca amb els llavis, però després es redreça i li xiuxiueja:

—Anem al dormitori, doncs...

És potser al cap de tres quarts, quan encara la té abraçada i la sent terriblement entendrida pel goig que acaba de donar-li, que li diu:

—Mercè...

Ella el besa, com si respongués a una carícia més de les moltes que s'han fet, i en separar els llavis el toca, li recull la mà perquè li palpi les mamelles.

—T'agrada?

—Molt, Mercè. Sempre m'ha agradat.

—Encara que hi hagi la Natàlia?

—Sí. I el teu amic.

—Per què no et quedes, doncs?

—Potser un altre cop, més endavant... Et volia demanar una cosa, Mercè. Una cosa que només et puc demanar a tu, perquè et tinc tanta confiança...

La noia se separa una mica per mirar-se i ell continua tocant-la, ara, però, amb una expressió pensarosa, greu.

—És sobre el nen que espera la Natàlia... —diu.

—El nen? —i s'incorpora al seu costat, atribolada per aquella sortida que no podia esperar-se—. Què li passa?

—No res. Però més val preveure-ho tot. Pensa en la meva situació. Em podrien detenir i empresonar... Imagina't que em tancaven i a la Natàlia, mentrestant, li passés alguna cosa. Ja sé que són poques, però encara hi ha dones que moren de part.

—No hi has de pensar, en això.

—Al contrari, hi he de pensar. Ja sé que és molt improbable que passin totes aquestes coses que he dit alhora, però tampoc no ho puc descartar. I, si així fos, podria ser que, en sortir, no sabés què s'ha fet de la criatura. En canvi, si hi havia algú que se'n preocupava...

La noia, que es mossegava una unglà, té un altre sobresalt:

—Què vols dir? Que l'adopti?

—No, no... No te'l donarien, a tu. Ets soltera, els teus mitjans de vida no són gaire clars, i de segur que tampoc no t'afavoririen els antecedents familiars.

—Què puc fer, doncs?

—Només una cosa; no perdre'l de vista. Entén, no vull dir que el vigilis, sinó que procuris saber què se'n fa perquè jo pugui retrobar-lo. Res més.

La Mercè, que ha acabat plegant les cames sota el cul, posa una cara capficada com rarament li ha vist posar i, com si s'ho digués a ella mateixa, reflexiona:

—I aleshores t'hauries de casar o d'amistançar amb una altra...

—No veig la relació.

—Doncs hi és. Què fa, un home, amb una criatura petita?

—Ah! —I aclareix—: Retrobar-lo no vol dir recuperar-lo. Ara, si no ho vols fer...

—Naturalment que sí! —protesta la Mercè—. Com si t'hagués negat mai res! Però em deixes enquimerada... Vols dir que no m'amagues alguna cosa?

—No, Mercè. Si hi havia res, t'ho diria. Ho faràs, doncs?

—No és que t'ho mereixis gaire —mormola la noia, assentint.

—Qui ho ha dit? —i allarga els braços, l'atreu al seu damunt.

Ja és més de mitja tarda quan torna emergir a la torre del carrer de Castellnou, prop d'una Jordina enquimerada que entreté l'espera davant la televisió. També deu haver provat de llegir perquè a terra, al seu costat, hi ha un llibre obert cap per avall.

—Ja era hora! —exclama, i tanca l'aparell.

—No he pogut evitar quedar-m'hi a passar la nit —confessa ell amb franquesa.

—Una nit una mica llarga...

Tanmateix, encara que el comentari i el gest siguin reprovadors, li somriu quan se li asseu a la vora i escolta amb interès les explicacions que el noi li dóna, prou abreujades perquè després comenti amb ironia:

—Versió expurgada.

—Jordina... —es queixa.

—No, si ho entenc... També jo tinc notícies, però les he pogudes obtenir sense... diguem sense fer cap sacrifici.

—Ja veig que estàs molestada.

—Doncs sí, i m'alegro que siguis tan perspicaç —fa, sarcàstica—. És tota la nit, Ricard!

Ell, un moment a punt d'excusar-se, alça la mà fins la seva cara i, com tants d'altres cops, li separa els cabells de la galta, la hi acaricia.

—T'estimo, Jordina.

—Quina barra! —protesta la noia, que no sap quin posat adoptar—. Et passes hores i hores al llit amb aquesta Mercè i...

—Sí. I t'estimo... Perquè t'estimo, és clar. Però saps per què més?

—No. I no sé si ho vull saber.

—Perquè tu també m'estimes —i, breument, li frega els llavis amb els seus, que no tenen temps de negar-se al contacte—. I encara per d'altres coses.

—Quines?

—Perquè em vas seduir d'adolescent, com dius, i no hi vas estalviar res.

La Jordina gairebé s'ennuega.

—Que no...

—No; res. Suposo que la Mercè és un bon jutge.

A ella la cara se li enfurrunya com si estigués a punt de plorar, de cridar, d'insultar-lo, però aleshores l'expressió se li metamorfoseja a través de frases ràpides que desemboquen en un llampec rialler dels ulls i dels llavis.

—Els altres, oi? Un o molts...

—Sí.

—I si ho vam aprendre junts, Ricard?

Però ell ho nega, torna a tocar-li la cara amb el gest tendre de primer.

—M'agrada més la idea de la seducció... —i li ressegueix la línia de la barbata—. Quines notícies?

—Recordes que vaig parlar amb aquella amiga de l'administració... M'ha trobat el llibre registre del cinquanta-u.

—L'has vist?

—Sí. Assenyala l'ingrés de la Natàlia el dia divuit de setembre i la seva defunció el vint-i-u. No diu ni una paraula de la criatura tot i que a l'entrada hi posi que s'interna a la «secció maternal». Suposo, però, que l'omissió no és intencionada. És un registre molt descurat i he pogut comprovar, en resseguir-lo, que de molts altres pacients també falten dades. Fins n'he trobat un que sortia quan, segons el llibre, mai no hi havia ingressat.

—Bé. Ara ja no importa. Si la Mercè ha complert, demà ho sabrem tot.

—Demà?

—Sí, aquest vespre vull parlar amb la mare.

A les vuit, però, quan fa cap al carrer de Buenos Aires, al pis no hi ha ningú i la visita de la Mercè, que truca en veure llum des de l'eixida, l'obliga a modificar els seus plans. L'inquieta una mica tenir-la allí, al seu davant, madura i vestida, quan d'acord amb el seu temps subjectiu fa tot just unes hores que folgava amb la noia de vint-i-tants anys. Involuntàriament recorda paraules i gestos, i en la seva mirada hi deu haver quelcom de desacostumat, car la dona es torba i envermelleix sense coqueteria mentre li està dient, al peu de la porta, que ahir a la tarda la mare se'n va anar d'excursió amb uns amics.

—D'excursió?

—Sí; a Montserrat.

No se'n creu res i, de cop i volta, s'adona que precisament ara, quan ja sap que entre ells no hi ha cap parentiu de sang, el molesta que es faci amb en Víctor d'una manera tan descarada i aprofiti la seva absència per passar-hi un parell de dies amb les seves nits. Perquè només se'n pot haver anat amb ell.

—Em va dir que no tornaria fins demà a la tarda... I tu, ho has passat bé?

—Sí, molt bé.

Observa que es ruboritzava un altre cop, com si associés aquells mots amb un vespre i una nit que van viure, des del seu punt de vista, tant de temps enrere. Àdhuc la veu sembla que li tremoli quan li proposa:

—Et puc fer el sopar, si vols...

—Entra —diu ell, i tanca la porta que tenia ajustada.

Acaba de preguntar-se si, a través dels anys, hi pot haver una coincidència precisa del pensament, encara que per a la Mercè aquella aventura fos viscuda amb un altre. Aquesta possibilitat l'excita, i no pot amagar-ho quan, un cop al menjador, la fa seure, s'instal·la al seu costat i li demana:

—Mercè... Seràs sincera, si et pregunto una cosa? Una cosa que pot ser molt íntima...

Ella, que el mirava, abaixa una mica el cap amb un gest que no és ben bé d'assentiment, perquè diu:

—No ho sé... Què és?

—Ara fa un moment, a la porta... En què pensaves?

—En això que et deia de la teva mare... En què podia pensar?

—No, Mercè. T'has ruboritzat tota... Dignes-m'ho. En Damià, potser?

Sembla que ho vagi a negar, però aleshores afirma mudament, envermellint encara.

—En què, concretament?

—No ho puc dir, Ricard.

—Sí —fa ell i, decidit a tot, introdueix una mà entre els seus genolls i els hi separa per tocar-li les cuixes—. Sí, Mercè.

La dona es mira la mà que desapareix sota les faldilles i les arregussa cap a la forca, però tarda un moment a aturar-la-hi amb la seva, quan mormola:

—No...

—No què?

—Me'n dono vergonya, ara.

—Per què? Bé ho volies, dies enrere.

—Deixa'm, Ricard... —li demana, i s'aixeca com per fugir.

El noi avança l'altra mà, les enfila totes dues per la part de fora de les cuixes, cap als malucs, mentre, assegut encara, l'atreu contra seu i, en trobar la cintura de les calces, les hi estira avall des de darrere.

—Ricard! —protesta la Mercè—. Què fas?

—Et trec les calces, Mercè. Com devia fer en Damià.

Ella, desequilibrada, repenja les mans a la seva espatlla i alena:

—Llavors era jove...

—I ara hi pensaves. Hi has pensat en veure'm... Dignes-m'ho.

La dona calla i, com si les cames se li afeblissin, s'aclofa al seu damunt, sobre la falda d'en Ricard, abraçant-se-li.

—Un vespre que va venir... —balbujeja—. Quan em va demanar allò del nen de la Natàlia...

A ell el cor li corre, posseït per una sensació de victòria, i ni s'adona que la mà que encara té sota les faldilles l'està palpant, o que ella es mou, encastant-se-li més, fregant-lo amb tot el cos, encesa per uns records que ara alimenta la seva proximitat...

—Què et va demanar?

Però la dona no l'escolta, no el sent, i va desgranant, amb una precisió esbalaïdora, com si tot fos d'ahir, les incidències d'aquell dia, des que el va veure entrar a casa des d'una botiga de davant fins que van separar-se, el matí següent, i ara l'identifica de ple amb aquell Damià, li diu «em vas fer», «et vaig besar», i en Ricard, fascinat per aquella resurrecció que té lloc dintre seu, es deixa arrossegar pel seu defici, el comparteix, s'oblida i tot de la pregunta que no formula de nou ni després, quan la Mercè, en tornar de molt lluny, d'aquella pregonesa que li ha deixat els ulls agònics, l'abraça un cop més, fort, i llavors, sense una paraula, s'aixeca i, deixant-se caure les faldilles sobre les cuixes, corre cap a la porta abans no tingui temps de retenir-la, i abandona el pis.

Tanmateix, és ella qui el crida per telèfon a l'hora de sopar i la primera que, ja asseguts a taula, es refereix a allò que s'ha esdevingut en demanar-li, com va fer en una altra ocasió:

—No ho diràs a ningú, oi?

—No.

—No vull que se'n riguin.

—I per què se n'han de riure?

—Perquè sóc gran i estic tan grassa.

—Alguns m'envejarien —la consola—. Per què has fugit, ara fa una estona?

—Volia... —Vacil·la, abaixa els ulls—. M'havia de rentar.

—També a casa hi ha cambra de bany, Mercè. No és això, doncs. Per què?

—Havia de fer el sopar.

—Era d'hora, encara —objecta el noi, implacable—. Ho dius?

Ella calla, se'l mira, torna a desviar l'esguard i, amb un fil de veu, confessa...

—Tenia tantes ganes d'omplir-te de petons que m'he sentit ridícula. Ara ja ho saps.

—També t'hi senties, amb en Damià?

—No. Teníem, si fa no fa, la mateixa edat. Tu podries ser el meu fill.

—Però no el sóc. Per cert, m'has dit que et va demanar alguna cosa sobre el nen que esperava la Natàlia...

—Estava enquimerat per si els passava res... Quin pressentiment! Perquè va desaparèixer i ella es va morir. Va fer-me prometre que procuraria saber qui es feia càrrec del petit, si vivia. Ni ell ni jo no ens imaginàvem, aleshores, que en aquells moments seria a Madrid, de manera que no vaig poder-m'hi interessar fins al cap d'uns mesos, quan m'ho van dir tot.

—Tot què?

—Doncs això, que ella era morta i que d'en Damià no se'n sabia res. No em vaig fiar del que em contaven a la Bordeta, i me'n vaig anar a la clínica, on em van dir el mateix i que el nen se l'havien quedat els avis.

—Ho vas comprovar?

—Sí. Una infermera em va donar l'adreça, al Poble Sec, i vaig parlar amb l'àvia, la Sabina, si no recordo malament. Però em va dir que no, que no en sabia res, ni ganes, i gairebé em va tancar la porta a la cara... Fins després no vaig pensar en la llevadora, la senyora Alafara.

—Que la coneixies, potser?

—No. També m'ho van dir a la clínica, qui era. Però no en vaig treure res tot i que es va creure, em sembla, que havia estat una amiga de la Natàlia, com li vaig fer veure. Va ser molt amable, això sí, però amb l'excusa que aquestes coses eren confidencials només es va avenir a dir-me que el petit havia estat legalment adoptat per un matrimoni solvent... Què podia fer més?

—Res, Mercè —la tranquil·litza en Ricard—. Et vas portar molt bé. Poques persones s'haurien pres tantes molèsties per algú que, al capdavall, no t'era res.

La dona, però, protesta:

—És clar que m'era! Era fill d'en Damià.

—Però l'havia fet a una altra.

—No importa. Si hagués volgut, me l'hauria pogut fer a mi. Sinó que llavors no en volia, jo, de criatures. Si ara fos a fer...

—Encara hi ets a temps —li recorda en Ricard, i se la mira.

Ella s'emporpra com una rosella i les parpelles li baten sobre els ulls instantàniament torbats.

—Em faria tanta vergonya!...

3

Ja és de nit quan li comuniquen que la mare està greument ferida, però en sortir precipitadament de casa i aturar un taxi encara no sap que l'únic que podrà fer serà identificar-la. Com esbrina després, si bé encara no era morta en recollir-la l'ambulància, ja ingressà cadàver, com en Víctor, al qual el volant del cotxe va enfonsar les costelles quan, en tenir un atac de cor i perdre la direcció del vehicle, van topar violentament, de cara, amb un feixuc camió d'una empresa de transports de mobles. El motor va incendiar-se, però d'altres conductors van acudir-hi a temps, un d'ells amb un extintor portàtil, per treure'ls abans no es cremessin.

Cal omplir papers, fer diligències bo i rebutjant les llàgrimes que al primer moment no pot evitar, enfonsant malament, per retrobar-lo després, aquest dolor intolerable que li esquinça l'ànima tot i que tingui la certesa que aquella dona no és la seva mare. Com si ho fos s'ha captingut des que ho recorda, des de sempre l'ha estimat com un autèntic fill, i ell hi ha correspost. Un detall de sang no pot fer-ne ara una estranya, com tampoc no ho hauria estat si, sense aquell accident que el frustra, hagués aconseguit de fer-li confessar que no era un fruit del seu ventre.

Recorda la seva tendresa, com de menut li estalviava càstigs i el conhortava de les seves tristesses d'infant; com acollia amb comprensió les seves preguntes i li tranquil·litzava les inquietuds de pre-adolescent que arreu veu castells inescalables. I l'amistat, aquella amistat no tan habitual entre pares i fills que el feia còmplice de la seva vida de dona, d'aquella vida que l'ha menada a una mort estúpida, prematura...

Oblida els seus propis problemes, els viatges amunt i avall del temps, la Mercè, àdhuc la Jordina, en la qual no pensa quan torna a ser a casa i la noia, estranyada de no saber res d'ell, li truca i s'enquimera en sentir que, mentre li explica els fets, esclafeix el plor que s'ha vist obligat a reprimir hores enrere i que ara, a través de l'envà, també arriba a les orelles de la seva veïna, encara desperta.

És doncs allí que es troben totes dues, la noia que acut des del carrer de Castellnou i la dona que té tan a prop i que es trasbalsa tota, sorpresa per una mena de tremolor que obliga en Ricard a asserenar-se i a fer-li beure una mica de licor. No acaba de recobrar-se fins que arriba la Jordina, en la qual no sembla que vegi un rival tot i que entengui fàcilment, per com abraça el xicot, quina mena de relació els uneix. L'accepta sense cap desig de disputar-li el terreny i, més tard, quan se n'ha anat perquè entra de servei i ella encara es queda, diu:

—Que maca que és, Ricard!

El noi que, més que mai, es mostra propens a entendre's, estovat com està per la desgràcia, l'abraça, i és així, asseguts al sofà, com s'adormen i es desperten al cap de

dues o tres hores, quan encara hi ha feina a fer i cal redactar l'esquela, comunicar la defunció als veïns i coneguts, buscar el títol de propietat del nínxol, al cementiri de les Corts...

Són elles dues que, en no haver-hi familiars que recordi, li faran costat durant les cerimònies religioses que precedeixen l'enterrament, car la mare, no practicant i tot com era, volia que en aquest darrer acte l'assistís l'Església. És amb totes dues, en un segon terme discret, que rebrà condols indiferents a la capella, i amb totes dues i ningú més que, al cementiri, veurà desaparèixer el bagul cap a l'interior del forat negre on, tot seguit, els paletes alcen tàpia.

És un matí clar i encara tebi d'autumne, i al pis, quan hi tornen, tenen la porta de l'eixida oberta perquè el sol avanci més pel terra. La Mercè, que es troba malament, car la mort la impressiona molt si s'encara amb les seves formes externes: cadàver, taüt, cotxe fúnebre, tomba, se'n va a estirar-se una estona al llit i ells dos seuen a l'estudi, on el noi, que no es resigna a veure frenada la curiositat que li inspira el seu origen, parla davant d'una Jordina una mica amoïnada quan li sent dir que, morta la mare, encara hi ha una solució: acudir novament al cinquanta-u i servir-se un altre cop de la Mercè.

—Si jo renunciava a anar-me'n amb la Natàlia i em quedava a viure amb ella, o bé li assegurava uns ingressos suficients, de segur que podria convèncer-la de no seguir el funcionari a Madrid, o fins i tot de renyir-hi abans. I, si es quedava, suposo que podria aconseguir que es fes amiga de la mare.

—No és tan senzill, Ricard —reflexiona la Jordina—. Com ho faries per donar-li entenent que vigili la naixença d'un noi del qual no pots dir-li res?

—A través de la mare, sabria d'on l'ha adoptat. Potser amb això n'hi hauria prou per orientar-nos.

—Molt bé. Però no sé si has pensat en una altra cosa: com reaccionarà davant la teva desaparició, quan hagis de tornar per no entrar en el teu temps?

—Caldria contar-li-ho —diu, i la noia se sobresalta:

—Series capaç de fer-ho?

—Si tu no ho vols, no, però a què ens exposem, Jordina? La Mercè no ho dirà a ningú, si li ho demano. I si feia alguna imprudència, tenint en compte que la seva vida serà una altra si es queda en lloc d'anar-se'n, tampoc no podria revelar el secret, que no cal que li confiï. N'hi haurà prou que sàpiga que existeix.

La Jordina, que seu a la butaca plàstica, encreua i desencreua les cames, una mica nerviosa.

—Falta que s'ho cregui.

—Puc fer-li una petita demostració.

—És clar... Però t'adones que en explicar-li tot això i demanar-li aquest servei, li concedeixes uns drets sobre teu? Quan us torneu a trobar, aquí, al nostre temps,

voldrà continuar essent la teva amant. I què en fas, aleshores, de mi?

En Ricard, que no s'havia plantejat aquest problema, es passeja amunt i avall de l'estudi, s'atura, toca i canvia innecessàriament de lloc llapis i tintes que té sobre la taula, reprèn les anades i vingudes, es gira.

—Podríem fer una altra cosa. Perquè, a tu, no hi renuncio, Jordina... Li ho podríem explicar tot ara, deixar ben clar que tu i jo ens estimem...

—Ah, sí! I s'hi conformarà? —fa ella, amarga, i ell s'hi atansa.

—Si veiem que no s'hi conforma, ho deixarem estar. Però s'hi avindrà, ja ho veuràs. Al capdavall és una dona raonable.

Potser perquè ho és li costa tant d'acceptar que no li alcin la camisa quan, aquell mateix vespre, la fan seure entre tots dos, ja refeta de la desagradable impressió del matí, i la van posant en antecedents, corroborant-se mútuament les paraules quan ella mou la vista de l'un a l'altre, tan esbalaïda que, un moment, girada cap a en Ricard, es queixa:

—No entenc com pots ser capaç d'inventar-te aquestes històries quan tot just acabes d'enterrar la teva mare... No veus que no està bé?

—No és cap invenció, Mercè, i la prova és que et puc repetir moltes coses nostres o, si vols, de tu i en Damià. Coses íntimes...

—Si les pots repetir, és que va contar-te-les ell. Oi que no és veritat res del que em vas dir, que s'havia mort?

—Però Mercè —fa la Jordina—, si precisament això és el que t'estem dient. Perquè la veritat és aquesta altra, que en Ricard va fer un viatge en el temps, i llavors era en Damià.

—No sé per què li fas costat... No t'ho pots creure, tot això, tu. No té ni cap ni peus.

—Molt bé —vol fer-la reflexionar el noi—. Si és així, explica'm com és que en Damià va fer-se fonedís. Hagués desaparegut quan va deixar prenys la Natàlia... Però després, quan tant s'havia preocupat per ella, com tu saps perfectament! Apa, explica-m'ho això!

—No m'ho explico, però així i tot és més normal —es defensa la dona—. Qualsevol cosa és més normal que això altre.

—Però quin interès hauria de tenir a enganyar-te, Mercè?

—Cap, ja ho sé. Però una broma... Mira que creure que un es pot tornar jove!

—Joves no! No t'ho hem dit pas. A un altre temps hi vas amb els anys que tens. Si no fos així, si hi hagués una suspensió temporal, no podries retrocedir a una època anterior a la teva naixença.

—Ni d'aquesta manera tampoc —s'obstina ella, emparada en el sentit comú, i qui sap per quina raó s'estira les faldilles, que prou llargues són.

Com a darrer recurs, doncs, cal fer una pausa i convèncer-la que els acompanyi al carrer de Castellnou, l'únic indret, li assegurin amb por de pertorbar-la encara més, on poden demostrar-li amb fets la realitat del viatge sense córrer cap perill. I ella, abans de decidir-se, encara té una reflexió que mostra fins on arriba la seva desconfiança, car diu:

—Si no fos que et conec de tants anys, em pensaria que em vols fer algun mal... Oi que és una broma, Ricard?

—No és cap broma ni et vull fer cap mal. Com se't pot acudir, Mercè? Si el que t'hem dit és veritat, no he de voler correspondre amb una acció que et perjudiqui la teva generositat d'aleshores, quan era en Damià. I si tot és mentida, ganes d'ensarronar-te, ja saps com m'he mostrat de complaent amb tu aquests darrers temps...

—Però és tot tan estrany, Ricard!

—Ben cert que ho és. També jo l'hi vaig trobar. I la Jordina, al seu moment. Confia en nosaltres...

Hi confia prou per pujar amb ells al taxi que criden, per entrar en una torre que en aquella hora, fosca i solitària com la veu, potser fins i tot li sembla tèntrica; per seguir-los a l'estança predilecta de la Jordina, on la distreu un instant l'agençament; per seure no gaire lluny del divan al caire del qual es col·loca la noia després d'haver-li anunciat les seves intencions i per arrapar-se frenèticament a en Ricard, amb un xiscl, uns segons abans de perdre el coneixement com una heroïna de Stendhal.

Cal que el noi li fregui els polsos i li doni uns copets a les galtes per fer-la retornar al precís moment que ja torna la Jordina, de manera que ara, en veure-la de nou, creu que tot plegat deu ser una mala passada que li han jugat els sentits. Ni l'un ni l'altre no li ho discuteixen, però la noia, complaent, fa un segon viatge, una mica més llarg que el primer per si el desmai es repetia. Aquest cop, però, la dona pot resistir la impressió de veure com algú es volatilitza sense deixar rastre i, si bé s'abraça encara a en Ricard, conserva tota la lucidesa que cal per assistir al regrés.

Hi ha un silenci inevitable que provoquen els fets contra la raó, i ella respira feixugament, a batzegades d'asmàtic, com si hagués fet un gran esforç físic en lloc de seure confortablement entre dos coixins blancs; allarga la mà cap a la roba de la Jordina que se li atansa, li palpa l'anca, com per comprovar que no es tracta de cap fantasma, que és de debò una persona de carn i ossos, però quan el noi li proposa:

—Ara ho puc fer jo, si vols —replica:

—No.

S'ho fa contar tot de cap i de nou, i ara ho escolta amb una altra mena de concentració, gairebé es diria que amb recolliment, i no és fins després que branda el cap, no pas amb la incredulitat de primer, ans amb un posat d'estupefacció que encara l'acompanya en preguntar:

—Per què m'ho heu dit? Em sembla que més m'hauria estimat no saber res.

—És que et necessitem, Mercè —fa el noi—. Vull tornar altra vegada al passat, a viure amb tu al carrer Jordi de Sant Jordi, on tot serà una mica diferent, perquè et demanaré que no te'n vagis amb en Garriga Barón quan el destitueixin del seu càrrec, que et quedis per relacionar-te amb la mare... amb la meva mare adoptiva, Mercè, perquè no sóc fill d'ella.

—Ah! —i obre uns ulls rodons, gairebé espantats.

—Sí —diu ell—. Els Sureda em van adoptar, i voldré que tu esbrinis tot el que puguis saber d'on vinc, qui sóc. Perquè ells no me'n van dir mai res.

—D'on ho has tret, doncs?

—La darrera vegada que vaig anar al cinquanta-u vaig veure la mare, i no estava prenyada. T'adones de què vol dir, això?

—Sí —mormola ella, afectada per la revelació, però de seguida té una altra idea, per associació, i diu—: La Natàlia també hi serà?

—Sí; és natural.

I ella, a la qual el xoc experimentat sembla que vagi despertant una capacitat de veure la situació amb més justesa, ho nega:

—No tan natural. Si ho pots modificar tot, podria no ser-hi; no tens cap necessitat de conèixer-la o, si, la coneixes, d'anar-te'n amb ella i fer-li un fill. I encara seria millor així, perquè d'aquesta manera no es moriria.

En Ricard i la Jordina es miren, i la noia assenteix mudament abans que ell no reconegui:

—Exacte. Hi he pensat. De fet —afegeix honestament—, és com si volgués totes dues coses: estalviar-la a ella i, alhora, tenir el fill.

—Ja saps que no pot ser.

—No...

Abandona el coixí on seia, a terra i, com en d'altres moments de perplexitat, fa unes passes per l'estança mentre la Jordina li fa remarcar:

—Que no hi tinguis cap relació ho simplifica tot.

—No n'estic tan segur. Perquè ella ha estat prenyada, ha infantat i la criatura existeix. Viu entre nosaltres...

—Però si no t'hi relaciones —puntualitza la Jordina—, no hi haurà infantament, no hi haurà fill...

—D'acord, en un cert sentit. En un altre... Perquè em pregunto com la inacció pot anul·lar un acte.

—Sí, pot ser —creu la Jordina—. Si hom deixa les coses tal com estan, tot segueix el curs que tenien. A la pràctica, no fer res és també una acció.

—No t'ho discuteixo. Però això, que val per a la vida corrent, potser no és tan veritat quan et mous pel temps i crees alternatives. Cal pensar-hi. Potser un dia, després d'equivocar-nos moltes vegades, tindrem prou experiència per saber sempre què hem de fer o no hem de fer per obtenir un resultat determinat. Ara com ara... —i

alça els braços, els torna a deixar caure, amb el gest d'algú no pas descoratjat, sinó que es resigna a l'espera.

—Diguis el que vulguis, no conèixer-la seria el millor per a tots —recalca la Mercè, menys especulativa—. Per a ella, que no mor, per a tu, que t'estalvies una mala estona i les preocupacions d'ara, i per a mi, que et tindrè a casa... Ho vaig fer de bon cor, però em va doldre molt cedir-te, Damià... Ricard, perquè et volia d'allò més.

—Ja ho sé, Mercè.

—No, no ho pots saber, perquè encara que et sembli estrany, vaig ser molt púdica amb els meus sentiments. Potser era que ja m'adonava que tu no m'estimaves de la mateixa manera, i ara m'ho explico, perquè hi havia la Jordina.

En Ricard torna a seure al seu costat, li agafa una mà i la hi prem afectuosament.

—Ets una bona noia, Mercè. No tan sols en el sentit que t'hi tenia la mare, sinó en tots. Però estic segur que jo també et vaig estimar una mica... com podia. I també t'estimo ara. Però tens raó, hi havia la Jordina, i encara hi és. Ho entens, oi?

—Sí. La vas conèixer abans i no te n'havies pas de desenamorar per mi. És tan maca!

La noia, que seu amb les cames plegades sota el cul, li somriu quan ella alça la vista per esguardar-la i diu:

—També ho ets tu, Mercè.

Però en Ricard prossegueix:

—Per això, perquè estava convençut que ho entendries, hem volgut parlar-te, ser sincers amb tu... No calia que t'haguéssim dit res, ara. De tot això, d'aquesta conversa nostra, no en recordaràs ni una paraula, quan et torni a trobar l'any cinquanta, perquè aleshores encara no hauràs viscut aquest moment. Però després, en arribar a aquest d'avui, sí que recordaràs tot el passat, com ara recordes el que vas tenir. I, com que t'hauré dit qui sóc, sabràs, hauràs sabut sempre, que et tornaries a trobar amb mi, amb el mateix Damià que vas conèixer i estimar, i durant tot aquest temps que ho has sabut i hi has pensat pots haver-te fet la il·lusió que tot recomençaria allí on es va interrompre...

—No —contesta la dona, plàcida—. Sabré també, perquè no m'ho amagaràs, que la Jordina t'espera. I sabré, sobretot, que en veure'ns de nou seré vella, o gairebé vella, mentre tu continues essent jove... No —repeteix—, és natural que vagis amb ella, com ara, però algun cop, Damià... Jordina... algun cop, en record del passat... —diu amb els ulls baixos—, algun cop, potser...

I la noia s'inclina a besar-la.

És en havent sopat quan la Mercè surt amb una exigència que ningú no esperava d'ella i que hauria pogut ajornar el viatge del noi:

—Convindria, abans que te'n vagis, que un de vosaltres dos, i dic de vosaltres dos perquè jo me'n veig incapaç, ho escrivís tot una mica en detall. Si poden passar coses tan estranyes com algunes de les que m'heu contat... Sense la previsió d'en Ricard, que va tenir la idea de deixar-te aquells papers al canterano, mai no hauríeu sabut res del que va passar. Tu, Jordina, faries viatges en el temps, perquè el teu pare et va ensenyar com es feien, però seria com si mai no l'haguessis estimat, ni conegut, a ell. I tu, Ricard, que no sabries fer aquests viatges, continuaries essent un noi que s'assembla molt a en Damià, i prou... No hauria estat una llàstima? I també ho seria si ara, pel que sigui, tu no podies tornar com ets i ho oblidades tot. La Jordina tindria aquells papers, sí, però continuaria esperant, esperant algú que no vindria mai.

—Tu, però —puntualitza la noia—, el recordaries, en Damià. L'has recordat sempre i no hi ha motiu perquè això canviï.

—No n'hi ha prou. És tot tan extraordinari, que em sabia greu...

—Opino exactament com tu —diu el xicot, que les ha deixades parlar amb un aire reticent que ara abandona, com qui ha pres una decisió—. I no pas des d'ara. La prova és que la relació ja està feta...

—Ah! —exclamen totes dues alhora, i ell assenteix.

—Sí. L'he anada fent sense dir res... No pas per por —vol aclarir— que passi alguna cosa. De pegues, ara, ja no n'hi pot haver. Les que hi va haver me les vaig buscar jo, i ara no he de tornar a matar cap pare adoptiu o natural. Per tant, no he de caure en cap altra versió. Però també vaig pensar... va ser l'endemà de llegir els papers del canterano i la teva narració, Jordina... que tot plegat era prou extraordinari per deixar-ne constància escrita. Bé, deixar-ne... No pas per a algú altre, sinó per a mi. Em podia convenir, en un moment determinat, recordar alguna de les coses que havien succeït, i com, i quan... Potser si es donava el cas que nosaltres dos discrepàvem en algun detall important. Si vols, demà, abans d'anar-me'n, et puc confiar el quadern, Mercè.

—No, a mi no, perquè ja saps com sóc de descurada, i la primera cosa que faria seria perdre'l. Dóna'l a la Jordina.

—Hi afegiré tot el que ha passat des de la mort de la mare, i el que hem dit i convingut avui. Així estarà al dia.

—Si ho fem, fem-ho bé —demana la Jordina—. Jo també estic segura que no ha de passar res, però si així i tot passava i tu deixaves de ser aquest que ets, en Ricard, des d'aquell moment el quadern ja no existiria.

La Mercè s'admira:

—Per què no? Va deixar d'ésser en Damià i els seus papers bé existien...

—Els va escriure en un moment anterior a la seva naixença. Tot el que va fer abans d'aquesta data perdura. Tu el recordes, i l'han recordat altres persones d'aleshores. Però jo, com hem dit, vaig oblidar-lo. És que l'havia conegut dintre del seu temps o, més ben dit, en el temps d'aquella versió que va quedar anul·lada en

tornar. De manera —i ara s'adreça al xicot— que faré una còpia del que has escrit, com si fos una història que m'he inventat.

La dona, que ara sembla atuída per aquella lògica, es pregunta, com d'altres vegades, i més d'un cop, ja s'han preguntat ells:

—Ho entendrem, algun dia?

En Ricard, que treu una cigarreta del paquet que ha deixat sobre la taula, es mostra poc optimista:

—Potser no. És fins i tot probable que no. Algunes coses potser les veuríem més clares, o simplement clares, si podíem entrar en el nostre temps. Com que no és així... En tot cas, de moment ens hem de conformar amb teories, i la de les versions és tan bona com una altra. Si manipules el passat, destrueixes la vella i en crees una de nova, que sempre és l'única. Però això, personalment, em complica les coses. — Deixa la cigarreta sobre el paquet, sense encendre-la, i recorda—: Ara, en algun lloc, hi ha un fill meu a canvi d'una dona morta... És, existeix, perquè consta que va néixer. És difícil...

—Sí —convé la Jordina, baixet—. Entenc que no t'acabis de fer l'ànim... Si la salves a ella, el mates a ell, i matar només és una manera de dir.

—I tots dos tenen vint anys... —pondera la Mercè—. Què faràs, al capdavant, Ricard?

Ell es masega la cara amb la mà, turmentat per un dilema que no té cap tercera solució.

—No ho sé. Res no em sembla prou just. A favor d'ella hi ha que l'he coneguda, i a favor d'ell que és el meu fill... No ho sé, Mercè. Potser tu m'ajudaràs a decidir en el passat, quan t'ho conti tot...

VI. BLOC DE NOTES DE LA JORDINA

Avui, que és el meu dia de festa a la clínica, he tingut temps de llegir de cap a cap aquest plec de quartilles escrites per la meva mà, les quals abans d'ahir, en obrir un calaix, em va sorprendre de trobar. I m'he quedat confosa, meditabunda, preguntant-me què hi pot haver de cert en aquesta aventura que narro. He conviscut de debò amb un Ricard que és la mateixa persona, en Damià, que va deixar-me aquells papers al canterano de les golfes i que des d'aleshores, en descobrir-los als vint-i-dos anys, no he parat d'esperar? No puc rebutjar-ho a la lleugera, encara que no recordi cap dels fets que, segons el text, han tingut lloc darrerament, no deu fer ni quinze dies. Sobretot quan en aquest mateix text ha estat prevista la possibilitat d'un oblit. Seria la segona vegada que es produeix; aquest cop, però, sense que s'hi vegin els motius. És a dir... A desgrat de totes les seguretats en contra, no és pas impossible que en Damià/Ricard hagi sofert un nou canvi de personalitat a causa d'algun esdeveniment imprevist ocorregut en el passat.

No sé què creure, què pensar. L'aventura em resulta atractiva i m'hi veig retratada tal com sóc, però no és això que m'ha d'inclinar a donar fe a la narració. Cal que tingui més en compte les dades objectives, verificables, i per sort n'hi ha algunes. N'hi ha, sobretot, una que, si resulta verídica, m'estalviarà de confirmar totes les altres. És per ella que he de començar, per aquesta Mercè Alcorrúbia que no conec personalment de res, però que des de les planes del canterano salta a l'avui del meu suposat encontre amb en Ricard, el seu amant d'ahir...

Hi ha una M. Alcorrúbia Irena al carrer de Buenos Aires. A la mateixa casa hi ha un R. Sureda Martí. Així m'ho ha dit la guia telefònica. I hi ha, en aquest darrer número, un noi que es diu Ricard.

Acabo de parlar-hi. He discat sense reflexionar-hi, empesa per una necessitat que em naixia de cop i volta i que, per insensat que sembli, em feia bategar el cor.

Una veu de dona ha respost la trucada i, sense ni preguntar-me qui era, ha cridat el xicot, que no devia ser gaire lluny, perquè gairebé de seguida ha fet:

—Digui!

Però jo he preguntat:

—Era la teva mare?

—Sí... —ha respost—. Qui és?

La mare, he pensat. Això no coincidia. Si tot va ser com he llegit, la mare és morta...

—Qui és? —ha repetit.

—La Jordina, Ricard.

—Quina Jordina?

—Quantes en coneixes?

—Cap —ha contestat—. No t'equivoques de número?

—Potser sí —he dit, i he penjat.

Una veu jove, sí, però greu, seriosa, sense ni gota d'humor. Però no importa. Un Ricard viu al carrer de Buenos Aires, i no coneix cap Jordina, la qual cosa és impossible si el meu escrit no és una fantasia. Ho deu ser.

No ho és. Aquest matí, en deixar la clínica, he anat a veure la Mercè. No he recordat l'escala, on segons el text vaig estar en morir-se d'accident una senyora que continua viva, ni he reconegut la dona que m'ha obert la porta, al segon pis, i que, en veure el meu uniforme d'infermera, sota l'abric d'entretemps descordat, m'ha dit:

—És dalt, al tercer.

Després he sabut que hi havia un malalt i es creia que anava a posar-li alguna injecció. De moment he fet:

—Sóc la Jordina.

No sé què esperava, però certament m'ha sorprès la seva reacció. La cara, que té afable, cordial, s'ha contret com per esborrar les línies que hi han posat els anys, encara no gaire accentuades, i tot seguit s'ha obert amb un somriure tan atabalat com les seves paraules:

—La Jordina Jordina? —I, sense deixar-me respondre—: Oh, és clar! Infermera...

I gairebé m'ha arrossegat cap dintre, com amb por que me li escapés si continuàvem a la porta, i, un cop al menjador, on, curiosament, hi havia tot de peces de roba sobre la taula, com aquell dia que en Ricard va fer-li una visita, m'ha agafat les mans mentre deia:

—Com t'he esperat!

I aleshores, tot d'una, en plens alegrois, ha esclafit el plor; un plor que li venia d'un lloc molt pregon i que la sacsejava tota, la privava de parlar, perquè s'hi esforçava sense que jo pogués entendre ni una sola paraula. No sabia com conhortar-la, i quan s'ha deixat caure en una cadira li he envoltat les espatlles amb un braç, he abaixat la cara cap a la seva, l'he besada i tot a la galta, com si fos una persona molt estimada... Potser ho era. Immediatament li he posat afecte, qui sap si perquè ja m'hi inclinava tot allò que en diuen les quartilles.

Al cap d'una estona, quan ha pogut calmar-se una mica, ha dit, encara llagimejant:

—No ha tornat, Jordina... N'hi ha un altre!

M'ha costat una mica de capir que es referia al noi del costat, al Ricard Sureda amb el qual vaig parlar ahir per telèfon i que ella coneix des que fou adoptat pel matrimoni quan tot just tenia un parell d'anys.

—No me'n sabia avenir, de primer —m'ha dit—. És clar que després m'hi he acostumat, quin remei em quedava? Però ara, en veure't i tornar a recordar tot allò...

Res no és com em va dir que seria, Jordina.

—No has oblidat res, doncs? —li he preguntat, esperançada.

—No, res.

—I com és que no m'has vingut a veure?

—No sabia el teu cognom, o em va fugir del cap si me'l va dir... Et creus que no he provat de fer memòria? Ah, Jordina —s'ha estovat de nou—, l'hem perdut!

L'he consolada una vegada més, ara ja començant a entendre que allò que recordava tan bé es referia al passat, als anys cinquanta i cinquanta-u, quan ells dos vivien junts, i no pas als fets posteriors, de l'any setanta-tres, l'actual.

Ho ha reconegut quan s'ha trobat en situació de parlar de nou i li ho he preguntat. Únicament sap les coses que en Ricard va contar-li mentre s'estaven al carrer Jordi de Sant Jordi, on de moment li va costar molt de creure que fos un home del futur, que viatgés en el temps, i molta ràbia, en acceptar-ho, que allí hi hagués una noia, jo, que l'esperava i a la qual s'avenia a cedir-lo.

—Perquè aleshores, de primer, et vaig odiar, Jordina. Prou em deia que un cop fos l'any setanta-tres ho veuria d'una altra manera... És que no em podia imaginar vella, Jordina. Però tenia raó.

He fet una pausa amb la intenció d'ordenar-ho tot una mica, perquè ella m'ho ha abocat tal com rajava, de vegades parlant com si jo ja estigués al corrent de com havien anat les coses, les quals només coincidien amb el que sabia fins que, potser dues setmanes abans del dia que havia de conèixer la Natàlia, en Damià va confiar-se-li.

Com al capdavant podíem haver previst, la Mercè es mostrà hostil a unes relacions que amenaçaven els seus amors i únicament les consentí amb la condició que serien amicals i prou; afavorí, doncs, el projecte de no posar en perill la vida de la noia amb un embaràs i condemnà el fill a romandre no nat. Tanmateix, com que a ell, assabentat de les circumstàncies familiars i personals de la noia, li venia costa amunt de no ajudar-la, van decidir que l'acollirien al carrer Jordi de Sant Jordi com a pensionista.

Es van fer passar per marit i muller, però sembla que ella no s'ho va creure mai i, fos com fos, la convivència tot just durà uns quants mesos, perquè la Natàlia se n' enamorà, si ja no ho estava en portar-la a casa, i li desagradaven les carícies que la parella es prodigava sense preocupar-se gaire de qui els podia veure. O sense que se'n preocupés la Mercè, la qual potser tenia interès i tot a fer de la noia una espectadora, com m'ha semblat entendre per la manera que ho ha dit.

Va deixar-los cap al març; va explicar que per anar-se'n a viure a una pensió religiosa, de noies, però en Damià va continuar veient-la i després, quan ja no hi era, ella va saber que es feien. Li ho va acabar de contar la mateixa Natàlia, una tarda que es presentà als baixos del carrer Jordi de Sant Jordi amb l'excusa de fer-los una visita, car elles dues no havien renyit mai, però amb la secreta finalitat d'esbrinar a què obeïa l'absència del noi.

—Va quedar d'allò més parada en veure que la primera pregunta que li feia era: no estàs pas prenyada? —m'ha dit.

—Ho estava?

—No. Aquest cop en Damià havia estat més prudent.

—No li havia dit res del viatge, doncs?

—Ni una paraula. Va dir-li que no es veurien durant una temporada, perquè se n'havia d'anar a l'estranger, però ella no es va quedar tranquil·la... I perquè vegis com van les coses, de vegades. Jo m'hauria hagut d'enfadar, oi? Doncs no. Vam quedar d'allò més amigues. Potser ho feia el que sabia i ella ignorava.

—O sigui que us vau tornar a veure?

—Sí, més de quatre cops.

—I com vas explicar-li que en Ricard no tornés?

—Això li ho vaig dir aquell mateix dia, en explicar-li que havia viscut il·legalment al país. Vaig inventar-me que el perseguien.

—Quan se'n va anar, ell? Va esperar fins al darrer dia?

—Sí. El dinou de setembre, a mig matí, va sortir de casa per venir a la teva torre, on volia que tingués lloc el trasllat. Ja et pots imaginar com em vaig quedar, jo! Ho sabia, sí, i m'ho creia, perquè ell me n'havia fet alguna demostració, però un cop arribat el moment... No podia pas consolar-me el pensament que ens tornaríem a trobar al cap de molts anys, per a mi. I, aleshores, aquesta sorpresa, aquesta desil·lusió... Què pot haver passat, Jordina?

Fa tres dies, d'aquesta conversa. Tres dies que no he parat de pensar-hi. He tornat a parlar amb la Mercè, la qual ha vingut dos cops a la torre i ha llegit ja les quartilles que vaig escriure, sense posar en dubte res del que s'hi conta i que ella, per sobre, ja sabia per en Ricard. També jo les he llegides de nou, i ara, a cop de rellegir-les i de cavil·lar-hi, he arribat a una conclusió tan terrible, tan forassenyada, que gairebé no goso repetir-la en aquestes pàgines. I, tanmateix, ho he de fer.

Tot parteix d'una observació: totes dues vegades, quan va fer el viatge en Damià i quan el repetí com a Ricard per tal de passar uns dies al cinquanta-u, ha tornat el dia dinou de setembre d'aquell any. El primer cop a la comuna de la clínica, on havia entrat; el segon, a l'habitació de la Natàlia. Però ell, el dia dinou, no hauria hagut de deixar forçosament aquella època, puix que la seva data de naixença és el dia vint. Es va avançar, doncs, un dia, i el seu retorn coincideix amb el naixement del nen. Aquesta tercera vegada, també se'n va anar el dia dinou, però ara la criatura no ha estat engendrada i, per tant, no pot néixer. Més: les dues primeres vegades el va sorprendre. El tercer cop és ell, voluntàriament, que se'n va de casa la Mercè el dia dinou, en lloc del dia vint. Per què?

No podia ser que aleshores ja s'hagués fet la reflexió que ni ell ni jo no ens vam fer els cops anteriors i que ara se m'ha acudit? Si sempre ha emergit quan neix el petit

i no l'endemà, com li toca segons la seva data oficial de naixença, no és perquè entre aquell deslliurament i el retorn hi ha una relació directa? I ara, per a mi, on es veu més bé aquesta relació quan, en no haver-hi criatura, ell no torna?

En Damià/Ricard i el seu fill són la mateixa persona. Es va engendrar a ell mateix i, en no engendrar-se, deixa d'ésser.

És monstruós, és clar, però això, que resulta inexplicable, és l'única cosa que ho explica tot. Que l'inscrivissin el dia vint i no el dinou devia ser un error, potser interessat i tot, si hi va haver una adopció irregular, com podria ser el cas.

Basteixo aquesta hipòtesi, no improbable: la Natàlia, que se sent a punt de morir i es troba sola, demana a la llevadora que avisi la seva família, el pare i la madrastra; no vol, com és natural, que el nen sigui confiat a un asil d'orfes. Els pares, però, es neguen a fer-se'n càrrec i, sigui de concert amb ells o per pròpia iniciativa, la senyora Alafara, a la qual de vegades parelles estèrils demanen si no sap d'alguna criatura que la mare estigui disposada a cedir, es posa en contacte, en una versió primera, amb els Borràs, i en una segona, com que aquells han mort, amb els Sureda. En tots dos casos el noi és adoptat, circumstància que es dona tant en la persona d'en Damià/Ricard com en la del fill tingut amb la Natàlia.

Aquesta adopció podria haver estat irregular, com deia, si als papers que signà la llevadora i que serviren per inscriure el petit al registre civil, el noi hi figurava com a fill legítim del matrimoni. És una mena de combinació que té sentit. Hi ha gent a la qual repugna de treure criatures de l'orfenat, perquè els interessa de tenir uns antecedents que, si ha portat la dona des de la gravidesa, només una llevadora o un tocòleg poden donar. D'altra banda, en alguns casos a l'orfenat poden posar pegues; solen mirar molt si els adoptants són persones religioses i solen demanar informes a la parròquia. Potser tant els Borràs com els Sureda es trobaven en aquesta situació.

En una tercera versió, com que en Damià/Ricard no neix, els Sureda adopten, potser a través de la mateixa llevadora, un altre noi, aquell amb el qual vaig parlar per telèfon i que, segons la Mercè, és una mica adust i força ensopit. De passada, això també explica que ara la senyora Sureda no sigui morta; encara que hi hagi en Víctor, una cosa que no sé, com que en Ricard no s'ha absentat amb mi, no ha tingut ocasió d'anar-se'n a Montserrat amb el seu amant i, doncs, de ser víctima d'un accident que li ha costat la vida.

He continuat reflexionant sobre l'assumpte i, com més voltes hi faig, més em sedueix la meua teoria. Això no em priva, és clar, d'adonar-me que no ho explica pas tot, ni de bon tros, i menys que res com pot ser que algú sigui pare d'ell mateix. Per començar, hi hauria d'haver algú altre que sigui alhora pare i avi d'aquest fill/nét. Sempre, naturalment, que en Damià/Ricard no es confongui també amb tots els seus antecessors, la qual cosa no tan sols complicaria la hipòtesi, sinó que obligaria a fer un replantejament de quina mena de cosa és i com actua la creació.

Què dic? A aquest replantejament ja m'hi veig obligada ara, sense sortir d'aquesta generació que identifica el pare amb el fill tot i que el primer ha d'ésser necessàriament anterior al segon. O potser no, si tot és conseqüència del fet d'haver generat fora del propi temps. Als papers que se suposa que vaig copiar del quadern d'en Ricard, ja es fan unes suposicions prou interessants, relacionades amb aquest aspecte: si una dona infantava en el passat, em deia, seria més jove que el seu fill. Però em sembla, ara, que hi ha una manera d'evitar la paradoxa: fer que aquell dels dos progenitors que no pertany a l'època del coit fecund es confongui amb la criatura; és en aquest cas que es produeix una segona versió...

No, tampoc no pot ser així, perquè: què passaria si el progenitor i el nou nat fossin d'un sexe diferent? Es pot admetre que algú que ha estat un baró sigui després una femella? Aquella mena d'identitat que en podríem dir més substancial, i que tant té a veure amb el sexe, quedaria destruïda; la persona seria una altra.

O imaginem encara aquesta possibilitat: que tant el pare com la mare procedeixen d'una altra època, com podria haver-se esdevingut si en Ricard i jo haguéssim fet l'amor aquell dia que retrocedírem i m'hagués deixat prenyada. Què passa, en aquest cas? Queda anul·lat aquell que pertany a un altre sexe? O potser es queda com abans i, doncs, és l'únic que sobreviu tal com era? D'altra banda: si tots dos s'integren en la criatura que neix, com poden preservar la identitat?

Hi ha moments en els quals em sembla que estic a punt de trobar la solució, que només em caldria pensar d'una manera lleugerament diferent per encertar-la de ple, però també hi ha cops que em roda el cap i em desespero, i llavors, si no fos pels records que conserva la Mercè, em diria que vaig escriure, o provar d'escriure, una obra d'imaginació.

—Però santa criatura, quins disbarats dius! —s'ha escandalitzat la Mercè.

Després d'alguns dubtes, aquesta tarda m'he decidit a confiar-li les meves reflexions. Érem al seu pis, on he anat amb aquest propòsit. No pas amb la intenció, em penso, que m'ajudés a veure-hi més clar, sinó empena per la necessitat de compartir amb algú aquest seguit de cogitacions que em desassossega.

—No veus que no té ni cap ni peus? —ha dit encara.

—Sí que en té —he protestat—. Fixa't només en això: els Sureda van adoptar un noi en aquella versió en la qual en Ricard té un fill, però n'adopten un altre quan no en té cap. Si l'adoptat fos de debò en Ricard, com s'explica aquest canvi? De cap manera, em sembla. Però s'explica molt bé si la criatura afiliada és la que va tenir amb la Natàlia. En no tenir-la, ara, els Sureda s'han hagut de quedar un altre noi.

—O sia que, segons tu, nosaltres hem conegut el fill.

—El pare i el fill; tots dos en una sola persona.

—Ets boja, Jordina!

—Potser sí... Però ara et volia fer una pregunta, i t'agrairé que te la pensis bé abans de contestar-la. Durant els darrers temps, quin era el capteniment d'en Ricard? Se'l veia com sempre?

—No; molt diferent —i ha canviat l'expressió—. Com ho saps?

—No ho sé, i per això ho pregunto. Quina era la diferència?

—Estava molt afectat.

—Afectat com?

—No ho sé. No era ell. Tenia... com t'ho diré... una mena d'absències. Se'l veia pensarós, com amoïnat per alguna cosa.

—Prou amoïnat perquè això repercutís en la vostra vida amorosa?

—Sí —ha dit amb un fil de veu—. Però després, els dos darrers dies...

—Què? —l'he pressionada en veure que callava.

—Em fa vergonya... —i s'ha ruboritzat.

—Quina vergonya, Mercè? Vols dir que us els va passar al llit?

—Sí, quasi. De cop i volta... No en tenia mai prou, saps? Però quina relació té?

—Molta. Segons les meves teories, sabia què l'esperava. És natural que es mostrés melangiós, preocupat. I també que aleshores, quan estava a punt d'anar-se'n, sentís la necessitat d'aprofitar tant com podia la mica de temps que li quedava de vida. Era com un condemnat a mort. No te n'adones, Mercè? També ell havia lligat caps.

S'ha quedat silenciosa, rumiant-s'ho, i jo ja em feia càrrec que li costava d'acceptar-ho. També em costava a mi, bo i que entre nosaltres, segons el meu record, no hi hagués hagut mai cap relació.

—I ara m'agradaria que fessis memòria —he prosseguit—. Et va dir alguna paraula, alguna frase que et fes estrany perquè et semblava que no tenia sentit? Alguna cosa que en podria tenir ara...

—No, res. Parlava poc.

—Al llit, potser...

—No, no puc recordar res. Qui sap si la Natàlia...

—Però a la Natàlia no li ho podem preguntar. Qui sap on para!

—Viu al carrer dels Xiquets de Valls —ha dit—. De vegades encara ens veiem.

—No importa. No hem de posar ningú més en el secret.

Avui, al cap d'una setmana, ho reconsidero. És que em costa de quedar-me amb les mans plegades, sense fer res, sense esgotar totes les possibilitats. D'alguna manera, en Damia/Ricard va estimar més la Natàlia que no pas la Mercè, a la qual, en el passat, ho va confiar tot únicament perquè així ho havíem convingut. No havia de dir res en canvi a la noia, i de segur que no ho va fer, però qui sap què pot haver-se-li escapat entre els seus braços si li recava força més de perdre-la. No puc dubtar que la va estimar molt si, tot i saber que renunciar a fer-li un fill equivalia a renunciar a la

pròpia vida, decidí sacrificar-se amb el propòsit que ella visqués. Una actitud tan generosa només pot tenir-la algú que vol un altre amb una mena d'amor que difícilment es pot concebre, per natural que sembli a aquell que el sent. També podria ser, és clar, que no descobrís la veritat fins més endavant, quan ja no podia prenyar-la a temps de deslliurar el dia dinou de setembre, però l'objecció no és gaire seriosa. Se li havia d'acudir, en aquest cas, com se m'ha acudit a mi, que la data potser no era essencial, mentre ho eren la semença i el receptacle. La criatura que fes a la Natàlia al mes de juny, per exemple, no naixeria fins al març del cinquanta-dos, però aquesta seria també, aleshores, la data de naixença d'en Ricard si ell i el fill són una i la mateixa persona, com continuo creient. Sempre hi seria a temps, doncs, i, sigui com sigui, no li costava gaire de posar la seva teoria a prova; res no hi havia de perdre.

Bé. No és que hi confiï gaire, en el fons, que en un moment de passió, proferís una paraula o una frase prou reveladora perquè ara sigui un indicatiu aprofitable, i menys he de confiar que, si per atzar la pronuncià, la recordi la Natàlia al cap de més de vint anys, però què més tinc on agafar-me?

Cal que torni a parlar amb la Mercè i que sàpiga, abans de decidir-me, com és ella. Perquè no puc anar a fer-li preguntes sense descobrir-li, si més no, una part del secret.

La Mercè n'és partidària. Té un gran concepte de la noia, la qual, al seu dir, és persona amb unes qualitats de caràcter que admira. M'ha contat que, al cap de dos anys d'haver-se'n anar en Ricard, va casar-se amb un xicot que li'n duia catorze o quinze i que llavors, en la clandestinitat obligada, era un dirigent sindical; algú prou perseguit per haver de passar-se temporades amagat abans de caure a mans de la policia i de morir, sembla, a conseqüències de les pallisses que van pegar-li.

Quan ella, la Mercè, tornà de Buenos Aires, la noia ja era vídua i havia perdut, també, una nena que va tenir als tres anys de casada. No li havien faltat disgustos i trifulgues, doncs. Vivia modestament, com de costum, ara del seu treball de dependenta en una perfumeria els amos de la qual eren vagament parents d'en Jaume, el marit, i s'havien avingut a col·locar-la bo i que, políticament, pensessin de ben altra manera.

—Encara hi és —m'ha dit—, i ben considerada que la tenen malgrat les seves idees i que sigui també d'un sindicat il·legal, com no ignoren, perquè ella no se n'amaga pas. És clar que no hi és ningú important.

Havia volgut ajudar-la i, com que disposava de diners, va proposar-li d'obrir una botiga a nom de totes dues, però la Natàlia s'hi negà. Durant els temps de la seva vida matrimonial s'havia conscienciat molt i no s'avenia, ara, a convertir-se en un comerciant o, com deia ella, en una burgesa.

—És d'un caràcter molt independent.

—I no s'ha tornat a casar?

—No, i no pas perquè li faltin pretendents, fins i tot ara; la veritat és que, encara que ja hagi complert els quaranta, fa molt de goig. Si té algun amic ocasional, no ho sé...

—I la família? —he volgut saber encara—. Hi continua renyida?

—No en parla mai. El pare ja es va morir i és natural que amb la madrastra...

—No us hi referiu mai, a en Damià?

—Ens veiem poc, i el temps no passa debades... Què li diràs? A mi em sembla que més val que li siguis franca. Pensa que és una noia intel·ligent i que segons què no s'ho creurà... És a dir —s'ha corregit—, tampoc no es creurà la veritat.

Se l'ha creguda. Hem anat a veure-la avui, diumenge, com van convenir amb la Mercè quan ella li trucà, i cal dir que de seguida m'ha estat simpàtica. No recorda gaire la noia a la qual es referia en Ricard en els seus papers, però és cert que conserva una estranya bellesa i, sobretot, que té una cara interessant, probablement més que no devia ser-ho aleshores, en la seva joventut. No li queda ja cap rastre de timidesa i, ben a l'inrevés, es veu una dona força segura d'ella mateixa.

L'ha sorprès força saber, per boca de la Mercè, que volia parlar-li d'en Damià, i de primer s'ha cregut que el coneixia d'ara, perquè se m'ha girat:

—Ah! Viu aquí?

Després, mentre li explicava la situació, reservant-me, però, que també jo tenia la capacitat de moure'm pel temps, se m'ha quedat mirant amb una expressió atenta, polida però francament incrèdula i, un parell de cops, ha llambregat cap a la seva amiga, com interrogant-la, i potser és per això que, en acabar, la Mercè no ha esperat que pogués fer cap comentari:

—És cert, Natàlia —li ha dit—. Tot.

I ella ha passejat la mirada de l'una a l'altra.

—Tot?

Ha acollit la nostra resposta amb un petit moviment de cap i, aleshores, aixecant-se, ens ha demanat:

—Voleu prendre alguna cosa? Un cafè, potser?

Ho hem acceptat en assegurar-nos que no era cap molèstia; ella en bevia tres o quatre cada dia, fora d'hores, i ara en tenia ganes. Ha tret la cafetera elèctrica, doncs, l'ha endollada i, mentre esperàvem que es fes, ha deixat un paquet de cigarretes sobre la taula, n'ha encès una.

—O sigui —ha dit a la fi— que en Damià pot viatjar en el temps al seu grat... I vosaltres?

—No; jo no —ha fet de seguida la Mercè.

—Tu no... —i m'ha somrigut—. Vol dir que tu, sí.

Era inútil negar-ho, i he assentit. No tan sols hi havia la precipitació de la nostra amiga, sinó que estava una mica desconcertada per la seva actitud.

—I tu —ha tornat a adreçar-se a la Mercè— ja ho sabies llavors, quan érem joves. I discutíeu si m'havia de deixar prenyada o no...

—Sí.

La cafetera feia soroll i s'ha aixecat a buscar les tasses que ha deixat al nostre davant. Tot seguit, sense treure's la cigarreta de la boca, les ha emplenades i ha portat una sucrera de la qual només s'ha servit la Mercè.

—Deu ser bonic, passejar-se pel temps —ha començat en seure de nou—. Amunt i avall...

—Amunt i avall, no. Al futur no s'hi pot anar —i he repetit allò que, pel que sembla, temps enrere ja havia explicat a en Ricard.

Ella s'ho ha pensat un moment, ara amb una expressió una mica canviada i, en mirar-me, he vist que quelcom de nou es despertava en els seus ulls. Ha dit:

—En Damià sempre hi va haver alguna cosa, o hi va ser durant els darrers temps, quan ja ens fèiem, que no podia precisar, ni puc precisar ara, al cap de tants anys. Una mena d'estranyesa... Res que em privés de sentir-lo molt a prop, perquè era cordial i afectuós sense esforç. No era una estranyesa que el fes distant, sinó diferent dels altres homes... Ajudava a fer-lo atractiu —ha afegit.

—La qüestió, Natàlia, és saber si ens creus.

—Sí, us crec. O crec en la vostra bona fe. Que hagi dit que no es pot anar al futur, m'hi obliga.

—La Mercè ja m'havia assegurat que eres intel·ligent.

—La Mercè —ha rigut ella— sempre veu qualitats en tothom. Em penso que és la persona més excel·lent que conec.

—No te'n burlis, ara!

—Si és de debò! Quan com qui diu vam acabar plorant totes dues pel mateix amant!... T'ho ha contat, d'aquell dia que vaig anar a casa seva?

—Sí.

Ella ha sospirat, ara agafant la tassa de la qual encara no havia begut, i ha tornat a referir-se al noi.

—En Damià es feia estimar. El vam voler totes dues i, pel que es veu, també l'has volgut tu. —Ha xarrupat una mica de cafè i, en deixar de nou la tassa, s'ha posat altre cop la cigarreta a la boca—. Dius que hi ha un escrit que parla d'aquell temps, i d'ara, quan s'entenia amb tu... El podria llegir?

—Naturalment. Quan vulguis.

—Ja sé que no m'ha d'ajudar a recordar res. És que potser no hi ha res a recordar, fora que sort vaig tenir d'ell, perquè jo estava molt desmoralitzada, llavors, i era una mica fleuma... He estimat molt en Jaume, perquè també era un home com n'hi ha pocs, però d'en Damià me n'he recordat sempre. Em fa gràcia que penseu que, una vegada, em va fer un fill i que tots dos poden haver estat el mateix... Per això, és clar, no hi passo! Sí —ha refermat—, m'agradaria llegir-ho tot.

Ahir va venir a la torre en plegar de la botiga, s'hi quedà a sopar i, després, va continuar desxifrant els meus manuscrits fins no sé quina hora de la matinada, quan va adormir-se al divan, on vaig trobar-la en anar-me'n a la feina. Per no despertar-la, li vaig deixar una nota i, a mig matí, m'ha telefonat a la clínica.

—Puc tornar aquest vespre? —m'ha preguntat.

—Ja saps que sí. Ho vas llegir tot?

—Ho he acabat aquest matí... Et fa res que porti la Mercè?

—Totes tres estem interessades en el mateix assumpte, Natàlia.

—Fins al vespre, doncs.

Han vingut prop de les vuit, xopes, perquè en sortir del metro les ha agafat un xàfec i l'únic paraigua que duien, de la Mercè, és tan ridículament petit que no tapa res. Duïen les cames molles fins prop dels genolls i a la Natàlia, que rebia les escorrialles de les barnilles, l'aigua li havia rajat pel coll i jersei endins. S'ha hagut de treure els sostenidors i tot i li he deixat un pul·lòver mentre posàvem les peces a eixugar davant el radiador.

És després, quan ens bevem un conyac, que em demana de nou els papers i els fulleja fins que troba allò que cercava.

—Moltes coses m'han sorprès, ja t'ho pots pensar —diu—, però m'he fixat particularment en aquesta... —i abaixa el cap, llegeix—: «arrossegada per la pròpia emoció, que la fa imprudent, li diu que des dels dotze anys és una desgraciada; és llavors que va cedir a l'encarregat de la fàbrica on acabava d'entrar». —Ens mira de nou—. Es refereix a la violació. Però jo mai no vaig ser violada. Quan el vaig conèixer encara era verge. En canvi, recordo perfectament aquesta conversa, quan vaig dir-li que l'encarregat de la fàbrica abusà de mi.

—Vas mentir-li, doncs?

Ella sacseja el cap.

—No ho crec pas. Per què ho havia de fer? I bé prou es devia adonar, després, que m'estrenava.

—No s'explica... —he mormolat, i la Mercè ho corrobora:

—No; gens.

—Potser sí —ha fet ella, ara deixant els papers—. Perquè lliga amb una altra cosa que he pensat. Vosaltres heu vist totes aquestes anades i vingudes com un cercle del qual no es podia escapar. Viatja al passat, em fa un fill i, al moment de tenir jo la criatura, torna. Fa un segon viatge, i tot es repeteix. Cada cop que neix el nen, ell es troba altra vegada aquí, als anys setanta. I, quan no em deixa prenyada, en fer el darrer viatge, desapareix. Com que no hi ha nen, no hi ha Damià, o Ricard, poc importa el nom.

—I no et sembla convincent?

—No es tracta d'això. El que volia dir-vos és que, si les coses són tal com ara imaginem, potser tenia una manera d'evitar aquesta fatalitat. Una manera que explicaria que a mi no em violessin i, això no obstant, li parlés d'una violació... I si

se li acudí, poc abans del moment en què hauria hagut de néixer la criatura i, doncs, ell, de fer un salt més cap al passat?

—Per tal d'allunyar-se de la data? —he sentit que preguntava la meua veu prima, tan feble que no cobria l'exclamació inarticulada que se li escapava a la Mercè.

—Exacte. O potser no pot ser?

—No en tinc ni idea.

—Si ho hagués fet —ha reprès ella—, res no el privava d'intervenir en el meu passat i d'estalviar-me, doncs, una violació que, com és natural, si no va tenir lloc no puc recordar. Però la conversa, o la confessió, és de després i, alhora, d'abans que introduís cap modificació, i per això no l'he oblidada.

Sóc jo, que no s'ha mullat, qui ha pres ara la iniciativa d'abocar-se un altre conyac, i també elles han repetit. La mateixa Natàlia semblava esbalaïda per l'audàcia d'aquella idea que, si bé no explicava com algú podia engendrar-se a ell mateix, ens podia fer confiar que en Damià/Ricard continuava viu en algun indret.

—On sigui —ha dit encara la Natàlia—, potser ens espera. O t'espera a tu, Jordina.

—Per què precisament a mi?

La Mercè s'omplia la copa per tercera vegada, i hem allargat les nostres per fer-li companyia.

—En primer lloc perquè ets la més jove; no pot fer-li gaire gràcia, encara que ens hagi estimat, trobar-se amb una Mercè o amb una Natàlia que li doblen els anys. Després, perquè ets l'única que pot fer el viatge, l'única que es troba en situació de buscar-lo. Pot confiar que també tu tindràs aquesta pensada i que no resistiràs la temptació d'anar-hi, de provar de trobar-lo...

Hem callat, hem begut, i el licor era bo, ens escalfava, feia més fàcil de combregar amb la idea de la Natàlia. D'altra banda, no estàvem, no estava jo, ja ben familiaritzada amb l'extraordinari? Cada minut que passava em semblava més plausible que en Ricard hagués procedit com ella deia.

—Podríem anar-hi totes —he proposat—. Tindríem més probabilitats...

—Jo, no —ha dit la Mercè, i fins ara no m'he adonat que es treia la faixa; devia anar-li massa estreta, puix que la carn s'expandia.

—No? Per què?

—Em fa por. Potser allí em posaria en embolics. I estic massa grassa.

La Natàlia ha rigut.

—Pel que he llegit, això no t'ha privat, en una altra versió, de seduir-lo!

Ella ha parpellejat, amb aquella expressió de modèstia alarmada que tan sovint recordava en Ricard, potser perquè amb ell la prodigava més:

—Què podria fer, pobra de mi! Les circumstàncies...

—Ben aprofitades, no es pot negar!

Rèiem totes dues, ara, i he allargat de nou la mà cap a l'ampolla. Llavors, però, en lloc de servir-me un altre glop, l'he tancada amb el tap.

—No ens emborratxem —he dit, i a la Natàlia, que en senyal d'assentiment, girava la copa cap per avall—: I tu, vindries?

—Sí. No pas per en Damià, però. Sé que no puc repetir aquells moments, i ben simple seria que una dona de prop de quaranta-tres anys s'ho proposés... Ara, si això que penso pot ser i ell ha modificat aquell episodi de la meva vida, què pot impedir-nos, a nosaltres, de canviar tantes i tantes coses que afecten la vida de tanta gent? Te n'adones, Jordina?

—Sí; és cert —he convingut, i fugaçment he recordat els temors i la timidesa del meu pare, ara sense aprovar-los. Per què hem d'acceptar-ho sempre tot tal com és?

Així ho estava dient ja, a la seva manera, la Natàlia:

—Si hi ha moltes històries, no és pas aquesta que vull viure, o haver viscut... — Amb la mà, alçada sobre el front, s'ha fregat els polsos—. No sé si em fa efecte el conyac, perquè no bec gairebé mai, però no divago, encara; ho dic de debò. I tu també vindràs, Mercè, amb cotilla o sense cotilla.

—És una faixa.

—Amb faixa o sense faixa, doncs.

Tanmateix, es queda. No l'hem poguda convèncer durant aquesta setmana que ens separa d'aquell vespre, quan vaig iniciar la Natàlia. Ni ella ni jo no hem volgut quedar del tot malament amb la botiga i la clínica, bo i que no hi hàgim de tornar mai més. És probable que ens passem molt de temps en el passat anterior a la nostra naixença i que les visites al present siguin curtes. La Mercè deixa el pis del carrer de Buenos Aires i s'instal·larà a la torre per tal d'assegurar-se que, durant la nostra absència, ningú no tocarà res i que tindrem sempre a la nostra disposició, doncs, el lloc acostumat d'accés. I, un cop l'hagi passat a màquina, ja que ara no és gaire llegible, farà arribar aquest escrit a en Pedrolo.

Tot està a punt, i aquesta és la darrera entrada que faig. D'aquí a un minut, ja serem a molts anys de distància...

APÈNDIX: UNA CARTA I UN COMENTARI

Hola, Manuel!

En veure el plec de paper que acompanya aquesta lletra et deus haver pensat que, a la fi, he escrit una novel·la i que ara te l'envio per si tu, que tantes ens n'has donat, ets tan amable de fer-m'hi observacions i de dir-me'n el teu parer. I potser t'estranya que no hagi vingut personalment, com d'altres vegades que t'he visitat per parlar-te una mica de tot i una mica de res i, de passada, fer-te signar els teus darrers llibres. Però és que aquest text que tens entre les mans, o sobre la taula, no surt de la meva imaginació ni pretén ésser una obra literària; narra uns fets reals.

T'ho creuràs? Jo confio que sí, perquè per força t'adonaràs que la història que conto és plena d'interrogants i d'enigmes als quals no dóna respostes o solucions com faria una novel·la més o menys destrament escrita, i com no pot fer la relació d'una aventura que vivim a les fosques, sense entendre-hi res, provant únicament d'orientar-nos-hi una mica amb l'ajut de suposicions, hipòtesis i teories que, per afinades que semblin o enginyoses que siguin, al capdavall sempre ho deixen tot penjat.

Llegeix-me, amic, i perdona que mai, tot i que tantes vegades hàgim tocat el tema, per a tu tan interessant, en comentar alguns llibres de ciència-ficció que ens agradaven o seduïen, per un motiu o altre, no et confiés que jo podia viatjar en el temps. És que no gosava; estava segura que, si t'ho deia i tu em demanaves com m'ho feia, seria incapaç de no revelar-t'ho. I no volia. M'havia proposat de no fer cap més excepció; la d'en Damià, els papers del qual ja tenia en conèixer-te, era més que suficient.

Ara n'he fet una segona amb la Natàlia, però és justificada, no tan sols perquè d'ella ha partit la idea que ens farà tornar al passat, sinó perquè és una part d'aquesta insòlita peripècia que avui, quan t'arribin aquestes pàgines, m'agradaria veure publicada per una sola raó, aquesta: conscient que puc anar equivocada en identificar en Ricard amb el seu fill, no descarto la possibilitat d'una altra versió en la qual es torni a trobar entre nosaltres, ignorant, perquè m'ha oblidat, la meva existència, i desconeixent si viuen i on pot trobar la Mercè i la Natàlia, si per atzar se'n recorda, bé que no em sembli gaire probable en pensar que en Ricard no sabia res d'en Damià. Ara, una sola experiència no és prou per assegurar que hi ha unes «normes» i, doncs, que tot s'ha de repetir sempre de la mateixa manera.

Sé que això, aquesta publicació, és si fa no fa l'equivalent de llançar una ampolla amb un missatge al mar, però quin altre recurs li queda al naufrag? Un naufrag tan impotent, en aquest cas, que encara necessita la mà d'algú altre. Voldràs ser-la? Jo no trobaria editor, o em costaria. Tu, en canvi, tens moltes portes obertes, sobretot si t'avens a fer passar el text per una obra de creació i la firmes. Em faig càrrec que és

demanar molt, que pot repugnar-te la idea que t'atribuiran les meves sapastries, la meva manca de destresa narrativa... si no et decideixes a esmenar-la com et sembli més convenient.

Puc comptar-hi? És cert que no em dóna cap dret el fet que em tinguis per una amiga i ja no tan sols com una lectora, però em fa confiar en el teu assentiment aquesta insadollable curiositat teva que es revela llibre rere llibre i que les meves converses amb tu han confirmat a bastament. Em dic que potser fins i tot et pot plaure ser còmplice d'una aventura tan singular...

Sigui com sigui, una abraçada de

[Jordina]

Aquesta carta, datada del setanta-tres, no m'ha arribat fins ara, a les darreries del setanta-nou, la qual cosa és ben inexplicable encara que mai no hagi viscut al carrer Calvet, on anava adreçada, car el meu nom és prou conegut per haver-la orientada cap al carrer de Balmes, on, des de fa trenta anys, tinc el consultori. Sorpren també que la seva autora, una Jordina per a mi totalment desconeguda, parli de l'escriptor, del novel·lista, quan és prou sabut que sóc un psicoanalista i que totes les meves publicacions se situen dintre d'aquest camp. No negaré que, de jove, em sentís més o menys atret per la creació narrativa, però la realitat és que seria ben incapaç de concebre, i encara més d'escriure, una obra d'imaginació. Que m'agradi de llegir-ne, de tant en tant, és una altra cosa.

Perquè m'agrada vaig llegir i m'he interessat pel text d'aquesta noia que, després d'algunes vacil·lacions, m'he decidit a publicar en la forma que em demanava. Però no perquè doni cap crèdit a la seva «aventura real». Del temps, problema fascinant, se'n pot dir moltes coses, però no sembla seriós creure en una mena de temps que, fet i fet, tindria les qualitats, o la condició, de l'espai. Hi han jugat una colla de novel·listes, des del clàssic Wells que cita l'autora fins a Philip K. Dick o Robert Silverberg, entre els quals se situa aquesta obra de la Jordina Artola, un pseudònim, no en dubto. Que vulgui fer-la passar per un esdeveniment viscut i, amb aquesta finalitat, elabori la trama suplementària de fer un literat de qui no ho ha estat mai, introduint, doncs, una altra realitat, entra de ple en el conjunt de factors que actuen en alguns éssers que tendeixen a convertir en actual i operativament vàlid, objectiu, el món interior, com discutia en el meu llibre «Estats creacionals i mitogènesi», i cal acceptar-ho com una manifestació de la personalitat insatisfeta que s'esforça a compensar-se en el domini de l'imaginari.

Fins aquí, res de nou. Ho és més que la Jordina situï la seva aventura en un ambient històric fill del seu cervell i que el tracti com a normal; és a dir, sense explicitar-lo prou, com si fos de debò aquell en el qual viu immers un lector que, desconcertat, ara es pregunta d'on surten aquesta guerra que va fer el pare de la noia, les activitats clandestines, les persecucions polítiques, els empresonaments, l'exili

dels Alcorrúbia... Tot de coses que desconeixem, car la convivència ciutadana no ha estat interrompuda per cap conflicte bèl·lic des del temps de la darrera carlinada i, fora, de la guerra del 14-18. Vivim en una societat que evoluciona pacíficament després de les tensions produïdes, anys enrere, pels diferents moviments d'emancipació nacional que arreu triomfen i les tendències socialitzants manifestades per molts d'aquests pobles i que encara contrasten, és cert, amb les formes autoritàries, no del tot extirpades, d'algunes d'aquelles nacions que fins fa poc monopolitzaven el poder dels estats plurinacionals.

Llevat d'aquesta raresa, la narració és prou coherent, si bé m'ha semblat trobar-hi alguna contradicció de detall que no assenyalo per tal de no furtar al lector el plaer de descobrir-la pel seu compte. Però res no s'oposa, és clar, en el terreny en què se situa la narració, al fet que el temps també tingui lapsus, un aspecte que hauria estat interessant d'investigar. Ja s'entén, tanmateix, que la Jordina persegueix possibilitats més inquietadores, sempre dins la realitat que s'ha construït.

No he fet ús de la irònica invitació que m'adreça a corregir, si cal, el text, puix que també això forma part de la simulació a la qual em referia; en aquest aspecte sí que es pot assegurar que no ha deixat ni un sol cap per lligar.

Un darrer mot: si no em faig còmplice de cap aventura singular, perquè no ha tingut lloc, no m'importa gens ni mica, al contrari, acompanyar una especulació de la qual seria bonic de treure l'entrellat. Potser sí que, fet i fet, la noia em coneix; si no, d'on sabria que entre els meus defectes, o virtuts, sobresurt la curiositat? Potser per deformació professional, m'interessin els altres i allò que creen; el món on viuen, doncs.

Novembre-desembre, 1979

MANUEL DE PEDROLO (l'Aranyó, la Segarra, 1918 - Barcelona, el Barcelonès, 1990) és un dels més grans novel·listes de la literatura catalana, a més d'assagista, dramaturg, poeta i traductor. Algunes de les seves obres han estat grans èxits de vendes com *Cendra per Martina*, *Totes les bèsties de càrrega*, *Mecanoscrit del segon origen...* La seva obra més destacada és el cicle narratiu *Temps obert* format per onze novel·les. La seva aportació al món del teatre va tenir un important efecte renovador en el panorama de l'escena catalana. L'any 1979 li fou atorgat el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

Manuel de Pedrolo

Successimultani

